

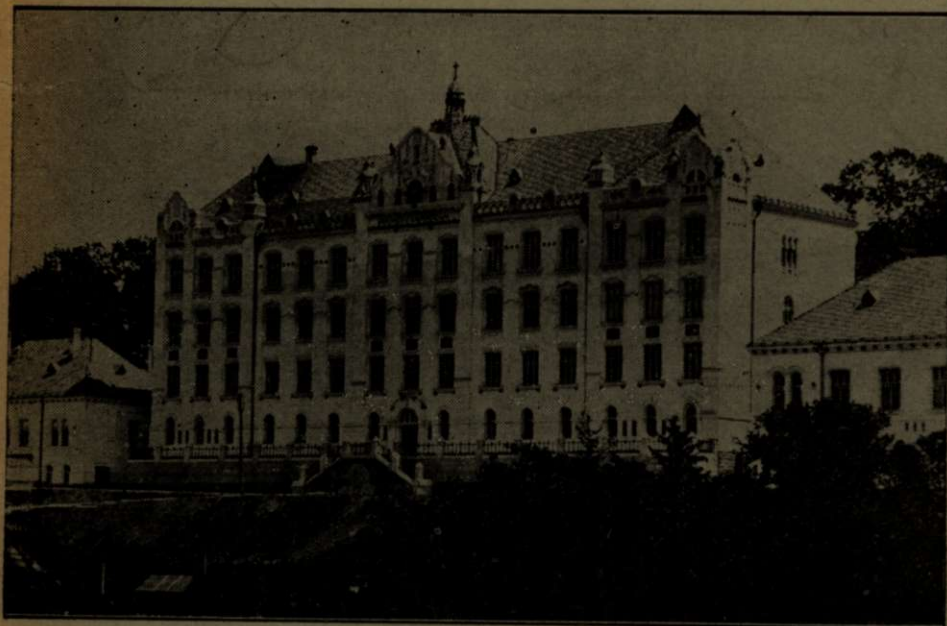
ANUARUL

LICEULUI ROM. CAT. DE BĂEȚI DIN ODORHEIU

cu limba de predare maghiară, cu drept de publicitate conform
autorizațiunii On. Minister al Instrucțiunii Publice No. 260/930

PE ANUL ȘCOLAR 1933 34.

Publicat de directorul liceului :
LUDOVIC BIRÓ.

A magyar fanyelvű és a 260/930 sz. közokt. min. engedéllyel
nyilvánossági jogu

SZÉKELYUDVARHELYI FIU-FŐGIMNÁZIUMÁNAK

1933-34 TANÉVI

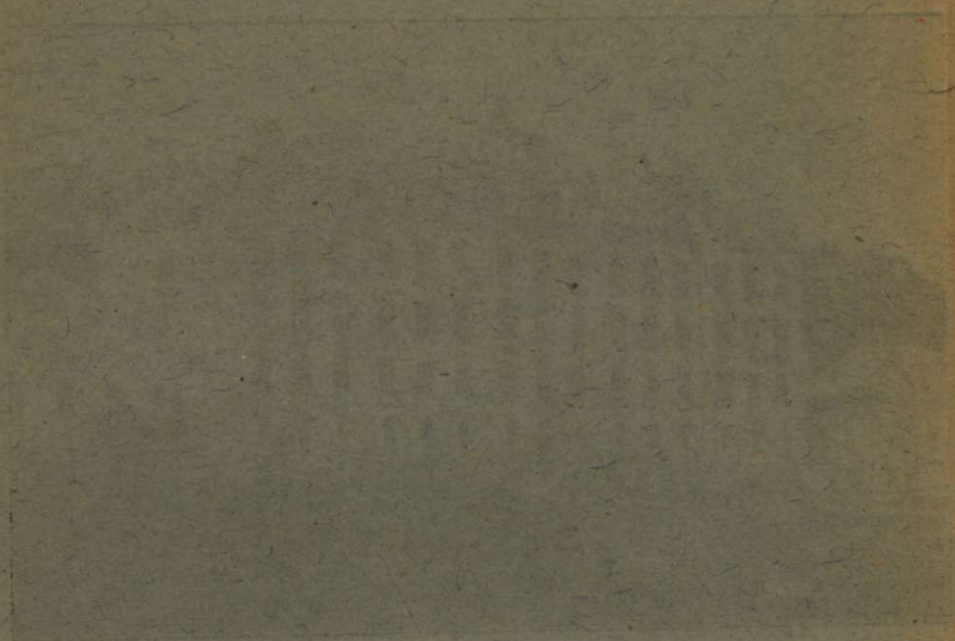
ÉRTESÍTŐJE

Közrebocsátja :
BIRÓ LAJOS
főgimn. igazgató.

ODORHEIU - SZÉKELYUDVARHELY

UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

UNIVERSITY OF CHICAGO

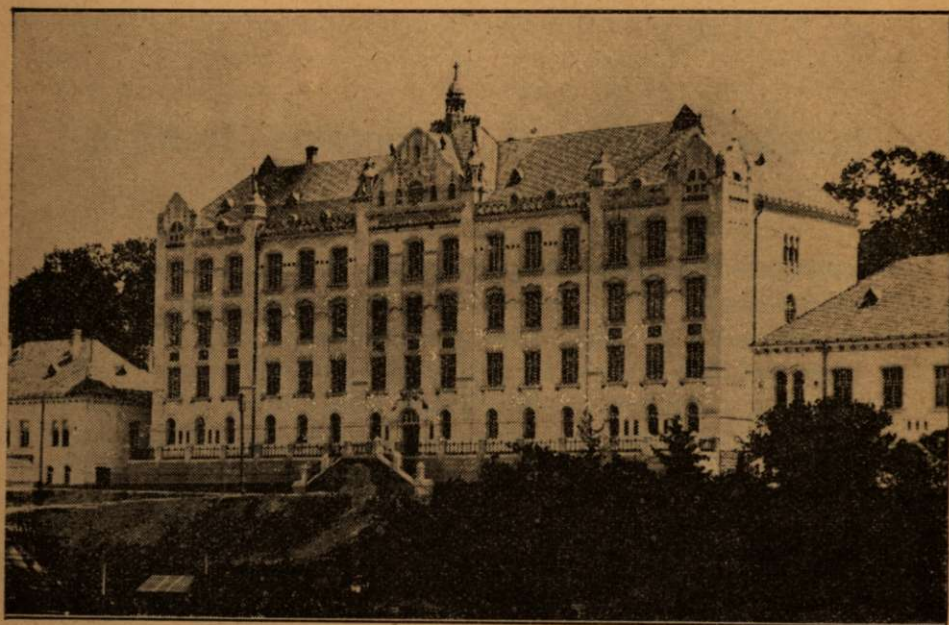
ANUARUL

LICEULUI ROM. CAT. DE BĂŢEŢI DIN ODORHEIU

cu limba de predare maghiară, cu drept de publicitate conform
autorizaţiunii On. Minister al Instrucţiunii Publice No. 260/930

PE ANUL ŞCOLAR 1933 - 34.

Publicat de directorul liceului:
LUDOVIC BIRÓ.

A magyar tanfelvű és a 260/930 sz. közokt. min. engedéllyel
nyilvánossági jogu

SZÉKELYUDVARHELYI FIU-FŐGIMNÁZIUMÁNAK

1933 - 34 TANÉVI

ÉRTESITŐJE

Közrebocsátja:
BIRÓ LAJOS
főgimn. igazgató.

ODORHEIU - SZÉKELYUDVARHELY

42928

I.

Locuitori episcopești și curatori mireni la liceul nostru.

Istoria institutului nostru se imparte în trei perioade. Prima perioadă este a Iezuiților dela 1593 până la 1773, dela înființarea institutului până la desființarea ordinului iezuit; a doua perioadă este a profesorilor-preoți 1774—1848; a treia perioadă este epoca înfloririi dela 1850, până azi, ridicarea institutului la gradul de liceu. Această perioadă s'ar mai putea numi epoca mixtă, fiindcă munca instructivă, pedagogică se face de profesori-preoți și profesori mireni.

Iar prima și a doua perioadă directorii sunt parohii din localitate, cari au stat în legătură directă cu capii ordinului sau cu autoritățile episcopești, având dreptul de a raporta acestora mersul învățământului și al educației, fiind ei totodată și profesorii de religie.

La sprijinirea institutului, la supravegherea și ajutorarea lui materială, la câștigarea fondurilor necesare în primele două perioade au participat și mireni, bărbații de frunte ai scaunului, magistrații regali, având titlul de »director scholarum« sau »comisarius scholarum«, directorii însă aveau titlul de »praefectus scholarum«. Acești bărbați de frunte, cari au purtat aceste titluri de onoare, se îngrijesc cu multă dragoste și tragere de inimă de bunul mers al educației, participă la Veni Sancte, deschiderea

anului școlar și la serbările și examenele școlii, ridicând, prin demnitatea și autoritatea lor, prestigiul institutului. Dintre aceștia amintim pe cei mai renumiți, ca: Valentin Mindszenti căp. de cetate, care a colaborat la înființarea institutului, familia Orbán din Polonița, apărătorii lui Matei Sámbar, contele Ladislau Gyulaffi, Anton Henter, Paul Ugron, jude regal, contele Dănilă Eszterházy și Anton Mikes din Zábola, Pavel Török, Melchior Török, Ladislau Szombatfalvi și Ludovic Macskási de Tincova, magistrați regali.

La începutul perioadei a treia conducerea parohiei și a institutului se desparte, sporindu-se munca în ambele funcțiuni. Parohul este totodată și protopopul cercului, conduce afacerile spirituale ale credincioșilor și administrează protopopiatul; directorului îi rămâne conducerea pedagogică și administrativă a liceului. Dar nu numai influența parohilor descrește, ci slăbește, și legătura cu bărbaii de frunte mireni, pentru că în era absolutismului aproape toate funcțiunile înalte sunt încredințate străinilor.

Pentruca influența protopopului să fie mai mare asupra școlii, se înființează instituțiunea de locțiitori episcopali. Inițiatorul acestei instituțiuni este renumitul episcop Ludovic Hajnald, care în 1857 dăruie abatelui de Brașov, Anton Kovács, titlul de locțiitor episcopesc cu atribuțiuni speciale, ca recunoștință pentru meritele sale depuse la înființarea gimnaziului de acolo. Sinodul dela Kalocsa din 1863 decide, ca episcopii să ia sarcina înființării acestor posturi. Înființarea și organizarea acestei instituțiuni se datorește marelui episcop Mihail Fogarassy, care după restabilirea erei constituționale în 1867, definește competența locțiitorului. Legătura parohului și a protopopului cercului cu liceul să fie mai strânsă, să supravegheze viața religioasă și morală, din când în când să dea lămuriri episcopului, pe care îl reprezintă.

Cu șapte ani mai târziu după înființarea titlului de locțiitor episcopesc, în 21 Sept. 1874, Consiliului Dirigent, conform însărcinării dată de Status, decide, ca în favoarea instrucțiunii și educației, restabilește, mai bine zis reinființează funcțiunea de curator mirean, care exista ici și colo, totodată decide și asupra

competinței acestora. Aceștia se însărcinează cu supravegherea disciplinei școlare, a bunului sentiment și cu supravegherea înțelegerii între profesori, cu cercetarea muzeelor, inventarelor. Constatată lipsurile, pe cari le aduce la cunoștința directorului, eventual a Consiliului Dirigent. Directorul la finele anului școlar face raportul general pt. Consiliul Dirigent, dar și curatorul este însărcinat, ca cel puțin odată pe an să facă un raport asupra situației institutului, mai ales în ce privește lipsurile și necesitățile de cari depinde progresul frumos. Această obligație a curatorului cade și asupra internatului atât din p. de v. disciplinar cât și economic.

Autoritățile bisericești nu numai că au menținut aceste două instituțiuni, dar și au lărgit sfera de activitate atât a locțiitorului cât și a curatorului cu nouă Regulamente. Cea mai nouă dispozițiune s'a luat sub No. 4203—1933 în a V. adresă a episcopului, pentru locțiitorul episcopesc, iar pentru curatorul mirean s'au făcut noi reglementări sub No. 752—1933 de către Consiliul Dirigent al Diecezei. Aceste regulamente atribue nu numai un drept de supraveghere locțiitorului și curatorului, ba chiar ei devin un fel de șefi directori cu competență în toate ramurile de activitate.

Institutul nostru dela 1867 până azi a avut 6 locțiitori episcopesci și 5 curatori mireni, dela 1874, a căror activitate plină de merite și biografiile lor le dăm mai la vale :

Locțiitori episcopesci.

1. Iosif Csató.

Acest mare bărbat deschide rândul locțiitorilor episcopesci. Se trage din cele mai vechi familii săcucești din Ciuc, dintr'o familie, ai căror membrii nu s'au mărginit numai la aratul ogorului strămoșesc și purtarea sabiei, ci și pe arena muncii culturale au tras brazde adânci, semănând greunțe rodnice. Unii rămași la glia strămoșească au fost ridicați de opinia publică la demnitatea de jude regal, alții au desfășurat o activitate vastă și merituoasă, ca medici, advocați, ingineri și scriitori renumiți.

Iosif Csató, după notele matricolare ale parohiei comunei Șimonești Ciuc, s'a născut la 14 Martie 1818, din părinții Iosif Csató și Susana András mari proprietari. El a fost al treilea copil. După anii de copilărie petrecuți frumos, fu dus la studii în Șumuleul-Ciucului. Aci a fost 7 ani, dela vârsta de 9 ani până la 16 ani. S'a distins în toate clasele ca elev foarte talentat, bun și evlavios. La vârsta de 12 ani în 1830, ziua Sf. Mariei devine fiu și ostașul Maicei Preciste și al cultului ei. După terminarea studiilor secundare cu distincție, ascultând de chemarea sufletului său, îmbracă tagma preoțească, urmând teologia la Alba-Iulia. După terminarea teologiei nu este hirotonisit fiind numai de 21 ani, dar la 1839 este numit profesor la liceul din Tg.-Mureș. Intre timp, ajuns la etatea necesară, la 8 Aug. 1841, este hirotonisit de episcopul său. Zece ani a lucrat la Tg Mureș până la 1848, în care timp prin talentul său unic, prin activitatea sa rodnică și prin frumosul simț pedagogic, câștigă nu numai încrederea superiorilor, ci și din iubirea elevilor săi. Când în anii 40 se deschide învățământul și pentru limba maghiară, el devine un cultivator adept și propagator inimos al limbii. Numele său este amintit în istoria liceului din Tg.-Mureș. ca: »între cei mai mari dascăli au națiunii«. Un an funcționează și la Alba-Iulia fiind și secretar de vicar. Mișcarea națională din 1848 pune capăt carierei sale profesionale, intrând în rândul păstorilor sufletești. Devine paroh în 1849 la Baraolt, 1854 la Casin și mai pe urmă la Sf. Gheorghe din Ciuc și protopop al Ciucului de jos. Conduce protopopiatul cinci ani. E stimat de preoți, iar poporul pentru predicile sale inimoase îl numi »gură de aur«.

În fața tânărului și ambițiosului protopop se deschid noi perspective de activitate. Marele episcop Ludovic Hajnald la 1859 îl numește paroh și protopop la Odorheiu, în locul lui Iosif Ferenczy, care devenise rector canonic. Pe lângă bună cărmuire a credincioșilor și conducerea minuțioasă a protopopiatului, se interesează mai deaproape de chestiunea școlară. Până la moarte e un propagator și luptător insufletit al învățământului. În Odorheiu, vechiul oraș săcuiesc, lupta pentru educația fetelor și biruința acestei idei se leagă de numele lui.

Ideea înființării unei școale de fete la Odorheiu se leagă de

Ioan Boér avocat și deputat în mai multe rânduri. În anul 1850 sub autoritatea Baronului Albert Horvát, porni o mișcare frumoasă ca pentru locuitorii din str. Sântimbru, apa fântânei »Kovács« și a mai multor fântâni din această stradă să fie condusă în piața »Kökerezst«, înființând acolo un parc cu stropitoare pentru infrumosirea orașului. Planul, care convenea unui proprietar mare, era gata, inginerul făcând chiar și bugetul cheltuielilor, care se ridică la 7—8 mii florini, când majoritatea locuitorilor se împotrivesc în frunte cu Ioan Boér pe motivul, că este cu mult mai necesar înființarea unei școli de fete, deoarece din lipsa acestuia, fetele acestui oraș în detrimentul națiunii și cerințelor epocii, rămân fără cunoștințele necesare și în inferioritate față de fetele altor orașe.

Atitudinea această a lui Ioan Boér și a partizanilor săi susțin idea înființării școlii de fete, pentru realizarea căreia conlucra Iosif Ferenczy paroh-protopop și Adam Baczoní paroh ref. Sub imboldul opiniunii, ideea se aprobă chiar și de consiliul orașului și comitetul executiv, cari în o adunare plenară au decis înființarea unei școli de fete orășenești fără caracter confesional. Dar această hotărâre nu s'a confirmat de autoritățile superioare. Deciziunea superiorilor s'a discutat într'o ședință convocată în acest scop, raportor fiind Mihail Föderl șef de ocol, care accentuiază faptul că locuitorii orașului fiind în $\frac{2}{3}$ catolici, caracterul școlii trebuie să fie al majorității. Dar catolicii pentru a aplana conflictul nu se țin brusc la această idee.

În astfel de împrejurări nu era altă posibilitate decât aceea, ca confesiunile din inițiativa lor proprie și cu sacrificiile lor să realizeze scopul, ce nu s'a putut înfăptui în comun acord în acel sistem de guvernare. Din ambele părți porni o mișcare vie pentru înființarea școlilor de fete confesionale. În fruntea catolicilor stătea Ioan Henter de Sepsiszentivány, proprietar din Beclean și tocmai Iosif Csató paroh-protopop, transferat la Odorheiu. Primul pas fu înființarea fondului necesar, ce s'a depus la Septembrie 1859, sârbătoarea Sf. Marii. În această zi se ține la Beclean hrumul bisericii, cu care ocazie Ioan Henter la locuința sa din Str. Sămbătești, a dat o masă mare. În decursul mesei se ridică parohul protopop Iosif Csató și într'o cuvântare entuziastă atrage

atențiunea asupra rolului important al unei școale de fete. Totodată deschide lista fondului cu 500 florini. Cuvântarea și exemplul fu atrăgător. Lista mergând din mână 'n mână, aducând fiecare sacrificiu său după situația materială, s'a strâns peste 2000 florini. Donațiuni mai mari au fost ale lui Iosif Csató de 500 florini, Ioan Henter de 210, și Sigmond Ugron de 100 florini.

Iosif Csató protopop după această masă reușită, convoacă o adunare pe ziua de 18 Sept. arătând din nou scopurile urmărite. Sub imboldul discursului adunarea decide înființarea școalei de fete și pentru realizarea scopului porni o propagandă inimoasă cu colectă publică. Președintele comisiei fu Iosif Csató. Tot această adunare stabilește suma necesară. În speranța, că episcopul va permite înființarea școalei în legătură cu azilul Sf. Elisabeta și deci nu va fi nevoie de cumpărare de nou teren, s'a stabilit un fond de 40.000 florini. S'au socotit 8000 florini pentru edificiu și inzeestrări, iar restul va aduce dobânz pentru salariul profesorilor și altor cheltueli. S'a hotărât ca edificiul să fie clădit în așa fel să permită locuința călugeritelor, cărora era de încredințat conducerea școalei. Supravegherea asupra școalei se acordă episcopului. Hotărârile adunării în scris au fost duse de o delegație în frunte cu Iosif Csató, episcopului Ludovic Hajnald, care era în drum de confirmare la Cohalm. Episcopul a primit cu bucurie deputația și a promis ajutorul său moral și material. Nu peste mult și a dăruit școalei de fete polițe în valoare de 2000 florini, ale căror dobânzi au fost întrebuințate de școală dela 1 Aprilie 1860. Dorința lui Iosif Csató și a Ioan Henter era, ca școală să se deschidă cât mai urgent. În acest scop au fost răspândite listele de colectă în țară, ei în persoană cutreie rând comunele catolice strângând bani și material.

În urma activității lui Iosif Csató și a comitetului fondul s'a mărit repede așa că în toamna anului 1860 se pregătea deschiderea școalei. Comisia în primul rând a angajat o învățătoare. Dorința ei, împreună cu a episcopului, era angajarea D-nei Maria Gyertyánffy, fiica marelui profesor și pedagog, Ștefan Gyertyánffy, care în timpul acela susținea cu mama sa o școală de lucru manual și era renumită brodătoare. Maria Gyer-

tyánffy, ne voinđ să-și părăsească mama, n'a primit postul acesta. Astfel fu numită în Oct. 1860 ca învățătoare Ecaterina Pintye cu un salariu de 300 florini. Iosif Csató la 15 Nov. anunță pe preoți protopopiatului despre deschiderea școlii, pe care o și deschide la 3 Nov. 1860 cu învocatea Sfântului Duh în edificiul azilului Sf. Elisabeta, căruia îi plătesc anual o chirie de 120 florini. În primul an institutul a avut 72 de elevi ordinare și 11 particulare. Iosif Csató a predat catehismul și biblia. El a fost până la moarte director și președinte al comitetului. Se distingea prin energia sa statornică și ca învățător prin silința sa laudabilă — scrie cronicarul de atunci. — Au mai predat în școală Carolina Pintye și Moise Kovács învățător-cântăreț. Rezultatul frumos obținut la sfârșitul anului, dovedește activitatea conștiințioasă a învățătorilor. Așa s'a realizat ideea lui Iosif Csató și așa s'a înființat școala rom. catolică de fete în timpul, pe când nu era încă vorbă de o educația publică obligatorie, pentru îngrijirea sentimentului religios și pentru dezvoltarea sentimentului național și a virtuților femeiești. Vestea înființării a școlii s'a răspândit repede și au umplut cu bucurie toată Secuimea. Acest eveniment era cântat de profesorul Imets F. Jákó mai târziu canonic în poezia: »Egy székely nevelőintézet« »Unui institut secuiesc«.

Unui institut secuiesc.

De Imets F. Iákó — Józsa I.

I.

Vântul cald alină
Dup'o iarnă grea
Ceata secuiască
Și ea se trezia

II.

Apostolul epocii,
Csató, grăi
Ș'n Odorhei, școală
Iar' răsări

III.

Secuiul, veacuri lungi
Aici a trăit
Locul cu glorie
A 'mpodobit

IV.

Dar îi sclipește și
Alt viitor
Cât îi trăiește un
Falnic promotor.

Iosif Csató fiind un prim organizator cu judecată clară s'a ridicat între primii preoți catolici ai Transilvaniei. Dacă era vorba de rezolvirea chestiunilor minuțioase episcopul își așeza în el toată încrederea.

Marele episcop Mihail Fogarassy, care cu multă inimă se interesa de chestiunile școlare, ca să fie informat de viața morală și culturală a școalelor secundare, pela sfârșitul anului 1860 a împământănit instituțiunea de locțiitor episcopesc, la care post al liceului rom. cat. din Odorheiu, pe ziua de 3 Dec. 1867 fu numit Iosif Csató, protopop-paroh, cu însărcinarea: să supravegheze învățământul cultural și religios al liceului și al internatului, dând toată atențiunea educației, să inspecteze cât mai des cursurile și despre cele constatate pe trimestre să facă raport aducând și propunerile necesare.

Corpul profesoral a primit cu bucurie înființarea acestui post și când la 4 Ian. 1868 Iosif Csató ocupă locul său, l a primit solemn și călduros. Directorul Lazăr Bors a felicitat pe noul locțiitor episcopesc exelamând cu bucurie, că postul fu ocupat de un bărbat, care aproape dela început a stat în fruntea învățământului și a educației, »Dacă arunc o privire asupra vieții sale profesionale dela Tg. Mureș — exclamă — școala și clasa în care a predat o găsesc exemplară; dacă privesc cariera sa de preot, copii săi eșiți din școlile primare dela sate, sunt egali cu elevii de cl. I. liceală, dacă îl însoțesc la Odorheiu, aci

nu se mulțumește cu supravegherea școalelor primare și normale a ucenicilor, ci activitatea sa rodnică înființează un institut de fete, pe care — pe lângă ocupația sa multilaterală — conduce direcțiunea și predă.« »Intradevăr — dacă Isus a rostit; lăsați pe cei mici la mine — Domnia Voasră, ca un bărbat pătruns de spiritul acelei credințe și cu inima caldă, când nu se apropiiau copii, i-ați imbrățișat personal. Vă rugăm dar să permiteți apropierea elevilor de Dvs. și să veniți la noi cu experiență și pregătirea Dvs. științifică ca să nedați tot concursul binevoitor«.

După cuvântarea directorului, Iosif Csató într'un discurs înălțător arată ideile de care se va conduce ca loțiitor episcopesc. Această cuvântare, care s'a rostit acum 70 de ani, arată idei și sentimente de o mare actualitate și astăzi.

»Interesele publice ale omenirii dau eșec — exclamă — nu atât din reavoința și superficialitatea omenilor, ci din cauza că oamenii au concepții greșite asupra intereselor de urmat, deci scopul fixat este greșit spre care ating fără o putere și soliditate de caracter. Între interesele omenirii în primul plan se ridică chestia educației ale cărei mijloace sunt institutele. Dar progresul institutelor depinde de concepția acelorora, cari muncesc în jurul ei. Institutele numai atunci corespund scopului, dacă fac educația omului întreg. Omul ca o ființă, fizică, morală, intelectuală pretinde ca aceste însușiri ale sale să fie în deplină armonie educată și nu o calitate prea dezvoltată în detrimentul celeilalte. Mulți sunt de părere că scopul urmărit de institute este pur intelectual și deaceia neglijează educația etică. De aici rezultă lipsa caracterului solid la mai mulți intelectuali; cu totul că mândria unui neam și gloria unei țări pot fi numai patrioții, oameni de caracter cu doctrină solidă la care țin cu fidelitate, îndrăznesc a spune, ca savanții fără caracter sunt mai mult în detrimentul comunității, decât oamenii cinstiți reștiutori. Chemarea mea ca loțiitor episcopesc este de a da ajutor atât D-lui Director, cât și corpului profesoral la dezvoltarea vieții religioase-morale pe lângă educația culturală. Fac cu plăcere tot ce-mi este cu putință, căci în împrejurările de astăzi acela aduce cele mai mari jertfe omenirii, care își dă concursul la renașterea unei generații sănătoase, inteligente și cu moralul ridicat. Fiecare

națiune se menține prin virtuțile fiilor ei, căci gloria țării sunt fii săi credincioși cu caracterul bine format și nu munții înalți și peisagele frumoase sunt țaria unui neam, ci virtuțile generațiilor, cari se mențin peste furtunile veacurilor».

Mai departe își exprimă părerea ca ori-și-care profesor cult trebuie să aibă concepți individuale asupra vieții universale și politiceii țării, dar introducerea politiceii în zidurile școlăii nu se permite, ba chiar o consideră ca o faptă criminală. Apoi continuă în felul acesta: »Gândul spiritelor serioase este astăzi modalitatea cum s'ar putea mântui concepția dreptății, concepția adevărului, virtuțile și societatea în contra faptelor și adevărilor politicoase deja urâte și imorale? Sunt de părere, că am avea nevoie, distrugând formele vechi, de noi doctrine bine întemeiate, care este însă fără putință. Ca urmare trebuie să ne reintoarcem la doctrina veche a credinței și eticeii. Tocmai școlăa trebuie să se miște în acest plan. Ca ori ce știință exactă așa și credința și etica își au doctrinele lor, cari ne indeamă și cari la ori ce grad de progres nu vin în contrazicere. Rolul institutelor este de a face cunoscut elevilor aceste doctrine și idei fundamentale, ca în ori ce situațiuni fluctuatoare politice și în ori ce sinuoziități ale vieții naturale, ei să aibă pedestalul pozitiv și solid ne-supus unor aberațiuni slabe în viața lor. Cunoașterea doctrinelor religioase și morale sunt mijloacele cu care inzeștrat, orice om, cu cea mai mare cultură sau cu totul neș iutor, poate fi membru util omenirii. Fiecare individ, fie el cât de renumit și recunoscut savant, dacă nu respectă legile statornice și perpetue ale vieții religioase și morale este criminalul tineretului și de care tânărul mai târziu când se va regândi asupra auzitelor, își va reaminti numai faptele comice ale profesorului său, dar nu va pomeni despre activitatea rodnică a aceluia».

În această cuvântare de mare valoare locșitorul episcopesc dă programul său, promite că va lucra cu toate energiile și talentul său pentru progresul și prosperitatea institutului, ca acesta să și satisfă rolul său mareș. Cuvântarea fu cuprinsă și în procesul verbal, asupra lui și-a exprimat recunoștința și mulțumirea însuși episcopul Fogarassy.

Ioșif Csató a rămas fidel programului său. În scurta acti-

vitare ca locuitor episcopesc a dat un nou avânt vieții religioase și morale al liceului. Ca recunoștință pentru meritele sale la înființarea școlii de fete și în postul de locuitor episcopesc pe lângă titlul de canonic a primit cea mai înaltă recunoștință fiind distins la începutul anului 1869 cu titlul de prelat papal de către Sanctitatea Sa Papa. Dar munca încordată i-a ruinat fizicul și când în 23 Iunie 1870 era în vizita rudelor sale la Sântimbru Ciuc, a murit pe neașteptate la vârsta de 53 ani, în anul preoției 30, lăsând în doliu școala de fete, care mai înainte pierduse și pe Ioan Henter, biserica catolică din Odorheiu, liceul și tot ținutul săcuesc, al cărui bun și muncitor fiu a fost.

Despre moartea lui s'a făcut un necorlog de fratele său Matei Csató avocat, scriind următoarele: »Ce au pierdut în defunct frații, rudele și săracii, chestia sfântă a educației, biserica și patria nu se va însemna de pana actualităților, ci istoria obiectivă au menirea să o facă, arătându-l urmașilor ca un exemplu de urmat. Memoria lui s'a păstrat cu evlavie în procesele verbale ale liceului și ale comitetului școlar. Într'un proces verbal al comitetului școlar cetim caracterizarea următoare: »Vederea clară, procedeul minuțios, evlavia sinceră a câștigat postului său multă stimă încredere și autoritate. A fost nu numai un direjitor al elevilor, ci un adevărat părinte, dascăl și prieten al lor. După nărturisirea sa proprie: numai acele clipe sunt plăcute și memorabile din viața sa pe cari le-a petrecut la institut cu educație instruire și creșterea celor mai mici.

Adevărat caracter, mare bărbat, demn de strămoșii mari, a cărei față senină, privire blândă se reoglindește din portretul artistei clujane Ileana Csoma, care din îngrijirea abatelui paroh Ștefan Pál și din sacrificiile decedatului Paul Csató dela 1924 se găsește pe perețele refectoriului al parohiei în memoria perpetuă a meritelor acestui modest și mare bărbat.

2. Andrei Demeter.

Urmașul mare ui bărbat, care odihnește la Sântimbru Ciucului, a fost protopopul și parohul Andrei Demeter, care s'a născut într'o regiune pitorească și cu însemnătate etnografică.

la Lueta din jud. Odorhei în ziua de 8 Martie 1821 din părinți săcui. Urmează școala secundară în institutul nostru. Se distinge prin sânguință, evlavie și modestie. La 1835 a fost ales în Congregația Mariană. Își alege cariera preoțească și urmează studiile teologice la Alba-Iulia unde la 16 Aprilie 1844 este hirotonisit și numit profesor la Tg.-Mureș. Aci în anu 1844—45 este profesorul anului pregătitor numit Principiora, anul 1845—46 este profesor al clasei Gramaticale, iar în 1835—47 clasei Sintaxis și totodată subdirectorul internatului. Apoi devine paroh în Hodoș. După cinci ani parohiali, devine paroh militar prin cererea proprie, în regimentul husarilor Württemberg. În 1856 se reintoarce în dieceza ardeleană și devine paroh la Băile-Lăpușului-Românesc, apoi (1863) la Ocnele Dejului, mai pe urmă (1864) la Reghin. În 1967 este ales secretar al protopopiatului Mureș, în la 18 Aug. 1870 deveni protopop și paroh al Odorheului, la 9 Nov. devine locțiitor episcopesc la liceu și ca atare este președintele comitetului taxelor școlare. Când este vorba de dezvoltare institutului cu un edificiu suplimentar, este însărcinat cu facerea contractului de cătră autorității. Ca locțiitor episcopesc ia parte la conferințele școlare, se interesează de progresul elevilor, este prezent la examenele de fine de an și dăruiește pentru propagarea cântului anual 5 Florini, tot cu 5 Florini incurajează declamările. Pentru recunoștința meritelor, la 26 Iulie 1876 Regele îi dăruie titlul de »Preposit al Gajdobrei«. Stăruie foarte mult ca institutul de fete înființat de Iosif Csató să și capete un edificiu bun și permanent, iar conducerea ei fu incredințată călugărițelor. Pentru acest scop în 1878 alcătui o delegație din oameni cu vază și se prezintă înaintea episcopului Fogarassy, cerându-i tot sprijinul pentru rezolvirea chestiunei școalelor de fete. Renumitul episcop peste un an la 30 1879 fiind la Odorheiu în drum de confirmare și făcând și sfințirea orgei inventată de Ștefan Koloni's, personal depune bazele institutului de fete. A ridicat întreg institutul cu sacrificiul său și în 1882 incredințează conducerea ei călugărițelor franciscane, cari și au și început activitatea. Andrei Demeter după rezolvirea situației institutului de fete a restaurat și edificiul parohial. Această o mărturișește și epigrama legibilă și

astăzi pe frontul parohiei : »Am fost restaurat pe timpul parohului Demeter«.

A fost membru conștient al Statusului, la adunările căruia a luat parte activă. A luat parte și la adunarea din 11 Oct. 1883, când a fost ales membru în comisiunea de cercetare a situației birului de clăie. Abia întors acasă suferind de reumatism a căzut la pat și la 28 Nov. 1883 la etatea de 62 de ani a decedat. Osămintele sale pământești au fost așezate în locul de odihnă în apropierea casei paznicului din cimitir, de către Anton Kolozsi canonic, directorul cancelariei episcopoești din Alba-Julia, prepost titular, cu mare asistență a preoților cercuali.

Prin Andrei Demeter a decedat din viață fruntașul înțelegător și uman al preoților cercuali, muncitorul sânguinos al credincioșilor, bunul apărător al intereselor liceului, omul datoriei, omul cu bună și nobilă inimă. Pe mormântul său s'a ridicat o frumoasă piatră de marmură de către credincioșii lui, cari l-au apreciat foarte mult. Memoriei sale s'a închinat cu multă evlavie și profesorul Adam Bodó din Tg.-Mureș poet cunoscut, care colaborând cu decedatul la Odorheiu, l-a cinstit foarte mult. În memoria defunctului scrie o poezie frumoasă, care apărut la Alba-Julia în Revista »Közműveledés« numărul din 8 Dec. 1883, cu titlul »La moartea lui Andrei Demeter.« În această poezie între altele scrie următoarele rânduri în memoria marelui și inimosul om :

»Lacrîmile plânse pe acest mormânt
În pomenirea lui eterne sunt,
Celui care trece peste acest pământ
Șoptindu-i nobleța unui suflet bun.

3. Ludovic Iung-Cseke.

După moartea bunului și nobilului prepozit Andrei Demeter câteva luni parohia este condusă de Gottfrid Rieger, directorul liceului și a afacerile protopopiatului sunt conduse de protopopul titular din Zetea Iosif András. În sfârșit la 21 Aprilie 1884 Consiliul Dirigent al Statusului rom. cat. ca patron al bi-

serici din Ódorheiu, dintre cei propuși de episcop (Ludovic Lung-Cseke, F. Jákó Imets, Ludovic Horváth) a ales ca paroh pe Ludovic Lung Cseke, care este confirmat în acest post și de episcopul Lőnhart și numit și protopop.

Ludovic Lung-Cseke este un urmaș demn al marilor preoți din Ódorheiu. Prin personalitatea sa marcantă, prin talentul său oratoric, prin activitatea sa publică, câștigă nu numai un mare prestigiu personal, dar însuși parohia se bucură de o autoritate impunătoare. S-a născut la Radnot (jud. Mureș) la 26 Februarie 1845. De mic devine ortan, fiind susținut de un mic industriaș cu suflet nobil, anume Lung; ca recunoștință ia și numele de Lung. Acest industriaș se îngrijește de educația lui. Studiile secundare și le-a făcut la liceul ref. din Tg.-Mureș și la liceul din Șumuleu Ciuc și Ódorheiu, depune examenul de maturitate la institutul nostru în 1861, la vârsta de 16 ani. Ascultând de chemarea sufletului său, urmează studiile teologice la Alba-Iulia, terminând teologia la 1865. Fiind prea tânăr, nu este hirotonisit. Veni la Ódorheiu ca profesor și subdirector al internatului. După trei ani de activitate profesorală este hirotonisit la 14 Apr. 1868 și devine capelan la Gheorgheni, mai pe urmă la Cluj pe lângă parohul Francisc Lőnhárt. Ca paroh a funcționat la Bordoșiu și Săceni. În această comună din urma a restaurat biserica distrusă de trăznet în 1880, iar în 1882 ridică o biserică nouă. Activitatea lui atrage atenția episcopului său, care în Oct 1882 îl numește protopop și revizor în cercul Târnavei. În primăvara anului 1884, fiind încă la Săceni episcopul în înțelegere cu Consiliul Dirigent al diecezei îl numește paroh și protopop la Ódorheiu. La Ódorheiu este primit cu mare însuflețire. La 6 Iulie 1884 este instalat în postul său de către Francisc Kovács abate din Tg.-Mureș secondat de o frumoasă asistență. Abatele instalator dă cetire actului de numire, predă cheile bisericei, evanghelia și cartea de liturghie, după care Lung Cseke se urcă la amvon, rostind discursul său de instalare. În introducere își exprimă bucuria sa că a fost numit în acest centru secuesc, unde a fost elev și mai pe urmă profesor, având încă amintiri plăcute din timpul acela. Se închină cu evlavie înaintea marilor antecesorii: Francisc Tőrk, cel care a zidit biserica, Iosif Zsombori

vestitul orator și Iosif Csató înființatorul școlii de fete, pe ale căror urme vrea să depășească. Desvoltă frumos mai departe: »Care este datoria parohului față de credincioși și cari sunt datoriile credincioșilor față de paroh?« Ce a promis cu ocazia instalării, s'a și realizat în timpul activității sale de 22 de ani. A fost un mare suflet, un mare talent, cu voință oțelită, cu chemare conștiințioasă, preot serios, patriot activ și inimos, șef strict, dar drept și totdeauna prieten bun și cu inima caldă. Tare cu cei îngâmfaiți, blând și cald cu cei fricoși, recunoscător cu cei merituoși, dar nerebdător față de lenesi și bun cu sânguincioșii. Ca preot și paroh a servit cu conștiință interesele parohiei și a credincioșilor.

Cu ocazia serbătorilor nu încăpea lumea în biserică, iar cuvântările sale caracteristice prin un știl luminat și o putere oratorică, pătrundeau în adâncul sufletelor. Cu aceste cuvântări entuziaste, dă un nou avânt vieții religioase, reorganizează Societatea pentru cultul Inimei Sfinte, deș'eaptă tendința de sacrificiu a credincioșilor, realizând mai multe inzeștrări de valoare câteva statui, steaguri, lămpi, nava secundară a bisericii (din donațiunea credincioșilor Ludovic Péter și Iosif Tibad în 1892) și cu ocazia iubileului de 1900 de ani ai creștinătății, din donațiunile credincioșilor, ridică o frumoasă statuie pitorească Isului, din piața de sus (azi Piața Regina Maria) executat de profesorul școlii de arte și meserii, Edmund Harmath. Infrumusețirea artistică a bisericii parohiale începe în timpul aceasta cu aplicarea geamurilor colorate pentru care aduce și el însuși mari sacrificii.

Ca protopop conduce cu multă conștiință afacerile protopopiatului. Este un adevărat fruntaș și prieten devotat al preoților. În adunări conduce, dă directive și program prin discursurile sale pline de viață. (Despre socialism, chestiunea săcuiască, viața socială, educația poporului și despre activitatea preotească). Cuvântările sale prezintă un fond solid și multe cunoștințe temeinice. Ca omul datoriei nu neglijează nici o ramură de activitate. Bun preot, dar tot atât de bun protopop și locțiitor episcopesc la liceul nostru, la care funcționa ca profesor mai înainte. Primul edificiu nou al liceului (internatul de azi) se ridică pe timpul lui

și în urma stăruințelor sale. Se îngrijește de starea materială a liceului, dar se interesează pe deaproape și de viața culturală a institutului. Este de față la solemnitățile școlare, presidează la examenele de fine de an și la examenele de maturitate și la examenele de religie, la cari nici un elev nu se prezintă nepregătit, căci n'ar putea suporta privirile aspre ale locțiitorului episcopesc. La examenele de maturitate ca reprezentant al autorităților bisericești cuvântul său de multe ori decide în situațiuni dubioase. Afară de viața bisericească și școlară are un rol de conducător și în viața județenească și orășenească. Nu există o mișcare sau un comitet la care să nu ia parte activă și la care să nu-și dea cuvântul său ascultat. Este natural ca meritele unei astfel de activități multilaterale sunt recunoscute și apreciate și de cei superiori. În anul 1888 Regele apostolic îi dăruie titlul de abate al bisericei M. Preciste din valea Vesprimului, iar în anul 1904 primi medalia de fier cl. III. Astfel fu încoronată recunoștința credincioșilor cu înalta atenție a domnitorului. A făcut în decursul vieții sale în anul 1900 o călătorie memorabilă la Roma, împreună cu Moise Sebestyén, parohul din Zetea, ridicat mai târziu la rangul de canonic. Despre drumul acesta a făcut însemnări dintre cari unele fură publicate după moartea sa, accentuând și mai mult caracterul său nobil. Iată câteva fragmente : »Plecare la 17 Sept. ora 7 și 15. Dumnezeu cu noi!« Părăsind Oradea scrie : »Terminând cu oficiul am distrust aripile unui pui din Zetea, apoi am aprins o țigară. Răsăritul roșu al soarelui mi-a reamintit prietenii lăsați în ținutul secuiesc. Netăgăduit m'a cuprins un sentiment duios fiind înaintea noastră viitorul necunoscut și mi-a trecut prin suflet suspinul poetului : Margini frumoase ale pământului natal vă mai văd la intoarcere ? Înaintea noastră o țară necunoscută cu clima ei neobișnuită și înaintea noastră e marea cea nesigură. Dar ori și unde : »in manu Dei sumus«. Despre Loretto scrie astfel : »după sosire și sălășluire am mers în frumoasa biserică și ne-am închinat. Eu imediat m'am apropiat de sfânta casă sărutându-i păreții cu ochii înlăcrimați. Voind să-mi aduc o bucățică din părete ca o amintire scumpă, îmi era imposibil, căci în urma multelor sărutări depe păreți nici măcar praf nu se desfăcea«. »La 22 Sept. ora

11^{1/2} de masă am urcat trenul spre cetatea eternă. A fost în vagon o societate plăcută și am făcut cunoștință cu trei doamne din Budapesta, fiind totodată martor unui eveniment insufletitor pe care n'am să-l uit. În tot timpul ele se rugau din carte și spre înserat ne-a rugat și pe noi să participăm la rugăciunea Rozarilor, una dintre ele spunând ruga înainte. Iată cum cultura orașănească și evlavia credincioasă sunt în deplină armonie într'un suflet nobil. Oare femeile noastre culte din provincie când vor ajunge la această înălțime! « Despre Roma scrie astfel: »la ora 11 am sosit la scopul nostru final așa de mult așteptat, mi-s'au umplut ochi cu lacrimi și sufletul cu suspini la gândul că iată visul copilăriei mele s'a realizat, sunt aci în orașul sfânt unde fiecare piatră resuflă o bucată de viață religioasă«. Celebrând sfânta misă în biserica Sf. Petru scrie următoarele: »în fine la ora 8^{1/2} m'am apropiat altarului celebrând sfânta misă, în care am făcut pomenire despre toții cunoscuții și credincioșii mei«. Face o dare de seamă minuțioasă asupra impresiilor câștigate în orașul etern și asupra evenimentelor memorabile din toată călătoria.

Reintors la preoții și credincioșii săi cu suflet reînnoit, începe o nouă activitate rodnică, fixând încă multe planuri de realizat. Dar abea trec câțiva ani puternicul paroh lovit la 21 Oct. 1905 de apoplexie se distruge și nevoind întrebuințarea bunurilor parohiei fără muncă, după 22 de ani activitate rodnică la începutul lunii Aprilie 1906 s'a retras în pensie. Cu această ocazie preoții cercuali sub conducerea protopopului Moise Sebestyén din Zetea au luat rămas bun dela protopopul lor iubit, dela bunul părinte conducător și fruntaș. Au luat rămas bun corpul profesoral și comitetul bisericesc în numele cărora directorul Gaspar Soó a mulțumit locuitorului episcopesc munca sa depusă în interesul elevilor și ajutorul dat, a mulțumit conducerea vieții a credincioșilor și activitatea pe care a depus o pe toate terenurile în favoarea bisericii timp de două decenii. Și a luat rămas bun orașul întreg fără deosebire de confesiune, la masa comună făcută în cinstea lui, unde după cuvântările de recunoștință și laudă și-a rostit și el ultimele cuvinte: »În cer ne vom revedea cu toții«.

Bărbatul stimat de întregul județ nu s'a putut bucura mult timp de viața în retragere. La 24 Octombrie când marele episcop Ottocar Prohászka a celebrat benedictiunea bisericii restaurate a mai urcat odată în biserică să-l asculte pe marele orator și să i dea onorul cuvenit. Sufletul său s'a scaldat încăodată în razele cuvântării acelu orator uriaș, ca peste câteva săptămâni să treacă în lumea de apoi. La 13 Nov. 1906 a decedat din viața marele bărbat. Vestea morții sale fu impresionantă imbrăcând-se în doliu orașul întreg. Sicriul său fu acoperit cu florile iubirii și a recunoștinții și la înmormântare a participat tot orașul și județul în mod foarte impozat. Liturghia funebrală a fost celebrată de Ștefan Ferenczy, protopop din Gheorgheni, iar în numele preoțitor a luat rămas bun Moise Sebestyén, protopop din Zetea dela bunul părinte și adevăraș protopop, care a știut să facă în sânul preoților o frumoasă înțelegere, ba chiar exemplară și altor protopopiate. »L-am privit ca pe soarele lucitor — exclamă oratorul — cu teamă dar cu conștiința că razele sale calde împrăștie lumină și căldură susținătoare de viață.« La groapă sicriul fu sfințit de urmașul său Conte Ioan Mikes paroh și fu dat țarinei lângă acordurile indurerate ale corului elevilor.

Numele lui Ludovic Jung-Cseke s'a înscris în istoria bisericeii din Odorheiu cu linii marcante și amintirea lui este vie nu numai în sufletul credincioșilor, ci și în inima tuturor cunoscătorilor, chiar și acum peste o generație.

4. Conte Ioan Mikes.

Urmașul fiului orfan din Radnot, ridicat la demnitatea de abate Ludovic Jung Cseke, a urmat Conte Ioan Mikes, care s'a născut la Zăbala jud. Treiscaune în 27 Iun. 1876 dintr'o familie nobilă cu mare importanță istorică în Transilvania. Un strămoș al lui a fost Coloman Mikes care l-a însoțit cu fidelitate pe Francisc Rákóczi și în exil ca secretar. Unchiul Contelui Coloman a fost adiutantul generalului Bem în războiul național din 1848—49, având o mare însemnătate la asediul Sibiului, unde și-a sacrificat viața pentru țară. Părinții lui Ioan Mikes au fost :

Benedict Mikes și o elvețiancă cu cultură înaltă Sofia Mózes. Educația lui fu condusă de mamă, căci tatăl murise timpuriu, la început în particular la casa părintească și apoi a terminat școala secundară la Kärlsburg. După terminarea școlii secundare, ascultând de chemarea inimei și nu de dorința familiei, care voia să urmeze dreptul, intră în rândul teologilor transilvăneni. Episcopul Francisc Lönhart l-a trimis la vestita teologie din Innsbruck, unde prin activitatea sa sânguincioasă a câștigat și câteva premii frumoase. Este hirotonisit la Brixen la 29 Junie 1890. Tânărul preot cu o vastă cultură și-a început activitatea la Joseni alături de parohul Dănilă Zomora. După ce aceasta fu numit canonic, la 1901 devine paroh funcționând până la 1906. În timpul aceasta și-a câștigat merite frumoase prin restaurarea interiorul bisericii a altarelor și a locuinței parohiale pe cont propriu și prin înființarea fondului bănesc în locul biroului de clae. Înaintea preotului popular nu peste mult se deschide nouă perspective. Consiliul Dirigent al Statusului Rom. Cat. l-a numit paroh al Odorheiului și a fost confirmat de episcopul Majláth.

Numirea Contelui Ioan Mikes la Odorheiu a stârnit o bucurie generală în toate cercurile. La 10 Martie o delegație a consiliului bisericesc compus din 16 membri în frunte cu Gaspar Soó se deplasează la Joseni salutându-l. Noul [paroh a sosit cu trenul în ziua de 15 Martie, fiind întâmpinat la Sighișoara de către Dr. Andrei Domokos subprefect, Gaspar Soó, Arpad Emberi și Dr. Albert Kovács deputat. La Cristur este salutată de preotul Anton Oláh. Publicul Odorheiului îl așteaptă la gară cu banderiu unde este salutată de prefect, Acațiu Ugron și primarul Ioan Gotthárd, iar la fântâna lui Isus îi s'a făcut a poartă triumfată și este salutată în numele comunei bisericești de către Dr. Francisc Wálentsik. Conte Mikes răspunde inimos la toate adresele. Și-a adus aci — exclamă — cea mai frumoasă fază a vieții, ca să depună energiile sale pentru propășirea acestei biserici. În fața parohiei este salutată de protopopul din Zetea Moise Sebestyén în numele preoților. După masă călugărițele aranjează o serbare în cinstea lui. Instalarea s'a făcut cu mare fast la 20 Mai. Liturghia fu celebrată de reprezentantul episcopului Dănilă

Zomora, care i-a fost paroh, ajutat de protopopul Carol Ferenczy a Gheorghiuului. După sfânta misă celebrată cu asistența preoților din cercul Odorheiu și Gheorghiu, noul paroh urcă catedra și salută cu toată căldura inimei sale pe credincioși. La amiază a avut loc un mare banchet, unde fu sărbătorit iarăși noul paroh, care din primul moment a câștigat simpatiile tuturor prin personalitatea sa mult atrăgătoare.

Contele Ioan Mikes este unul dintre cei mai mari preoți ai Odorheului. Nu originea lui înaltă i-a dat strălucire numelui, ci munca sa depusă în timp de cinci ani ca paroh, protopop cercual și locțiitor episcopesc al liceului, cu mult zel, mare ambiție și experiență largă. Cu câteva săptămâni după instalare (9 VI. 1906) s'a ținut o ședință a consiliului bisericesc. La deschidere mulțumește consiliului frumoasa recepție. Dar sărbătorile au trecut — exclamă — a sosit timpul muncii. Cere ajutorul consiliului la munca la care va fi primul muncitor. În această ședință și-a propus planul de activitate; restaurarea bisericii, aranjarea cimitirului, renovarea parohiei, ce se acceptă și de consiliului. La 29 Junie ziua Sf. Apostoli Petru și Paul într'o ședință plenară bisericească își dă din nou programul. Arată starea neglijată a bisericii și nevoia de restaurare apoi continuă astfel: »Întrădevăr această biserică frumos s'a clădit într'un stil caracteristic epocii lui Ludovic al XVI lea, într'o poziție minunată, se cuvine dar să ne îngrijim și de împodobirea ei, nu cumva casa Domnului, de o valoare artistică, să se prăbușească « În sfârșit cere sacrificiul credincioșilor. Cuvântarea înflăcărată n'a rămas fără rezultat, Gaspar Soó directorul liceului auunță că corpul profesoral și elevii liceului iau sarcina împodobirii unui altar, Arpad Embery ia însărcinarea zugrăvirii unui altar; el ca al treilea se însărcinează pentru alt altar. În urma acestor pilde-exemplare, adunarea generală decide întreprinderea unei colecții pentru suportul cheltuelilor. La 4 Iulie deja se încheie contractul cu firma Rétay și Benedek din Budapesta în privința zugrăvirii. Peste câteva luni noua biserică împodobită este gata pentru consfințire. Premărgător consfințirii s'a ținut un curs social (Oct. 21, 22, 23) la care participă în afară de reprezentantul episcopului Majláth, episcopul Ottocar Prohászka, care a

celebrat consfințirea și alți mari demnitari ca : Alexandru Giesswein, Emiliu Nagy, Gavril Ugron, Carol Szentiványi, Ștefan Haller, Carol Huszár, Andrei Szalánczy și alții. Acest mare curs social-creștin, ca atare a fost primul pe pământul săcuesc și s'a ținut în sala mare a prefecturei în fața unui auditoriu foarte numeros. După închiderea cursului, la 24 Oct. (Miercuri) fu consfințită nouă biserică de episcopul Prohászka, care a rostit o cuvântare memorabilă. Seara în teatrul Sükösd comunitatea bisericească a aranjat o solemnitate marcantă. Ottocar Prohászka luând cuvântul, a vorbit cu mult zel și filozofie despre armonia sufletului și minții. Nu numai biserica Sf. Nicolae s'a restaurat, dar și sufletele au îmbrăcat haină nouă de sărbătoare în decursu săptămânei sociale sub imboldul cuvântărilor inflăcărâte ale marelui episcop Prohászka.

Contele Ioan Mikes a restaurat și parohia parte din sacriiciile sale proprii, parte cu ajutorul patronului, Consiliul Dirigent. Deatunci datează exagerata continuare a epigramei lui Andrei Demeter : »Au fost restaurat pe timpul prepozitului Demeter«.— »Din ruina m'a ridicat protopopul meu Contele Mikes.

Cu împodobirea bisericei și restaurarea parohiei, viața religioasă ia un nou avânt. Societatea Altarului lucrează cu mult zel pentru împodobirea bisericei și adâncirea vieții creștinești ; se înființă Congregația Mariană pe seama bărbaților, după imboldul dat de Mikes se reorganizează Congregația Mariană a liceului și alături de călugărițe se naște patronajul servitoarelor. La intervenția lui școalele primare de fete și băieți primesc ajutor de stat. Însfârșit realizează planul său mareț considerat de mulți ca utopie ; ridicarea palatului frumos al liceului și transformare liceului vechiu în internat, în locul fostului interna lezuit. În locul drumului brusc spre biserică și cimitir, înființă o serpentină cu un parc frumos, mult admirat de străini.

Altul s'ar fi retras în fața marilor greutăți, lăsat aproape fără ajutor, dar el ca membru al Consiliului Dirigent aleargă fără oboseală și nu se odihnește până nu vede planul său înfăptuit, palatul frumos cel mai mareț al orașului, liceul nostru, a cărui ridicare se face sub direcția îngrijire a lui. A fost preșe

dintele comisiei de edificare, ce mărturisesc diferitele acte din arhiva institutului.

S'a prevăzut dela început că omul inzestrat cu acest talent și cu această putere de organizare nu va rămânea mult timp paroh al Odorheiului, ci va urca trepte înalte în cariere preoțească. S'a și întâmplat. Regele apostolic la 15 Nov. 1911 îl numește episcop al diecezei Szombathely. La 14 Dec. i a rămas bun dela credincioșii iubiți, la 1 Ian. 1912 este consacrat ca episcop de episcopul Majláth la Budapesta în bazilica din cartierul Lipot și ia guvernarea Diecezei. Este călăuzit în noul post înalt de dragostea și pomenirea credincioșilor din Odorheiu, unde prin activitatea sa timp de cinci ani a lăsat urme adânci memorabile în veci.

5. Ștefan Pál.

Urmașul contelui Ioan Mikes în parohie, în scaunul protopopesc și locțiitor episcopesc a fost Ștefan Pál, mare și demn preot al Diecezei, cu merite recunoscute prin titlurile de canonic și abate de mai înainte. Om cu energie oțelită, căruia noua poziție nu i a înprumutat mult, din potrivă, el prin autoritatea și demnitatea înaltă a dat parohiei vechi un nou prestigiu și autoritate supremă.

Și el, ca marii antecesor, s'a născut în Catalina jud. Treiscaune la 15 Aug. 1854. E mândră de persoana sa școala primară din satul său natal și sunt mândre trei școli secundare, liceul din Tg.-Săcuiesc, Cluj și Alba-Iulia, unde la 1874 a depus examenul de capacitate. Distins de episcopul Mihail Fogarassy, se pregătește pentru cariera preoțească în teologia mitropolitană a vestitului oraș pitoresc cu 12 biserici, Eger, orașul renumit al lui Ștefan Dobó. În acest oraș se pregătea cu mult curaj și ambiție tânărul săcuiu. A fost hirotonit la 25 Julie 1878 ziua apostolului Jacob.

Marele povestitor Maurițiu Jókai în narațiunea »Eroii din Eger, scrie într'un loc: »S'a făcut mândru de numele Eger.« Fără nici o exagerare putem exprima și noi că Ștefan Pál în lunga sa carieră depusă în serviciul triplă al Diecezei ardelenne »s'a făcut mândru de numele Eger«.

Un an fu capelan la Reghin, după care urcă repede treptele carierei sale. Timp de 11 ani e profesor de religie, limba maghiară și istoria în liceul episcopesc din Alba-Iulia. Dar ce profesor? Elevii învață dela el dragostea pentru literatură și istorie, cum se exprimă și azi câțiva din foști lui elevi. Desfășură și o activitatea aextrașcolară admirabilă. Protector al săracilor, membru contabilității diecezei, membru comisiei examinatoare a prof. de religie, secretarul Soc. Lit. Cat. și a Soc. arch. județean, redactorul hebdomadorului »Közművelődés«, membrul comitetului județean și orășenesc. La 31 Iulie 1890 devine directorul liceului și internatului și peste trei luni din incredințarea episcopului Lönhart se urcă la cea mai înaltă demnitate, devenind referentul Consiliului Dirigent, post cu însărcinare foarte grea.

Postul de referent al Statusului Catholic secular, organ unic chiar în viața catolicismului universal, e azi Consiliul Diecezei înseamnă o misiune foarte grea, o însărcinare minuțioasă. Referentul este funcționarul suprem al acestui organ viu. În mâna lui se concentrează toată administrația diecezei, toate chestiunile administrative, financiare, școlare și culturale. Omul care ia misiunea această atât de exponentă trebuie să aibă calitative mărețe ca: sânge rece, nervi oțeliți, talent organizator, judecată minuțioasă. În posesia tuturor acestor calitative Ștefan Pál a condus afacerile Statusului Rom. Cat. Ard. dela 1890 până la 1911 timp de 21 de ani. Această perioadă în viața Statusului este epoca înfăptuirilor mari. Acum se câștigă și concursul statului și se sistematizează congrua. În această perioadă se ridică cele șase palate de licei și trei pentru internate, acum ia un avânt mai mare liceul din Tg.-Secuiesc din sârguința referentului. Tot acum se înființează și Uniunea Profesorilor. La început sunt încă nemulțumiri din partea profesorilor, dar grație activității lui Ștefan Pál, în al doilea deceniu găsim un corp profesoral bine pregătit, cu situație materială solidă. Congresele anuale ale acestui corp profesoral sunt adevărate mișcări culturale. Directivele sunt date de Ștefan Pál, prin conferințele sale pedagogice, cari au apărut într'un volum cu titlul: »Tanításügyi beszédek«. Tot el înființează și organizează »Uniunea Sfântul Emeric«, societate de lectură a studenților universitari catolici.

Cuvântările rostite aci sunt apărute într'un volum cu titlul : »If-jusági beszédek«. Pe lângă această activitate este membrul Consiliului General al Instrucțiunii, membrul comitetului clujan și a mai multor societăți culturale. Este unul dintre membrii din viață a delegațiunii, care a luat parte la consfințirea de episcop a episcopului nostru, contele G. Carol Majláth în catedrala de încoronare la Buda la 1 Mai 1897. La începutul activității de referent, în anul 1890, devine canonic, iar la 1899 abate, iar adunarea Statusului din 18 Nov. 1909 îi declară recunoștință după ce profesorul universitar Dr. Ludovic Farkas într'o căvântare recenuiește meritele activității lui depuse timp de 2 decenii.

A treia perioadă a carierei sale este cea dela Odorheiu, dela 23 Dec 1911 până la Aprilie 1834. A venit în frumoasa sărbătoare a Crăciunului și plecat în ziua Invierii. În timp de 22 de ani și a înmulțit încă meritele.

A venit cu bucurie în acest nou post — cum s'a exprimat — și era firesc să fie așa. A adus cu sine o pregătire vastă și o experiență bogată. Este primit cu bucurie de credincioși, preoți, lic. u și învățători. Se exprimă și el cu dragoste în cuvântarea prin care și a restituit programul. Și timp de două decenii cât a funcționat ca paroh, a rămas fidel programului rostit și mai târziu și tipărit. Era părintele tuturor. Ușa lui era deschisă în permanență celor ce căutau vindicarea inimii lor, ori sfatul înțeleghător al bunului părinte. Era la dispoziția fiecăruia fără deosebire. În timpul războiului mondial odată fu silit să părăsească postul, dar se întoarce primul la noua muncă. Văzând lipsurile, în cadrul posibilităților economice începe complexarea lor. Ca urmare a fost așezarea parafulgerului pe turn și biserică, așezarea clopotelor pe parapete de fier, câștigarea clopotelor noi în locul celor distruse de război, construcția treptelor de piatră spre biserică și renovarea turnului cu nou acoperiș. Că locșitor episcopesc, ca președintele societății școlare județene, ca directorul diferitelor societăți culturale și morale printr'o activitate vie dă directivele necesare, bazat pe o experiență largă. Condece cu multe dragoste și înțelepciune afacerile celui mai mare protopopiat. Ia parte la hramul mai multor comune, dar nu pentru distracție, ci pentru a lua parte activă

fiind între preoții lui. Sunt mult amintite frumoasele liturghii celebrate de el în diferite comune. Cuvântul lui are un rol important în viața socială a orașului și județului. A fost primul senator maghiar în parlamentul român (1922—1926) mult cinstit de miniștri, senatori și deputați. Ca președintele congresului școlar din Sighișoara din anul 1922 și ca președintele consiliului pedagogic diecezan a fost cel mai înflăcărat apărător al școlilor confesionale. Memoria lui va fi mult pomenită pe lângă ceilalți mari barbați ca Francisc Török, Zsombori, Iosif Csató și alții. Meritele lui fură recunoscute și de St. Sa Papa, care i-a dăruit titlul de prelat papal (1923). Recunoscător față de meritele altuia, el n'a căutat niciodată gloria personală și avea dorința ca la 25 Iulie 1928 să și celebreze sfânta mișă iubilară în deplină liniște și retragere. Dar n'a uitat iubileul important mici păstorul lui superior, mici preoții și mici credincioșii, deci nu s'a putut retrage din fața sărbătorii călduroase. Noi le-am considerat totdeauna dintre cei mari băbrbați,

El însuși scrie despre sine »sânge din sângele nostru, sânge curat; os din osul nostru, os sănătos, care în tot cursul carierei sale a lucrat pentru propășirea neamului său«. Iar în Nov. 1933 Consiliul Diecezan în frunte cu înaltul păstor îi exprimă mulțumirii călduroase marelui bărbat, care se apropie de anii 80. La 1 Aprilie 1934, când s'a retras în pensie, credincioșii lui și-au luat rămas bun în mod împunător, dorindu i mulți ani de sănătate și în retragere.

6. Emeric Sándor.

În locul înaltului paroh în retragere a urmat tânărul și energicul șambelan papal, Emeric Sándor, intrând cu data de 1 Aprilie în postul de protopop.

Emeric Sándor s'a născut la 23 Aug. 1893 în comuna Vrabia, așezată sub brazii pitorești ai Tușnadului. Cuprins de cucernicie și evlavie credincioasă încă în mica căsuța părintească urmează studiile secundare la Șumuleu și Mercurea Ciucului, în centrul cultului Mariei, ca soldat fidel și supus fiu al Marii. După ce depune matura la 1912, pleacă la vechiul loc istoric,

Alba-Iulia, de a urma teologia. Și-a terminat studiile teologice în Universitatea »Pázmány« din Budapesta în decursul marelui măcel mondial (1916). Hirotonisit 4 ani funcționează la Remetea, Alba-Iulia și Brașov, mângâind sufletele indurerate. Intre timp (1918) devine profesor de religie, și la 1 Sept. 1920 este numit prof. de religie la liceul rom. cat. din M.-Ciucului și subdirector al internatului. Timp de un deceniu face educația tineretului secuiei cu mult zel, conștiință și dragoste sufletească. În Iunie 1930 devine directorul Reuniunii Poporale a Romano Catolicilor Ardeleni, fiind incredințat să facă educația celor mari. Atunci publică o frumoasă carte de rugăciuni pe seama tineretului. Ca director al înaltei instituțiuni, lucrează cu puțină reclamă, dar cu atât mai serios, organizând frumoasele adunări catolice și colaborând la înființarea revistei de prima necesitate cu titlul: »Erdélyi Iskola«. Sft. Scanu ca recunoștință, l-a numit șambelan papal în Decembrie 1933. Postul de paroh și protopop din Odorheiu devenind vacant prin demisionarea lui Ș. Pál, Cons. Dir. îl consideră demn de a ocupa acest post înalt și este ales cu unanimitate pentru această nouă sarcină, care impune multă grijă și responsabilitate. Alegerea se confirmă și de prea înaltul păstor. Instalarea lui în postul de protop și paroh are loc la 8 Aprilie 1934 (Duminecă albă) în cadrul unei solemnități înălțătoare, la care participă marea masă a credincioșilor și mulți alți din alte părți. Instalarea fu desăvârșită de canonicul din Alba-Iulia, Dionisie Szélyes, care după ce a spus cuvinte de adio către Ștefan Pal, a marcat și meritele noului paroh. Oratorul Aron Márton a dat cetire actelor de numire. După aceasta noul paroh a depus jurământul în fața altarului, primind cheile bisericești și cartea liturgică cu evangheliile, apoi în odăjdii protopopiale, urcă catedra, rostind o frumoasă cuvântare. Pe urmă cu asistență mare a celebrat Sf. misa. Solemnitatea s'a terminat în Te Deum. După lituēghie a avut loc în sala de gimnastică a liceului o frumoasă recepție la care au participat delegații bisericilor, diferitelor societăți, urând spor la muncă și mult succes noului paroh. La amiază avut loc o mare masă comună în sala de mese a internatului la care au participat peste 200 de persoane. Aci s'a continuat mai departe sărbătorirea noului

paroh instalat, care prin atitudinea sa mult atrăgătoare a câştigat simpatiile tuturor. Liceul şi internatul prin persoana lui a câştigat un bun şi conştiincios locţiitor episcopesc. În postul acesta l-am instalat în ziua de 12 Mai 1934 în şedinţa extraordinară a corpului profesoral, când după cuvintele de bine aţi venit a directorului, noul locţiitor şi-a rostit cuvântarea de instalare. Apoi s'a adresat şi elevilor într'o cuvântare inimoasă în sala de gimnastică.

Noul paroh a început cu munca mult zel. După câteva luni din sacrificiul credincioşilor şi din ajutorul patronului a restaurat parohia, dându-i acoperiş nou şi renovându l complet. A pus să se zugrăvească biserica pe dinafară făcându-o mai atrăgătoare. Se interesează de toate lucrurile spirituale şi materiale. Are intenţii bune şi frumoase în toate direcţiile. Cunoscând voinţa sa oţelită şi energia, putem avea speranţa, că realizând frumoasele sale planuri, va fi un demn urmaş al marilor antecesorii şi amintirea lui va fi vie în sufletul generaţiilor viitoare.

Curatorii mireni.

1. Lazăr Ugron.

Consiliului Dirigent al Statusului Rom. Cat. în postul de curator, reînfiinţat în 1874, la 6 Oct. în acelaş an sub No. 754 a numit pe consilierul Lazăr Ugron.

Lazăr Ugron s'a născut dintr'o familie veche din Ardeal, din familia Ugron din Abrăneşti. Această familie — după legendă — datează chiar din timpul când Ungurii au descălcăt peste Carpaţi, sau a existat de mai înainte, trăind şi aducând jertfe înaltului zeu Hadur pe dealul Cetatea-Bud. Zandirham fu preotul suprem şi rabonbanul Secuilor şi — după legendă — fiul lui a fost Ugron, întemeetorul acestei familii veche.

Cu totul că cercetările istorice combat aceste fapte legendare nu este de negat faptul, că această familie strămoşească a fost şi a rămas până azi cu mare autoritate şi însemnătate.

Această familie în decursul veacurilor a avut un rol conducător în istoria Săcuilor. În epoca arpadiană se găsesc mai mulți clerici înalți din această familie, cari participă la cruciate și colaborează la redactarea diplomei Bula de Aur. Participă la lupta dela Mohi 11 Aprilie 1241. În epoca regilor din diferite dinastii la fel au un rol important. La alegerea lui Ioan Corvin de Huniad ca guvernator, sunt de față și doi bărbați din familie, semnează și diploma de alegere. La alegerea lui Matei Corvinul, Ugronii se găsesc în fruntea nobililor din Transilvania. În timpul principilor ardeleni se remarcă ca magistrați regali. Inuși Gavril Bethlen avu ca ocrotitor pe Pavel Ugron. Mândria familiei fu latifundiul din Abrănești, câștigat nu prin donațiune, ci prin propriul sânge. Scaunul Odorhei, fu aproape integral posesia lui Avram Ugron. Despre familie se găsesc multe note și însemnări de caracter. Ștefan fu omul de încredere al lui Francisc Rákóczi. Andrei luptând pe lângă principele Ioan Kemény la Nagyszöllös, e căzut prizonier. Ambii au fost patrioți buni. Ștefan Ugron care înainte de 1834, a funcționat ca prefect al jud. Cluj și Turda, e amintit ca suflet drept, nobil și mare filantrop. Fu cunoscut în tot Ardealul împreună cu soția sa Ecaterina Toldalagi. Prin robleța sufletească se disting și femeile din această familie. În ultimii decenii s'a distins prin măreția sufletească, ca soție fidelă până la sacrificiu Iulia Ugron, soția contelui Sigismund Mikes, bunica familiei contelui Emeric Mikes, care cu mult sacrificiu a ocrotit soțul său orb.

Emblema familiei este într'un fond albastru un braț înfipt pe trei coline, ținând trei spicuri de aur și un cap înfipt cu o sabie.

Lazăr Ugron, urmașul demn al marilor strămoși, s'a născut la 1812 din părinții Anton Ugron și Ana Szombatfalvi. Urmează cu distincție școala secundară la 1823—1828 în institutul nostru pe timpul directorului Dănilă Fancsali, mare biograf familiar. Fiind prea cucernic în 1825 devine membrul Congregației. Terminând studiile de drept, devine, om politic, aparținând până la 1948—49 Conzervatorilor, în timpul mișcării naționale partidului național, iar pe urmă partidului Deák. Ca nobil făcea parte din camera nobililor. Fu și prefectul Albei de sus, iar 1861 devine

magistrat regal al scaunului Odorheiu, în anul următor este ales deputat, dar fiind bun patriot demisionează și nu participă la adunarea națională din Sibiu. Când în 1867 se restabilește era constituțională, devine din nou magistrat regal. În timpul mișcării naționale s'a căsătorit cu Rozalia Simén din Șard. Din această căsătorie a avut doi fii: Gavril Ugron și Acațiu Ugron, cari mai pe urmă au devenit bărbați însemnați politici. Când marele romancier Mauriciu Jókai a vizitat Secuimea fu ospetat în Sâmbătești de Lazăr Ugron și însoțit de aceasta în drumul său. La peșterea din Merești scriitorul fu însoțit și de soția lui Lazăr Ugron și a contelui Coloman Lázár, două surori exemple femeilor secuie — scrie Jókai în itinerarul său — cu față blândă și suflet oțelit, căci de fapt se remarcă curajul femeilor prin îndrăzneala de a pătrunde în peșterea Merești. (Jókai: Peșterea din Merești. Peisagele Ungariei pag. 89)

Pela sfârșitul vieții sale Lazăr Ugron a stat în castelul său din Sâmbătești și împreună cu soția sa a luat parte activă în viața școlară, bisericească și socială, ca curator al bisericii și al liceului din Odorheiu. A fost un curator conștiincios. Este prezent la serbările școlare și la examenele de fine de an, dând premii de 5 Florini elevilor, cari au făcut progres și s'au distins în desemn. În ziua hramului Sf. Gheorghe profesorii sunt oaspeți la castelul său.

Este un adevărat om de caracter, un adevăr exemplu al nobilului maghiar conservativ. »N'a fost nici conte nici baron — scrie într'un memoriu Ștefan Földváry — n'a căutat titluri, pe cari le-ar fi găsit și el, ca familiile înrudenite Lazar, Kun, Mikó, Nemeș și Béldi.« Lazăr Ugron s'a exprimat astfel: »dacă m'ar numi conte, s'ar crede că m'au înalțat, dar mai mult decât un Ugron nu pot deveni.«

La vârsta de 73 de ani în ziua de 26 Oct. 1884 a decedat din viață. Fu înmormântat în biserica Franciscanilor din Odorheiu cu mare fast funebral. Liturghia fu celebrată de Ludovic Jung-Cseke cu mare asistență. Mai târziu sicriul său fu transportat la mauzoleul familiar din Sâmbătești, unde odihnește împreună cu fii săi

2. Albert Török.

Urmaşul demn al lui Lazăr Ugron în postul de curator fu Albert Török de Cădişeni, care a îndeplinit această funcţiune dela 1886 până la 1913. S'a născut la 1838 în Cădişeni din părinţii Francisc Török şi Susana Gyárfás. Ca elev a fost membrul Congregaţiei. După şcoala secundară urmează studii de drept. Devine doctor în drept cu titlul de prof. univ. part. la universitatea din Budapesta. În epoca absolutismului nu ocupă funcţiune. La începutul anului 1860 este supleant la tribunalul comercial cambial din Budapesta, apoi devine conceputor la curtea de apel din Tg.-Mureş, mai pe urmă a fost judecător urbarian la Sf. Gheorghe şi în 1867 devine judecător de ocol la Cristur. Din acest post fu ales ca deputat al Odorheiului în trei sesiuni. După aceasta devine procuror regal la Şumuleu-Ciuc în 1873. În 1875 fu ales ca magistrat regal al Odorheiului în locul lui Anton Tibad, care fu ales deputat. Cu organizarea judeţelor în locul scaunelor, postul de magistrat regal s'a desfiinţat şi s'a organizat postul de subprefect. Fu ales şi în acest post şi a funcţionat 17 ani ca primul funcţionar al judeţului. Pe timpul când prim-ministru a fost Conte Iuliu Szapáry, a devenit prefect dela 1891 până la 1893. Pe lângă funcţiunea s'a luat parte activă în viaţa şcolară, bisericească, socială şi economică. În 1879 devine consilier al Statusului Rom. Cat. Ia parte activă în şedinţele consiliului şi adunările generale, unde prin discuţiuni inimoase are o influenţă mare. A fost un bun cunoscător al contribuţiei cu clăie. În viaţa bisericească locală ca membru al comitetului bisericesc şi curator al liceului, câştigă meritele tuturor. Ambele clădiri noi ale institutului nostru se ridică pe timpul acesta cu colaborarea lui. Că la ridicarea noului edificiu al liceului au contribuit şi comunele catolice din judeţ, este meritul lui Albert Török. A câştigat merite preţioase şi memorabile şi prin activitatea depusă pentru înfiinţarea Băncii jud. de economii şi calea ferată locală Sighişoara—Odorheiu. Mult timp a fost preşedintele băncii şi membru direcţiunii căilor ferate Vânători—Odorheiu. A colaborat la fel la înfiinţarea spitalului judeţean, palatului prefecturei şi cazărmilor. 40 de ani fu

membrul comitetului jud. Ca recunoștință a meritelor câștigate fu ales cetățean de onoare al orașului Odorheiu. Spre sfârșitul vieții sale a trăit retras în castelul din Tibăud. Avut ca prima soție pe Lenke Zeyk de Zeykfalva, din care căsătorie a avut 4 fii și 3 fete. După o viață frumoasă a murit la 22 Mai 1912 în Tibăud la vârsta de 75 ani. Înțormântarea avu loc la 25 Mai cu mare fast funebral. Liturghia a fost celebrată de abatele paroh și protopop Ștefan Pál, cu mare asistență.

3. Gaspar Soó.

Ur mașul lui Albert Tőök în postul de curator a fost Gaspar Soó de Berze, care mai înainte 18 ani a fost profesor și director în care timp a câștigat merite memorabile. S'a născut în comuna Beclean în anul 1854. A urmat școala secundară la liceul nostru ca elev distins. A dat examenul de capacitate în 1874, după care s'a înscris la universitatea din Cluj, unde a câștigat diplomă din istorie și geografie. Doi ani a funcționat la liceul din Alba-Iulia, iar la 1880 a devenit profesor la institutul nostru, unde a funcționat 28 de ani. Ca pensionat a fost directorul internatului. Numele lui este viu și memorabil în istoria institutului nostru. A fost mare și inimos pedagog al tineretului, director distins și autoritar al liceului, bărbat onorat de cercurile sociale. Colaborează cu mult zel la ridicarea noului palat al liceului și la modificarea clădirii vechi în intrenat, ca tineretul săcuu să aibă un focar cultural și un cămin bun și ieftin. Ia parte activă în viața județenească ca membru al comitetului județean și cel orașan. În viața bisericească ca membru al cotetului, secretar și casier, ia însărcinarea cea mai grea și cea mai responsabilă. A fost membrul direcțiunii băncii județene. A fost un bărbat cu multe cunoștințe, cu caracter format, cucernic, care a meritat distincția papală »pro Ecclesia et Pontifice« și crucea ord. cavaleresc Iosif Franz. După o viața activă a decedat la 18 Iunie 1918 în vârsta de 65 de ani. Înțormântarea a fost celebrată de abatele-paroh Ștefan Pál secundat de un numeros public. Memoria lui este vie în amintirea foștilor elevi

4. Acajiu Ugron senior.

A fost un adevărat mare om politic, respectat de toți. În tot cursul vieții sale a rămas fidel drapelului căruia s'a dat încă din tinerețe și pe care nu l-a părăsit nici un moment. Fiul magistratului regal Lazăr Ugron și al Rozaliei Simén, frate cu marele orator politic Gavril Ugron. S'a născut la 1 Iunie 1849 în Călimănești în fostul scaun al Mureșului. Școala secundară a urmat-o la noi, unde în 1866 a depus examenul de maturitate. A urmat studii de drept la universitățile din Budapesta și Viena, după care a câștigat diploma de avocat în 1872. La început a fost practicant la curtea de apel din Tg.-Mureș, pe urmă greșier la tribunalul din localitate. Nu peste mult începe cariera politică. Dela 1875 până la 1884 este deputatul Vlăhiței, dela 1884 până la 1887 deputat al Tg.-Săcuiesc, iar dela 1887 până la 1897 reprezintă Țelul-Mic. La 1881 ia în căsătorie pe Sarolta Nagy de Felsöbükkt dintr'o familie veche de nobil. A fost un deputat conștiincioși la înălțimea chemării sale. A luat parte activă la discuțiunile parlamentare. Discursurile lui parlamentare au apărut în 3 volume. Câtva timp după aceasta a trăit retras ocupându-se cu gospodăria sa din Sâmbătești. Iar când în 1904—1905 s'a deslănțuit criza constituțională intră din nou în arena politică. A luat parte activă la mișcarea națională ca președinte al comitetului județean pentru apărarea constituției. În timpul guvernului de coaliție la 21 Aprilie 1906 devine prefect al județului Odorheiu. Numirea lui a produs bucurie în toate cercurile și instalarea lui s'a făcut cu mare fast la 29 Aprilie. Ca prefect a adus consolidarea județului și a fost un bun apărător al chestiunilor țărănești. Pela sfârșitul războiului mondial în 1918 devine din nou prefect. După moartea directorului penzionat Gaspar Soó este numit curator al institutului și internatului nostru de episcopul Majláth, în care calitate a muncit mult pentru bunul mers al școlii. A fost și președintele comitetului de control al băncii județene. După o viață activă a murit la 26 Ian. 1926 la vârsta de 77 de ani. Cu această ocazie s'a urcat drapelul de doliu pe fruntea liceului, internatului și prefecturei. Corpul profesoral în frunte cu directorul Albert Tamás a făcut o vizită de condoleanță la fa-

milia intristată. Inmormântarea a avut loc în ziua de 29 Ian. d. m. la ora 3 cu mare asistență. Liturghia a fost celebrată de prelatul papal Ștefan Pál cu mare asistență, iar corul liceului a cântat o bucată ocazională sub conducerea prof. Ștefan Khell. După aceasta convoiul a plecat la mauzoleul familiei ridicat pe o înălțime aproape de Sâmbătești, unde mulțimea florilor fu ridicată de o trăsură cu 4 boi, iar sicriul fu urcat de o trăsură cu șase boi, Aci Ștefan Pál a sfințit din nou sicriul, iar învățătorul Donat Veress cu cuvinte emoționante a luat rămas bun dela defunctul, care a fost, curatorul și binefăcătorul comunei Sâmbătești. Cu acesta s'a închis mauzoleul. Acum odihnesc în pace cei trei mari bărbați: tată, fiu și frate, dar sufletul lor coboară de pe înălțimea Szejke și ne îndeamnă la o viață activă, rodnică.

5. Dr. Alexandru Viola.

Curatorul actual al institutului nostru este Dr. Alexandru Viola, care s'a născut la 3 Sept. 1874 în Cristur. Tatăl lui a fost proprietar și numit tot Alexandru. După terminarea școlii primare a urmat liceul nostru dela 1885 până la 1893, cu distincție și purtare exemplară. După examenul de maturitate a urmat dreptul la universitatea din Cluj, unde a depus doctoratul și a câștigat diplomă de avocat, apoi a devenit avocat în orașul său natal. Se interesează de aproape de interesele școlare și bisericești. După schimbarea imperiului devine reprezentantul cercului bisericesc Odorhei în adunarea Statusului și este ales și consilier. Pe urmă în locul decedatului Acațiu Ugron este numit curator al institutului nostru de către Consiliului Dirigent. Instalarea a avut loc la începutul anului școlar 1826—27 în fața părinților, profesorilor și elevilor cu mare fast. A fost salutat din partea profesorilor de directorul Albert Tamás, din partea internatului de directorul Ottó Frölich și din partea autorităților școlare de către Ștefan Pál prelat papal, locțiitor episcopesc. El a răspuns la acestea ținând o frumoasă cuvântare de instalare. A adus mulțumirile sale în primul rând acestui institut în care s'a pregătit și care l-a inezestrat ca cunoștințele prin care și-a

realizat programul vieții sale : ajutorarea și apărarea institutului în toate direcțiunile, ocrotirea tuturor factorilor, cari îl compun a profesorilor, a elevilor și ridicarea autorității sale culturale. Apoi atrage atenția părinților să ajute institutul în munca sa educativă și pedagogică și să aducă cu plăcere toate sacrificiile cerute. Roagă corpul profesoral să se ridice la înălțimea chemării sale și cu mult zel de muncă, cu inimă înflăcărată să muncească, arătând tineretului importanța sarcinei pe care trebuie să o îndeplinească în viitor. Această chemare grea este formarea unei societăți noi, restaurarea vieții creștinești. Pentru acesta avem nevoie de bărbați cucernici, de oameni de caracter și inimoși, cari sunt conștienți de datoria lor cea sfântă. În sfârșit atrage atenția elevilor la munca serioasă, ca după ce părăsesc zidurile școalei și ies în arena vieții să devină membrii utili și credincioși ai bisericii și bărbați conștienți ai neamului și oameni de caracter ai societății, buni patrioți și cetățeni statului. Cere elevilor să fie evlavioși față de cei cari au lucrat în interesul lor și să ocrotească mormintele profesorilor decedați.

Conform programului său poartă grija institutului nostru cu multă inimă și ridică cuvântul pentru interesul institutului nostru ori unde e nevoie și pentru interesul profesorilor ori al elevilor. Pentru memoria fiului său decedat în anul 1931 a depus o fundație la institutul nostru în valoare de 18650 Lei, ale cărei dobânzi 746 Leu fură împărțite primaoră la finele anului școlar 1932—33.

În postul de curator este urmașul demn al marilor strămoși. Mulți ani trăiască pentru binele institutului nostru !

Iubiți elevi, pe aceste câteva pagini v'am arătat biografiile locțiitorilor episcopești și curatitorilor mireni și am accentuat meritele lor. Dacă ați cetit cu atenție aceste rânduri, ați observat cum toți prin munca conștiincioasă și voința oțelită, s'au putut ridica la demnitățile mari de locțiitor și curator. Fiți dar recunoscători față de cei decedați și mulțumitori față de cei, cari astăzi depun o muncă de sacrificiu pentru interesul vostru. Hotărâți și voi că veți pași în urma marilor strămoși și veți deveni bărbați de folos bisericii, patriei și culturii.

Biró Ludovic.

Trad. Prof. Veress Bela.

Püspöki biztosok és világi gondnokok főgimnáziumunknál.

Intézetünk történetét három korszakra oszthatjuk fel. Az első a jezsuiták kora 1593—1773 ig, vagyis az intézet megalapításától a jezsuita rend feloszlataáig; a második az egyházmegyei paptanárok kora 1774—1848 ig; a harmadik a virágzás kora 1850-től, vagyis az intézetnek főgimnáziummá való kifejlesztésétől napjainkig. Ezt az utóbbi korszakot vegyes korszaknak is nevezhetjük annyiban, hogy ekkor a tanítás és nevelés munkáját egyházmegyei papok és világi tanárok együttesen végzik.

Az első és második korszakban az igazgatók egyben helybeli plebánosok is, akik így közvetlenül érintkezhetnek a rendi előljárással, illetőleg a püspöki főhatósággal és bármikor jelentést tehetnek az iskolában folyó vallás-erkölcsös nevelésről annál is inkább, mert rendszerint ők a vallástannak a tanárai is.

Az iskola támogatásánál, anyagi ügyeinek felügyeleténél, a szükségletek megbeszélésénél s azok előteremtésében való közremunkálkodásnál már az első és második korszakban ott látjuk a világiakat is, akik rendszerint a szék vezető férfiaiból, fő- és alkirálybiróiból kerülnek ki s a »director scholarum«, vagy »comisarius scholarum« címet viselik, amíg az igazgatókat »praefectus scholarum« néven nevezik. Ezek, az intézet sorsát szívélyesen viselő s igazgatói címmel kitüntetett világi férfiak, rendszerint résztvesznek az évmegnyitó Veni Sancten, az évközi és évvégi közvizsgálatokon, az intézet ünnepségein s tekintélyük sulyával

közérdeklődést keltenek az intézet iránt. Ezek közül névszerint is felemlíthetjük az intézet megalapításánál közreműködő Mindszenti Bálint várkapitányt, a Sámbar Mátyást védelmükbe vevő lengyelfalvi Orbánokat, gróf Gyulaffi László, Henter Antal, Ugron Pál főkirálybírákat, Eszterházy Dániel és zabolai Mikes Antal grófokat, Török Pál, Török Menyhért, Szombatfalvi László és tinkovai Macskási Lajos királybírákat.

A harmadik korszak kezdetén különvlik a plebánia és a gimnázium vezetése a mindkét helyen egyre sokasodó teendők miatt. A plebános, aki egyúttal kerületi főesperes is, a lelkipásztori teendőket végzi és az espereskerület ügyeit intézi, az igazgatónak pedig éppen elég gondot ad a főgimnáziummá fejlődött intézet szakszerű vezetése és irányítása. Azonban nemcsak a plebánosok befolyása, de a kiváló világi férfiak kapcsolata is megszűnik az intézettel, mert az elnyomatás korszakában a főbb hivatalokat jórészt nem a székely nemzet fiai, hanem idegenek töltik be.

Hogy a kerületi főesperesnek az iskolákra való befolyása újból biztosítassék, mindinkább kívánatosabbá vált a püspöki biztosi intézmény létesítése. Ebben a tekintetben a kezdeményező lépést a nagynevű Haynald Lajos püspök teszi meg, aki 1857-ben Kovács Antal brassói apátot az ottani gimnázium megalapítása és igazgatása körül szerzett érdemeiért püspöki biztossá nevezi ki. A Kalocsán 1863-ban megtartott zsinat is kimondja, hogy a püspökök mindenütt tartsák tisztüknek az ilyen püspöki biztosok kinevezését. A nagynevű Fogarassy Mihály püspöknek az érdeme, hogy az alkotmányos élet helyreálltával, 1867-ben megszervezi a püspöki biztosi intézményt, hogy az intézetet szorosabb kapcsolatba hozza az udvarhelyi plebánossal, a kerület főesperesével, hogy az hit és erkölcs dolgában ne csak figyelemmel legyen az intézetre, de időközönként tudjon felvilágosítást is adni a főpásztornak és őt mindig képviselje az intézetnél.

A püspöki biztosi intézmény meghonosítása után hét évvel, 1874. szept. 21-én tartott igazgatótanácsi ülés a státuszgyűlés utasításának megfelelően elhatározta, hogy az oktatás és a nevelés ügyének hathatós előmozdítása céljából visszaállítja, illetőleg életbe lépteti a régebbi időkben itt-ott létezett világi gondnoksá-

gokat s egyben megállapította a gondnok részére a hatásköri szabályzatot, amely szerint feladatahoz tartozik felügyelni az iskolai fegyelemre, figyelemmel kísérni, hogy a tanárok között jó szellem, békés egyetértés uralkodjék; időközönként megvizsgálni a szertárakat, hogy meggyőződést szerezzen, hogy a leltárak megvannak-e és pontosan vezetik-e azokat? A tapasztalt hiányokra az igazgatót figyelmezteti és esetleg az igazgatótanácshoz is jelentést tesz. Az igazgató az iskolai év végén az intézet külső és belső állapotáról zárójelentésében részletesen beszámol, de az igazgatótanács elvárja a gondnoktól is, hogy a tapasztalt hiányokra, különösen pedig mindazokra nézve, amiktől az intézet felvirágzása függ, előterjesztését esetről esetre, de legalább évenként megtegye. A gondnok felügyelete kiterjed a finevelő intézetre is mind fegyelmi, mind élelmezési tekintetben.

A püspöki biztosi és világi gondnoki intézményt a főhatóság nemcsak fenntartotta, hanem a püspöki biztosok és világi gondnokok hafiáskörét ki is bővítette újabb szabályzatok kiadásával. A középiskolák püspöki biztosai részére a legújabb utasítás az 1933. V. számú püspöki körlevélben 4203—1933. sz. a. adatott ki. A világi gondnokok munka- és hatáskörére vonatkozó szabályzatot az egyházmegyei igazgatótanács dolgozta ki és adta ki 752—1933. szám alatt. Ezek a szabályzatok a püspöki biztosok és a világi gondnokok részére főfelügyeleti, mintegy főigazgatói hatáskört biztosítanak hitelvi, nevelési és anyagi ügyekben.

Intézetünknek 1867-től napjainkig hat püspöki biztosa és 1874 től kezdve öt világi gondnoka volt, akiknek életrajzi adatait és érdemeit itt ismertetjük.

Püspöki biztosok.

1. Csató József.

A püspöki biztosok sorát e nagynevű férfiú nyitja meg. Csikmegye egyik legrégebb lófő-székely családjából származik. Olyan családból, amelynek tagjai nemcsak az ősi földet szántogatták, nemcsak a kardot forgatták, ha a szükség úgy kívánta, hanem a szellemi élet mezején is erős barázdákat hasogattak és csiraképes, termékeny magvakat szórtak szét. A családnak az

ősi fészekben maradt tagjai közül egyik-másikat a közbizalom a királybirói méltóságra emelte; mások pedig kiszakadva az ősi fészekből a jogi, orvosi, mérnöki, gazdatiszti és írói pályán szereztek maguknak hírt, nevet és dicsőséget.

Csató József a szikszentsimoncsatószegei plebánia anyakönyvének feljegyzése szerint 1818. március 14.-én született. Szülei Csató József és András Zsuzsánna birtokosok, akiknek József a harmadik gyermekük volt. A gondtalan gyermekévek hamar tovarepülnek s a gondos szülők az élénkeszű gyermeket Csik-somlyóra viszik tanulni. Itt hét esztendő telt 9 éves korától 16 éves koráig s mindenik osztályban kitűnik szorgalmával, tehetségével és vallásos buzgóságával. Tizenkét éves korában 1830-ban, Sarlós Boidogasszony napján, Mária leventéjévé avatják. Középiskolai tanulmányait kitűnő eredménnyel elvégezvén, szívének sugallatát követve, a pápi pályára lép. A hittudományokat Károlyfehérvárt hallgatja. Ezeknek elvégzése után, minthogy még csak 21 éves, nem szentelik pappá, hanem 1839-ben a marosvásárhelyi gimnázium tanárává nevezik ki. Időközben a felszenteléshez szükséges kort elérvén, 1841. aug. 8.-án főpásztorra áldozópappá szenteli. Marosvásárhelyi tanári működése 1848-ig, vagyis éppen tíz évre terjed, amely idő alatt fényes tehetségének, nagy tudásának, helyes pedagógiai érzékének olyan tanujelét adja, hogy főlebbvalóinak teljes elismerését, a gondjaira bizott osztályok tanulóinak pedig rajongó szeretetét szerzi meg a maga számára. Amikor a 40-es évek a tanítás terén is meghozzák a magyar nyelv jogát, az édes anyanyelvnek nincs lelke-sebb, buzgóbb istápolója, mint éppen ő. A marosvásárhelyi gimnázium történetében az ő neve a »legnagyobb népnevelők« között van feljegyezve. Egy évig tanárkodik Károlyfehérvárt is, ahol egyuttal püspökhelyettesi titkár is volt.

A szabadságharc véget vet eredményes tanári pályájának s ő is a lelkészkedő papság soraiba lép, 1849-ben baróti, 1854-ben nagykásznói, majd pedig csikszentgyörgyi plebános és alsiki főesperes lesz. A gondjaira bizott espereskerület lelki és szellemi ügyeit öt éven át irányítja. A papság nagyrabecsüli, mint előljáróját, a nép pedig tartalmas, meggyőző szónoklataiért »az aranyszájú« jelzővel tiszteli meg.

A fiatal s érdemekben gazdag esperes számára nemsokára új munkakör nyílik meg. Haynald Lajos, a nagynevű püspök, 1859 ben a károlyfehérvári rektor-kanonokká előléptetett Ferenczy József helyébe udvarhelyi plebánossá és kerületi főesperessé nevezi ki. A hitélet mélyítése és a nagykiterjedésű espereskerület mintaszerű kormányzása mellett különösképpen az iskolaügy nőtt a szívéhez. Ennek az ügynek haláláig a legbuzgóbb, a leglelkesebb harcosa volt. A leánynevelés kérdését a székely anyavárosban a legnagyobb részben az ő buzgósága és fáradhatatlan tevékenysége vitte diadalra.

Székelyudvarhelyen egy leányiskola létesítésének eszméjét a városnak egyik érdemes polgára és több éven át országgyűlési képviselője: Boér János ügyvéd pendítette meg. Az 1850 es évek egyikében történt, hogy báró Horváth Albert főbiztossága alatt azt az önmagában szép és üdvös eszmét vetették fel, hogy a város, különösen pedig a Szent Imre utcai lakosok könnyebb-ségéért az ugynevezett »Kovács« s több, ebben az utcában levő kut vizét a föld alatt vezessék a »Kökerezt« ig s ott a város díszítésére létesítsenek egy szökőkutat. A tervnek, amely különösen egyik nagyobb birtokos érdekeinek kedvezett, több pártolója akadt s már készen is volt a 7—8 ezer forint költségre menő mérnöki költségvetés, amikor Boér János és a polgárság zöme a terv megvalósítása ellen foglalt állást, többek közt azokból, mert a szökőkut építésénél égetőbb szükségnek látták egy leányiskolát állítani, amelynek nem léte miatt a polgárság leánygyermekai a nemzetnek kipótolhatatlan hátrányára a kor és illető kör kívánalmi által követelt tudomány és munkában más városok gyermekeitől messze hátra maradtak.

Boér János és társainak állásfoglalása felszínre hozta a leányiskola tervét, amelynek megvalósítása érdekében különösen Ferenczy József akkori esperes plebános és Baczoni Ádám ref. lelkész buzgolkodtak. A közhangulat hatása alatt a városi tanács s később a képviselőtestület is magáévá tette az eszmét s közgyűlésen határozatilag ki is mondotta egy felekezeti jelleg nélküli városi leányiskola felállítását. A képviselőtestületi határozat a felsőbb hatóságnál nem nyert megerősítést. A felsőbbségnek a döntését erre a célra összehívott gyűlésen Föderl Mihály járási

főnök ismertette, aki különösen azt hangsúlyozta, hogy a város $\frac{2}{3}$ -a katolikus lévén, az iskolának a többség szerint kath. jellegűnek kell lennie. A katolikusok a viszálykodás elkerülése végett az iskola tervének ilyen-képpen való megvalósításától elállottak.

Ilyen körülmények között nem volt más megoldás, mint az, hogy a felekezetek külön-külön saját erejükből és áldozatkészségükből valósítsák meg azt, amit közösen az akkori kormányzati elv miatt nem tudtak megvalósítani. Mindkét részről újabb széleskörű mozgalom indult meg egy-egy, most már felekezeti jellegű leányiskola létesítése céljából. A katolikusok mozgalmának élére sépsiszentiványi Henter János bethlenfalvi föld-birtokos és éppen abban az időben ide áthelyezett Csató József esperes-plébános állott. Mindenek előtt megfelelő pénzalapról kellett gondoskodni. Az alap megteremtésére az első, döntő lépést 1859 szeptember havában, Mária nevenapján tették meg. Tudvalevőleg Bethlenfalván ekkor van a szokásos évi bucsu. Ezt az alkalmat Henter János birtokos arra használta fel, hogy Udvarhelyt a szombatfalvi utcában levő házánál (a mai Biró Dénes-féle ház) nagy ebédet adott. Az ebéd folyamán, a jókedv fokozódásával szólásra emelkedett Csató József főesperes-plébános és gyönyörű szónoklatában a leányiskola ügyének támogatására hívta fel a jelenlévőket. Hogy buzdító szavainak annál nagyobb nyomatéka legyen, egy, a már e célból készített ivre a leányiskolai alapra az aláírást 500 pengő forinttal megkezdette. A lelkes pohárköszöntőnek és a jó példának megvolt a hatása. Az iv kézzől-kézre járt. Az aláírást minden jelenlevő tehetsége szerint hol nagyobb, hol kisebb összeggel folytatta úgy, hogy az ebéd alkalmával az aláírt összeg a 2.000 forintot meghaladta. A nagyobb adakozók voltak Csató József főesperes a már említett 500 forinttal, Henter János 210 és Ugron Zsigmond 100 forinttal.

Csató József esperes a fényes sikerű ebéd után szeptember 18 ra népes értekezletet hívott össze, amelyen nagyhatásu beszédben fejtette ki a leányiskola létesítésének szükségességét. A beszéd hatása alatt az értekezlet kimondja a leányiskola létesítését és elhatározza, hogy erre a célra széleskörű gyűjtést indít meg. A gyűjtő bizottság elnökéül Csató Józsefet választották.

meg. Ugyanez az értekezlet megállapította az intézet létesítéséhez szükséges pénzösszeget is. Abban a reményben, hogy a püspök megengedi az intézetet a Szent Erzsébet Aggházzal összekötni s így belső telket nyer, alaptőkéül 40.000 forintot véleményeztek. Ebből 8000 forintot számítottak a szükséges épületre és annak felszerelésére. A fennmaradó 32.000 forint kamatait pedig a tanerők fizetésére és egyéb felmerülő kiadásokra szánták. Elhatározták, hogy az épületet úgy kell építeni, hogy az idővel, ha a szükség úgy kívánja, irgalmas nővérek lakásául is szolgálhasson, kik az intézet vezetésével megbizandók lennének. Az intézet fölött a főfelügyeletet az erdélyi püspök gyakorolja. Az értekezlet írásba foglalt határozatát és a leendő iskola költségvetését Csató József elnöklete alatt egy bizottság vitte Haynald Lajos püspökhöz, aki abban az időben Kóhalomban bérnált. A püspök a tervet nemcsak örömmel fogadta, hanem a bizottság anyagi és szellemi támogatását is megígérte. Nemsokára fel is ajánlott a leányiskola céljaira egy 2000 forintos úrbéri kötvényt, melynek kamatait 1860 április 1-től kezdette élvezni az intézet. Csató Józsefnek és Henter Jánosnak az volt a vágyuk, hogy az intézetet mielőbb meg lehessen nyitani. Az adakozásra szóló lelkes hangú felhívásokat szétküldik az ország minden részébe s ők maguk pedig személyesen járják be a kath. községeket, ahol pénzt és anyagot gyűjtenek az iskola céljaira.

Csató Józsefnek és a bizottsági tagoknak önzetlen, fáradtságot nem ismerő buzgolkodása következtében az iskola alapja annyira növekedett, hogy 1860 év őszén meg lehetett tenni az előkészületeket az iskola megnyitására. A bizottság mindenek előtt egy női tanerőről gondoskodott. A tanítónői állásra a főpásztor beleegyezésével szerette volna megnyerni Gyertyánffy Mária kisasszonyt, Gyertyánffy István tanárnak, a későbbi nagy pedagógusnak nővérét, aki anyjával abban az időben kézimunka iskolát tartott fenn s mint kitűnő himző volt ismeretes. Gyertyánffy Mária édes anyjától nem akart megválni, a felajánlott állást nem fogadta el. Így 1860 októberében Pintye Karolina kisasszonyt nevezték ki tanítónőnek 300 forint fizetés mellett. Csató József esperes november 15. én a kerületi és a szomszéd vidéki papságot értesíti az intézet megnyitásáról s azt 1860 december 3. án

a Szent Lélek segítségül hívása után meg is nyitja a Szent Erzsébet szegényekháza tulajdonát képező épületben, amelyet 120 forint évi bér mellett vettek haszonbérbe. Az intézetnek az első évben 72 rendes és 11 rendkívüli tanulója volt. Kátét és bibliát tanított Csató József, — aki haláláig mint igazgató és bizottsági elnök kitartó erélyességet, mint tanító páratlan szorgalmat tüntetett fel, — írja az akkori krónikás. Még tanítottak a már említett Pintye Karolina és Kovács Mózes kántor-tanító. Az év végi eredmény és fényes siker igazolta az iskolához fűzött várakozást.

Igy vált valóra Csató József eszméje, így született meg a kath. leányiskola nagy áldozatok árán abban az időben, amikor a kötelező népoktatásnak még híre sem volt, a vallásos érzés ápolására, a nemzeti érzés élesztésére és a női erények fejlesztésére. Az iskola megnyitásának híre az egész Székelyföldet örömmel töltötte el s ezt az eseményt Imets F. Jákó tanár, a későbbi kanonok »Egy székely nevelőintézet« című következő szép költeményében ünnepelte:

Dermesztő télre lágy
Szél lengedez,
A hunn-székely csapat
Szint' ébredsz.

Felszól Csató, korunk
Apostola:
Udvarhelyt támad egy
Uj iskola.

Élt másfél ezredet
A székely itt.
Övedzi dics s erény
Emlékeit.

De a székely jövőt
Is élni fog,
Még szebbet, míg szivén
Ily vér buzog.

Csató Józsefet nagy szervező tehetsége, éles ítélőképessége az erdélyi rk. papság legkiválóbbjai közé emelte. Ha kényes kérdések elintézéséről volt szó, akkor a püspök bizalma Csató József felé irányult.

Fogarassy Mihály, az iskolák ügyét különösen szíven viselő nagy püspök, hogy a középiskolák erkölcsi és szellemi életéről állandóan tájékozódást szerezhessen magának, a 60-as évek vége felé meghonosította a püspöki biztosi intézményt s erre az állásra a székelyudvarhelyi főgimnáziumnál 1867. dec. 3 án Csató József főesperes-plebánost nevezte ki, köteletségévé tévén, hogy a gimnázium és finevelő-intézet vallásos szellemű oktatását és nevelését figyelemmel kísérje és ellenőrizze, az előadásokat minél többször meglátogassa és tapasztalatairól félévenként beszámoljon s a szükséghez képest javaslatait is megtegye.

A tanári testület a püspöki biztosi intézmény létesítését örömmel fogadta s Csató Józsefet új állásának elfoglalása alkalmából 1868. január 4-én meleg ünneplésben részesítette. Bors Lázár igazgató üdvözölte az új püspöki biztost, örömét fejezve ki, hogy olyan egyént nyertek erre az állásra, aki — úgyszólván — kezdettől fogva a tanítás és nevelésügy terén működött. »Ha visszatekintek marosvásárhelyi tanári életére — úgymond — iskoláját, osztályát, amelyben tanított, mintaszerűnek találom; ha elkisérem lelkészi pályáján, falusi iskoláiból kikerült gyermekek a gimnázium első osztályosaival vetélkedni merészkedtek; ha kísérem Udvarhelyre, itt már nem éri be a felügyelete alá bízott helybeli normális és falusi iskolák fiú-tanoncaival, hanem lelkes buzgósága létet ad egy leánynöveldének is, amelyben teendők sokasága és sokszor egészségi állapota gyengesége dacára is, akkor midőn hatalmában állana másképp rendelkezni, nemcsak az igazgatói teendőket végzi, hanem tanítói szerepet is viszen«.

»Igazán — ha Krisztus Urunk azt mondta volt, hogy engedjétek a kisdedeket hozzám jönni, Méltóságod, mint a Krisztus alapította vallás szellemétől áthatott szívű egyházi férfiú, ha ők nem mehetnek Méltóságodhoz, maga keresi fel őket. Méltóztassék tehát gimnáziumunk ifjait is velünk együtt hol magához engedni, hol pedig fölkeresni s bölcsességgel párosult s tapaszt-

talás által tisztított tudományos oktatása s utasításaival támogatni».

Az igazgató üdvözlő beszéde után Csató József kiválóan tartalmas, magas szárnyalású beszédben fejti ki azokat az irányító elveket, amelyeket püspöki biztosi állásában követni fog. A beszéd, bár közel hetven esztendeje hangzott el, eszmei tartalmából a mai napig sem veszített semmit, sőt most is minden sora megszívlelendő.

»Az emberiség közügyei nem azért szenvednek oly gyakran hajótörést, — mondja beszédében —, mert rossz akarat és lelkiismeretlenséggel kezelik azokat az emberek, hanem inkább azért, mivel azokról fonák felfogással bírván vagy tévesztett cél után kapkodnak, vagy a valódi célt elv- és jellemszilárdság nélkül törekednek megközelíteni. Az emberiség közügyei közt legelső helyen állván a nevelésügy, melynek közegei a tanintézetek, nagyon sok, sőt minden attól függ: miképpen fogják fel a tanintézetek rendeltetését azok, akik abban és akörül működnek.«

»A tanintézetek szerintem csak akkor felelnek meg rendeltetésüknek, ha az embert egészen felkarolják s miután az ember értelmi, erkölcsi és anyagi tehetségekkel bir, e tehetséget összhangzatosan úgy fejlesztik, hogy egyik a másik rovására se túl ne hajtassék, se el ne hanyagoltassék. Sokan állítják: hogy a tanintézetek célja csak az értelmi tehetségek fejlesztése és azért semmit, vagy nagyon keveset törődnek az erkölcsi tehetségek kifejtése és nemesítésével. Innen van aztán: hogy jellem és elvszilárdságban annyira szükölködni kezdett az intelligencia; pedig hazát, nemzetet nagygyá, dicsővé, tiszteletreméltóvá csak jellemes, csak elvhű hazafiak képesek tenni s kimerem mondani: sokkal többet ártnak a közügynek a jellemtelen tudósok, mint a jó jellemű tudatlanok. — Az én rendeltetésem mint püspöki biztosi éppen az, hogy az intellektuális kultúra mellett az ugynevezett religioso-moralis, vagyis vallás erkölcsi műveltség előmozdítására nyujtsak segédkezet a Tekts. Igazgató úrnak és a mélyentisztelt Tanári Testületnek. És én, amit e tekintetben tehetek, legnagyobb örömmel megteszem, mert a világ mostani ziláltságában legnagyobb szolgálatot tesz szerintem az emberiségnek az, aki értelmes és erkölcsös nemzedéket segít előállítani,

mert különben is minden nemzet — fiai nemes erényeiben él s hazánkat dicsővé nem magas bércei, gyönyörű völgyei, szép folyói teszik, hanem vallás erkölcsös fiai, kik az egymás után eltűnedező századok folyamából kiemelkedve időn, enyészeten át ragyognak«.

Tovább szól arról, hogy individuális nézetei vannak és kell is, hogy legyenek minden művelt tanárnak a világ és hazánk politikai életéről és állásáról, de a politikát — az iskola falai és az ifjuság közé bevinni meg nem engedhetőnek, bűnnek tartja. Majd beszédét így folytatja:

»A komoly elmék legkiválóbb gondja ma: mikép lehetne megmenteni szemben a kikiáltott, bevégzett tények politikájával az erényt, az igazságot, és így a társadalmat? Belátásom szerint e végre a régiek lerombolásával új változhatatlan elveket kellene alapítani s minthogy ez nem lehet, a vallás és morál régi elveihöz vissza kell térni. Az iskola éppen e téren kell, hogy mozogjon, mert valamint minden exakt tudománynak, úgy a vallás és erkölcs tudománynak bizonyos alapelvei vannak, amelyeken sarkallanak s bármely fejlődési fokozaton soha önmagukkal ellenkezésbe nem jöhetnek. — A tanintézetek arra hivatvák, hogy ez alapelveket és igazságokat feltüntetve az ifjúsággal megismertessék, hogy aztán a politikai élet fluctuatiói közt s a gyarló természet aberratiói minden veszélyeiben egész életükön keresztül legyen bizonyos menhelyük és mentő deszkájuk. A vallás és morál örök elveinek soha változás alá nem jöhető alapigazságainak ismerete és kedvelése tehát azon egyetlen eszköz, mely által az értelmi világ legfelsőbb fokán állók úgy, mint a tudatlanok egyaránt hasznavehető tagjai az emberiségnek. Minden olyan egyén tehát, legyen bár különben nemcsak nagyhirű, de a legtudományosabb is, ki tiszteletben nem tartja az értelem és akarat örök, változhatatlan törvényeit, a vallás és erkölcs örök igazságait, csak ront az ifjuság közt s idő haladtával, majd midőn a nemzedék, melynek most előadásokat tart, ősz fővel kezdi fontolgatni egykori tanára szavait, legföllebb bohóságairól, de soha nem fogja felemlgetni működése üdvös hatásaiért.»

Ebben a kiválóan tartalmas beszédben püspöki biztosi programját körvonalazván, befejezésül igéri, hogy erejét, min-

den tehetségét s egész befolyását arra fogja fordítani, hogy ez az intézet magasztos céljának, nemes hivatásának minél inkább megfelelhessen. A jegyzőkönyvbe foglalt, mély alapozású beszédért maga Fogarassy püspök is magas tetszését és elismerését nyilvánította.

Csató József kifejtett programjához hű maradt. Rövid püspöki biztosi működése alatt új lendületet adott az ősi főgimnázium vallás-erkölcsi életének. A leányiskola megalapítása körül szerzett érdemeiért s püspöki biztosi minőségben kifejtett áldásos működéséért a kanonoki méltóságon kívül a legszebb s a legnagyobb kitüntetést is megkapta: a Pápa Őszentsége 1869 év elején pápai praelátussá nevezte ki. Azonban a megfeszített munka lassanként megőrölte gyenge szervezetét s amikor 1870. június 23 án rokonai meglátogatása céljából Csik-Szentimrén időzött, hirtelen, váratlanul, aránylag még fiatalon, életének 53, papságának 30. évében elhunyt, mélységes gyászt hozva a leányiskolára, amely Henter János után most őt is elveszítette, mélységes gyászba borítva az udvarhelyi kath. egyházat, főgimnáziumot és az egész Székelyföldet, amelynek egyik legbuzgóbb, leglelkesebb, legmunkásabb fia volt.

Haláláról Csató Máté ügyvéd, az elhunynak öccse adott ki gyászjelentést, amelyben többek között ezt írja: »Hogy az elhunytban a testvérek, rokonok, szegények, a nevelés szent ügye, — általában az egyház és haza mit veszítettek: nem a jelen körülmények hatalma alatt rezgő toll, hanem a részrehajthatlan történet fogja fölírni s őt, mint életmestert, az utókor elé állítani«. Emlékét a főgimnázium és az iskolaszék jegyzőkönyvei hálás kegyelettel örökítették meg. Az iskolaszék jegyzőkönyvében a következő jellemzést olvashatjuk róla: »Éles belátása, tapintatos eljárása, őszinte buzgósága hivatalos állásának tiszteletet, fényt és tekintélyt szereztek. Ő nemcsak igazgatója volt növendéknek, hanem atyja, tanítója és barátja a növendékeknek. Saját vallomása szerint: Életének csak azon percei kedvesek és emlékezetesek, melyeket a növeldében oktatás, tanítás s különösen a kicsinyekkel való foglalkozásban eltöltött«.

Igazi nagy jellem, derék férfiú, nagy ősöknek méltó leszármazottja, akinek jóságos arcát, nemes tekintetét visszatükröztető

képe, Csoma Ilona kolozsvári festőnő művészi alkotása, Pal István apát-plebános gondosságából és az évekkel ezelőtt elhalt Csató Pál jószágigazgató áldozatkészségéből 1924. óta a plebánia ebédlőjének falát díszíti, emlékeztetve a szerény, de munkás és kiváló érdemeket szerzett nagy férfiúra.

2. Demeter Endre.

A csikszentimrei sírban pihenő nagy férfiúnak utóda: Demeter Endre prépost, főesperes-plebános, aki Udvarhelymegyének vadregényes vidékén, a néprajzi szempontból is híres Lövete községben 1821. március 8 án született székely szülőkől. Középsiskolai tanulmányait intézetünkben végzi. Szelidségével, jámborságával, szorgalmával kitűnik tanuló társai között, miért is 1835-ben a Mária Kongregáció tagjává avatják. Élethivatásául a papi pályát választja s a bölcsészeti és hittani tanfolyamot Károlyfehérvárt szép sikerrel elvégezvén, 1844. április 16-án pappá szentelik és marosvásárhelyi tanárrá nevezik ki. Itt 1844/45-ben a Principióra, 1845/46-ban a Grammatika, 1846/47-ben a Syntaxis professzora és a finevelő intézet aligazgatója. Majd hodosi plebános lesz. Öt évi plebánoskodás után 1852-ben saját kérésére tábori lelkész lesz a württembergi huszárok ezredében. Innen 1856-ban újból visszatér az erdélyi egyházmegyébe s előbb oláh-láposbányai, azután (1863) dézsaknai, majd pedig (1864) szászrégeni plebános lesz s 1867-ben a maroskerületi papság jegyzőjévé választja meg, 1868-ban Fogarassy Mihály püspök alesperessé, 1870. augusztus 18 án pedig udvarhelyi plebánossá és kerületi főesperessé s ugyanazon év november 9-én a főgimnázium püspöki biztosává nevezi ki s mint ilyen elnöke lesz a tandíjalapot kezelő bizottságnak. Amikor a régi gimnázium épületének kibővítéseképpen »póttanodát« kell építeni (a volt róm. kath. elemi), a főtanhatóság a szerződés megkötésével őt bizza meg. Mint püspöki biztos többször megjelenik a tanári testület értekezletén, figyelemmel kíséri az ifjúság haladását, jelen van az évvégi vizsgálatokon s a zene-alapra, hogy az ifjak zenei képzése lehetővé tétessék, évenként 5 forintot áldoz, hasonlóan 5 forinttal jutalmazza a legjobb szavalókat. Kifejtett munkásságáért,

érdemei elismerésül a király 1876. július 26-án a gajdéli (gajdobrai) préposti címmel tünteti ki. Sokat buzgólkodik azon, hogy a Csató Józseftől alapított leányiskola megfelelő, állandó épületet nyerjen és annak vezetése irgalmas nővérekre bizassék. Ebből a célból 1878-ban az egyházközség tekintélyes férfiakból küldött-séget szervez és azt Fogarassy püspök elé vezeti, kérve a főpásztort a leánynevelés ügyének felkarolására és révbejuttatására. A nagynevű püspök egy év múlva, 1879. május 30 án, amikor a bérmálás szentségének kiosztása és a Kolonits István készítette orgonának felszentelése céljából Székelyudvarhelyen időzik, személyesen teszi le a leánynevelő intézet alapkövét és azt saját költségén felépíttette, irgalmas nővérek vezetésére bizza, akik 1882-ben meg is kezdik működésüket. Demeter Endre a leánynevelés ügyének révbejuttatása után újravittatja a plebániai lakot. Ezt a tettét most is hirdeti az utókornak az épület falán olvasható következő epigramma:

»Ujravittattam Demeter prépost idejében«.

Buzgó, lelkiismeretes tagja volt a Státusgyűlésnek, amelynek tanácskozásaiban állandóan tevékeny részt vett. Az 1883. október 11-iki gyűlésen is megjelent, ahol a kepekérdés tanulmányozására alakult bizottság tagjává választották meg. Alig tért haza, csúzos bántalmi ágyhoz kötötték s munkás életét 1883. november 28-án, 62 éves korában befejezte. Holt tetemét november 30 án Kolozsi Antal károlyfehérvári kanonok, püspöki irodaigazgató és c. prépost helyezte örök nyugalomra a kerületi papság és a hivek nagy részvétele mellett a temető lakása közelében.

Demeter Endrével a kerületi papságnak buzgó, tevékeny és humánus előljárója, hiveinek derék, munkás, jó papja, a főgimnázium ügyeinek önzetlen támogatója, kötelességtudó, jellemes egyén, igazi jószívű ember szállott sírba. Sírjára hiveinek kegyelete és áldozatkészsége szép márványsíremleket állított. Emlékének kegyelettel áldozott Bodó Ádám, marosvásárhelyi tanár, a kiváló költő is, aki udvarhelyi tanár korában nagyon megszerette a kiváló főpapot. Bodó Ádám költeménye a Károlyfehérvárt szerkesztett Közművelődés című lap 1883. december 8-iki számában jelent meg Demeter Endre halálára címmel. Ebben a költeményben a nemes szívű főpapról a többek között így emlékezik meg:

Az elsírt könnyek ott a hantokon
 Még most is Róla fennen szólanak,
 Hogy az ott járó hallja s tudja meg:
 Mily jó szív porlad ama hant alatt.

3. Jung Cseke Lajos.

A szelid lelkületű, nemes jószívű Demeter Endre prépost halála után néhány hónapon keresztül a plebániát Rieger Gottfried főgimn. igazgató vezeti, az espereskerület ügyeit pedig Andrásy József c. főesperes, zetelaki plebános látja el, amíg végre 1884. április 21.-én a róm- kath Státus igazgatótanácsa, mint az udvarhelyi plebánia kegyura, a püspöktől kiszemelt három egyén közül (Jung Cseke Lajos, Imets F. Jákó, Horváth Lajos) Jung Cseke Lajost választja meg plebánosnak, akit aztán Lönhárt püpek is megerősít állásában s egyuttal kerületi főesperessé is kinevezi.

Jung Cseke Lajos az udvarhelyi nagynevű papoknak méltó utóda. Markáns egyéniségével, jeles szónoki tehetségével, a közügyekben való részvételével nemcsak magának szerez hirnevet és dicsőséget, de az udvarhelyi plebánia tényét és tekintélyét is emeli. Radnóton (Marostorda vm.) 1845. február 26.-án született. Korán árvaságra jut s egy marosvásárhelyi, nemeslelkű Jung nevű iparos veszi pártfogásába s ő hálából a Jung nevet veszi fel. Ez az iparos gondoskodik neveltetéséről is. Középszkolai tanulmányait a marosvásárhelyi ref. kollegiumban, a csik-somlyói és udvarhelyi rk. főgimnáziumban végzi. Az érettségi vizsgálatot a mi intézetünkben teszi le 1861-ben, 16 éves korában. Szívének vágyát követve a papi pályára lép s a hittudományokat a károlyfehérvári papnevelő intézetben hallgatja és fejezi be 1865-ben, amikor fiatal kora miatt még nem szentelik fel, hanem Székelyudvarhelyre rendelik tanárnak és finevelő intézeti aligazgatónak. Amikor három évi tanárkodás után 1868. április 14.-én áldozó pappá szentelik, a lelkészi pályára lép át s segédlelkész lesz Gyergyószentmiklóson, majd pedig Kolozsvárt Lönhárt Fernec plebános mellett. Plebánosi minőségben működött Mócson, Bordoson és Szőkefalván. Ez utóbbi helyen az 1880 ban villámsujtotta templomot rendbehozatja, 1882-ben új

templomot épített. Eredményes működése felkelti főpásztora figyelmét, aki 1882 október havában a kükküllői kerület kezelő-esperesévé és egyházi tanfelügyelőjévé nevezi ki.

Mint szőkefalvi plebánost éri az a kitüntetés, hogy főpásztor a az egyházmegyei igazgatótanáccsal egyetértőleg, 1884. év tavaszán udvarhelyi plebánossá és kerületi főesperessé nevezi ki. A székely anyaváros hivei a jóhírnevű papot nagy lelkesedéssel fogadják. Új állásába 1884. július 6. án Kovács Ferenc marosvásárhelyi apát-plebános iktatja be fényes segédlettel végzett infulás mise után. A beiktató apát felolvassa a püspöki kinevezést, átnyújtja neki a templom kulcsát, az evangeliumos és szerartásos könyveket, mire Jung-Cseke a szószékre megy, hogy elmondja beköszöntő beszédét. Beszédének bevezető részében felemlíti, hogy hálás köszönettel fogadja plebánosi kinevezését, mert az ősi székely városhoz részben tanuló éveit, részben pedig három éves tanárságának kedves emlékei fűzik. Hálás kegyelettel emlékezik meg nagy elődeiről: a templomépítő Török Ferencről, a szónoki beszédeiről híres Zsombori Józsefről s az iskola alapító Csató Józsefről, akiknek nyomdokaiba kíván lépni. Mély figyelemmel hallgatott beköszöntő beszédének további részében kifejti: »Mivel tartozik a plebános hiveinek és mivel tartoznak a hivek plebánosuknak?« Amit beköszöntő beszédében maga részére programmul kijelölt, azt 22 évi működése alatt mind beváltotta. Nagy szív és nagy elme volt törhetetlen akaraterejével; komoly, hivatott pap, lelkes és munkás hazafi, szigorú és pontos előljáró, de mindig megbízható jóbarát. Erős, ahol nyakasságot kellett letörnie, gyöngéd és szívélyes, ahol félénkeket kellett bátorítani. Erélyes, de mindig kiméletes, ahol tévedést kellett ostromoznia; figyelmes és előzékeny, ahol erényt kellett elismernie. Kiméletes és rideg, ha hanyagságot kellett tapasztalnia; barátságos és nyájas, amikor szorgalmat, becsületes munkát kellett jutalmaznia. Mint pap és plebános a hivek lelki üdvét és a plebánia ügyeit odaadással szolgálta. Nagy ünnepeken a tágas templom zsufolásig megtelt s szentbeszédei, melyeket a behízog szónoki erő és a stílus világossága jellemzett, a szívek mélyéig hatottak. Szónoklatainak varázserejével a hitéletbe lendületet visz be, a Jézus szent Szíve Társaságot újjászervezi s a hivek áldozatkész-

ségét felkelti és fokozza, aminek eredménye lesz több szobornak, díszes lobogónak, öröklámpának a beszerzése, a templom két mellékajtójának elkészítése (1892-ben Péter Lajos és Tibád József buzgó hívek adományából) és a kereszténység ezerkilencszáz éves jubileuma alkalmából a felső piactéri Krisztus szobor felállítására (1901), amelyet Harmath Ödön kő és agyagipariskolai tanár készített a hívek áldozatkészségéből. A plebániatemplom mai megszépülése, művészivé tétele szintén az ő idejében kezdődik a színes ablakok beállításával, amire a hívek adományain kívül ő maga is sokat áldoz.

Mint főesperes szívén viseli az esperes kerület ügyeit. Papjainak vezére, útmutatója, irányítója, igazi barátja. A koronagyűléseken irányt szab, programot ad a nyüzsgő életbe kapcsolódó beszédeivel. (A szocializmusról, székely kérdéstről, egyesületi életéről, népoktatásról, lekipásztori működésről stb.) Beszédeit az alapos és széleskörű ismeret jellemzi. Mint a munka és kötelességteljesítés embere egyik hivatását sem hanyagolja el a másik rovására. Amilyen jó pap, amilyen kötelességtudó főesperes, éppen olyan ügybuzgó püspöki biztos a főgimnáziumnak, amelynek egykor tanára volt. Az intézet első új épülete (a mai finevelő) az ő püspöki biztossága idején s az ő buzgó közreműködése mellett emelkedik fel. De nemcsak az intézet külső, anyagi ügyeit viseli szívén, de belső szellemi élete iránt is állandó érdeklődést tanusít. Megjelenik az intézet ünnepein, elnököl az évvégi rendes és érettségi vallástani vizsgákon, amelyekben egy tanuló sem jelenik meg készületlenül, mert nem tudná elviselni a püspöki biztos komoly tekintetét és feddő szavait. Az érettségi vizsgákon a főtanhatóság képviselője, megbizotta s vitás kérdésekben itt is szavának sulya van. Az egyházi és iskolai téren kívül a városi és vármegyei életben is vezető szerepet visz. Sem a városnál, sem a vármegyénél nincs bizottság, amelynek tagja ne volna, s amelyben szavára fel ne figyelnének, meg ne hallgatnák azt. Természetes tehát, hogy egy ilyen sokoldalú férfinak érdemei illetékes helyen sem maradtak észrevétlenül. A koronás király 1888-ban a Boldogságos Szűz Máriáról nevezett veszprémvölgyi apáti címmel, 1904-ben pedig a III. osztályú vas-korona renddel tüntette ki. Így tetőzte be a hívek osztatlan szeretetét az uralkodónak figyelme, kitüntetése.

Életének egyik szép, örökre feledhetetlen élménye volt az 1900. évi római útja, amelyet a később kanonoki méltóságra emelt Sebestyén Mózes zetelaki plebánossal tett meg. Erről az úttjáról apró feljegyzéseket készített, amelyeknek egy része halála után nyilvánosságra került, hogy nemes jelleme még jobban kidomborodjék azokból. Íme egy pár részlet feljegyzéseiből: »Indulás szeptember 17. reggel 7 óra 15 p. *Isten segíts!*« Nagyváradot elhagyva, így ír: »Élvégezván az officiumot, egy zetelaki csibének szárnyát szegtem. Azután szivarra gyujtva, a pirosan kelő nap székelyföldén otthon maradt barátainkra irányította figyelmemet. S nem tagadhatom, hogy bizonyos fájó érzés fogott el, mert előttünk állott a kétes jövő s eszembe jutott a költő sóhaja: *Szülőföldem szép határa, meglállak-e valahára?!* Hisz előttünk áll egy ismeretlen ország szokatlan klímájával s előttünk a tenger az ő bizonytalanságával. No dehát bárhol járunk: *in manu Dei sumus*«. Lorettoról így ír: — »megérkezve, elszállásoltak s azonnal a gyönyörű templomba siettünk ájtatoskodni. Én azonnal a szentházba mentem s *annak téglafalát könnyezve csókoltam meg*. A téglafalból egy vakolat darabot akartam emlékül elhozni, de a sok csóktól annyira ki van simítva, hogy még csak egy porszemet sem tudtam magamnak kivájni«. »Szept. 22 én d. e. 11^{1/2} órakor ismét vonatra ültünk, hogy valahára az örök városba menjünk. Igen kellemes társaságba kerültünk, három budapesti úri nővel lévén egy kupében, kikkel csakhamar megismerkedtünk s oly szép jelenetnek voltam tanuja, melyet soha el nem felejték. Ugyanis ők egész idő alatt könyvből imádkoztak s estefelé minket is felkértek, hogy hangosan és együttesen végezzük el a szentolvasót, — előimádkozó lévén az egyik úri nő. — Íme a nagyvárosi műveltség és vallásos buzgóság, hogy megférnek egy nemes lélekben. Magamban felsóhajtottam, *hogy vajjon a mi provinciális művelt nőink mikor érik el ezt a magaslatot?!*« Rómáról így ír: »11 óra tájban megérkeztünk az oly várvavárt célpontunkhoz; lelkemben egy mély sóhaj kelt s szememben egy könnycsepp jelent meg arra a gondolatra, hogy ime gyermekreményeim s álmaim megvalósultak, — itt vagyok a szent városban, hol miden rög és kődarab vallásos gondolatnak ad életet«. Szent

Péter templomban bemutatott szentmiséjéről így emlékezik meg :
»végre 1/29-kor az oltárhoz léptem s megkezdtem szentmisémet, melyben minden jóismerősömről és hiveimről megemlékeztem«.

Részletesen számol be azokról a felejthetetlen benyomásokról, melyeket reá az örök város tett és azokról a kedves emlékekről, amelyeket zarándok útja alatt szerzett.

Visszatérve papjai és hivei közé megújhodott lélekkel lát munkához, újabb meg újabb munkaterveket tűzvéni ki a maga számára. Azonban alig telik el néhány év, az erős fizikumú főpap az 1905. okt. 21.-én bekövetkezett baloldali szélhűdés következtében öszeroppan s minthogy nem akarván a plebánosi javadalmat munka nélkül élvezni, 1906. április elején nyugalomba vonul 22 évi áldásos működése után. Nyugalomba vonulása alkalmából elbúcsuzott tőle, mint főesperesétől, mint atyjától, ügyeiben utmutatójától és bajaiban segítőjétől a ker. papság Sebestyén Mózes zetalaki esperes vezetésével; elbucsuzott a főgimnázium tanári kara és az egyháztanács Soó Gáspár igazgató vezetésével, megköszönve neki püspöki biztosí minőségben az intézet és annak ifjusága iránt tanusított meleg érdeklődését és támogatását; hálás köszönetet mondva neki az egyházközség lelki, szellemi és anyagi ügyeinek két évtizedet meghaladó közmegelegedésre való, lelkes vezetéséért. Elbucsuzott tőle az egész város közönsége vallás különbség nélkül a tiszteletére rendezett fényes banketten s az érdemeit méltató beszédek után ő is elmondotta hattyudalát: Az égben ismét meglátjuk egymást.

A megyszerte nagy tiszteletnek és tekintélynek örvendő férfiú a nyugalom napjait alig egy fél évig élvezhette. Október 24.-én, amikor a nagynevű Prohászka Ottokár a restaurált plebánia-templomot benedíkalta, mégegyszer felvitette magát a megújított templomba, hogy a nagy szónokot hallhassa és nála tiszteletét tehesse. Lelke még egyszer megfürdött a szellemóriás püspök beszédében, hogy aztán pár hét mulva 1906 november 13.-án véglegesen megváljon testétől, amelynek 62 éven át volt a kormányzója. A szomorú hír mindenfelé mély részvétet váltott ki, gyászlobogók hirdették a nagy férfiú halálát. Koporsóját a szeretetnek, a hálának virágai és koszorui borították el s temetése a város és vármegye közönségének imponáns részvéte mel-

lett ment végbe. A requiemet Ferenczy István gyergyószentmiklósi főesperes végezte, a papság nevében Sebestyén Mózes zeta-laki esperes búcsuzott az igazi atyától s attól a főesperestől, aki olyan egyetértést teremtett a lelkeskedő papság között, ami mintaképpül szolgálhatott volna a többi esperes kerületnek is. »Úgy tekintették őt, — úgymond — mint a napot, melyre félve tekint az ember, de amelyről tudja hogy melegítő, világító sugarával életet ad és életet tart fenne«. Sirjánál a koporsót utóda: gróf Mikes János plebános szentelte meg s a főgimnázium ifjúsági énekkarának gyászdala mellett átadta az édes anyaföldnek.

Jung-Cseke Lajos nevét az udvarhelyi plebánia történetébe erőteljes vonásokkal írta be s nagy egyéniségét egy emberöltő múltán is hálás kegyelettel emlegetik nemcsak hivei, de mindazok, akik őt ismerték.

4. Mikes János gróf.

A radnóti árva fiúból apáti méltóságra emelkedett Jung-Cseke Lajos örökébe Mikes János gróf lépett, aki Zabolán, Háromszék megyében 1876. június 27.-én született az Erdély történetében kiváló szerepet játszó főúri családból. Az egyik őse: Mikes Kelemen Rákóczi Ferencnek volt hűséges titkára; nagybátyja: Kelemen gróf, mint Bem tábornok hadsegéde, az 1848—49.-iki szabadságharcban játszott dicsőséges szerepet s Nagyszében ostrománál életét áldozta a hazáért. Mikes János szülői: Mikes Benedek gróf és a nagyműveltségű, svájci származású Mózes Zsófia. Atyja korán elhalálozván, édes anyja gondos felügyelete mellett magán uton kezdte meg tanulmányait, amiket a kalksburgi középiskolában fejezett be. Középkolai tanulmányainak elvégzése után, bár a család óhajtása az volt, hogy a jogi pályára menjen, ő a szívében égő vágyat követve, az erdélyegyházmegyei kispapok sorába lép s Lönhárt Ferenc püspök a hittudományok hallgatására az insbrucki egyetemre küldi, ahol derekasan állja meg a helyét s többször pályadíjat is nyer. Pappá 1899 június 29.-én szentelték Brixenben. Az európai műveltségű fiatal pap működését segédlelkészi minőségben Gyergyó-

alfaluban kezdi meg Zomora Dániel plebános oldala mellett Principálisának kanonokká való kinevezése után 1901-ben plebános lesz s ott működik 1906 ig, kiváló érdemeket szerezve magának a templom belsejének, oltárainak s a plebánia laknak saját költségén való kijavításával és a kepemegváltási alap létesítésével. A népszerű, nagyrabecsült fiatal pap előtt nemsokára új munkatér nyílt meg. Az Erd. Róm. Kath. Státus igazgatótanácsa 1906 február havában udvarhelyi plebánossá választotta meg, amit Majláth püspök is megerősített.

Mikes János gróf plebánosi kinevezése osztatlan örömet okozott udvarhelyi hívei között. Március 10. én az egyháztanácsnak 16 tagból álló küldöttsége utazik Gyergyóalfaluba Soó Gáspár főgimnáziumi igazgató vezetése mellett az üdvözlésre. Az új plebános május 15.-én vonattal érkezik Székelyudvarhelyre, mikor is Damokos Andor dr., alispán, Soó Gáspár, Embery Árpád és Kovácsy Albert dr., képviselő Segesvárig mentek elébe. Székelykeresztúron Oláh Antal plebános fejezi ki szerencsekívánatát. Udvarhelyváros közönsége banderiummal várja az állomásnál, ahol Ugron Ákos főispán és Gotthárd János polgármester, a Jézuskutjánál felállított diszkapunál pedig az egyházközség nevében Valentsik Ferenc dr. üdvözlí. Mikes gróf szeretetteljesen válaszol az üdvözlésekre. Ide hozta életének legszebb idejét — úgymond, — hogy ennek a hitközségnek boldogulását elősegítse, felvirágozásához munkakedvvel közreműködjék. A plebánia előtt a papság nevében Sebestyén Mózes zetelaki esperes-plebános köszönti. Délután az irgalmas nővérek rendeznek ünnepélyt tiszteletére. Beiktatása május 20.-án ment végbe fényes ünnepség közepette. A szép szertartást mint a főpásztor megbízottja megható beszéd kíséretében Zomora Dániel kanonok, egykori principálisá végezte, akinek Ferenczy Károly gyergyói főesperes segédkezett. A gyergyói és udvarhelykerületi papság segédletével végzett szentmise után az új plebános a szószékre lépett, ahonnan papi szíve egész melegével köszöntötte új híveit. Délben 250 terítékes közebeden ünnepelték tovább a már beiktatott plebánost, aki vonzó egyéniségével egy csapásra meghódította az egész város közönségét.

Mikes János gróf neve az udvarhelyi nagypapok sorában

tündöklő fényel ragyog. Nevét fényessé azonban nem a főrangú származás teszi, hanem az az öt évi szakadatlan és eredményes munka, amelyet mint plebános, mint kerületi főesperes és a főgimnázium püspöki biztosa végez fiatalos tüzzel, szent lelkesedéssel, gazdag tapasztalattal. Beiktatása után alig pár héttel (1906. VI. 9.) az egyháztanáccsal gyűlést tart. Megnyitó szavaiban köszöni a lelkes fogadtatást, amit az egyháztanács készített elő. De az ünnepek eltelték — úgymond — és így elérkezett a munka ideje. Kéri az egyháztanácsot, hogy a munkában segítségére legyenek, ő az első munkás óhajt lenni. És előterjeszti részletes munkaprogramját a templom restaurálására, a temető rendezésére és a papilak külső részének javítására vonatkozólag, amihez az egyháztanács is hozzájárul. Június 29 én, az apostol fejedelmek ünnepén, népes közgyűlést tart hiveivel s itt is megismerteti gazdag munkatervét. Utal a plebánia templom elhanyagolt állapotára, amely restaurálásra szorul s így folytatja beszédét: »A valóban szép templom XVI. Lajos korabeli stílusban épült, illő, hogy a díszítésére is nagyobb gond fordítottassék, nehogy az Isten háza, mely egyuttal szép műemlék is, lassan-lassan elpusztuljon«. Beszéde végén lelkes szavakkal adakozásra hívja fel hiveit. A lelkes szózat nem tévesztette el hatását. Soó Gáspár főgimn. igazgató bejelenti, hogy a tanári kar az ifjúsággal az egyik oltár díszítését magára vállalja, Embery Árpád tanár a másik oltár megfestését vállalja, a harmadikét pedig maga Mikes gróf. A lelkesítő példák hatása alatt a közgyűlés kimondja, hogy gyűjtést indít a költségek előteremtésére. Július 4-én már az egyháztanács megkötö a szerződést a budapesti Rétyay és Benedek céggel a festésre vonatkozólag. És megindul a lázas munka s még négy hónap sem telik el, gyönyörű díszben áll a megújított templom, várva az újra szentelését. Mikes gróf a megújított templom újjá szentelését egy nagyobb szabású szociális kurzus rendezésével kapcsolja össze (okt. 21. 22. 23.) amelynek szónokai között a Majláth püspököt helyettesítő és a templomot megszentelő Prohászka Ottokár püspök mellett más, országos nagy tekintélyek is szerepelnek, mint Giesswein Sándor, Nagy Emil, Ugron Gábor, Szentiványi Károly, Haller István, Huszár Károly, Szalánczy Andor és mások. Ezt a három napos keresz-

tény szociális kurzust, amely első volt a Székelyföldön s amelynek állandóan nagy hallgatósága volt, a vármegyeház nagytermében tartották meg. A kurzus befejezése után, október 24 én (szerda) szentelte fel Prohászka püspök a megújított templomot, amikor felejthetetlen beszédet mondott. Este a Sükösd-féle színházteremben a hitközség nagyszabású ünnepélyt rendezett, amelyen Prohászka Öttokár szintén beszélt. Az ész és szív harmónijáról szólott mélységes bölcsélettel és színes poézissel. Nemcsak a Szent Miklós-templom öltözött új köntösbe, de a szívek, lelkek is új irányt nyertek a szociális kurzus nyomán és a nagy Prohászka emelkedett szárnyalású és mélységes gondolatú beszédeitől.

Mikes János gróf részint a maga, részint pedig az igazgatótanácsnak, mint kegyúrnak költségén rendbehozatta a plebániai lakot is s ekkor keletkezett a Demeter Endre idejéből fennmaradt feljegyzésének: Ujrajavítottam Demeter prépost idejében, — kissé tuzásnak látszó folytatása: Romjaimon felemelt gróf Mikes esperesem.

A templom megszépítésével, a plebánia lak rendbehozatalával a hitéletbe is lendületet visz be. Az Oltáregylet új virágzásnak indul, odaadással dolgozik a templomdiszítés, a hitbuzgalmi élet emelése körül, férfi-kongregáció alakul, a főgimnázium Mária Kongregációját nyájas szavaival, buzdításával új életre kelti s az irgalmas nővérek vezetése mellett cselédpatronázt létesít. Az anyagi nehézségekkel küzködő elemi leány- és fiúiskola részére állami segítséget eszközöl ki s dűlőre viszi gyönyörű tervét, megvalósítja a sokaktól utópiának tartott legszebb álmát: a főgimnázium új, modern palotájának felépítését s az 1892 ben épült másik gimnáziumi épületnek finevelő 'intézeté váló átalakítását a lerombolt régi, jezsuita szeminárium helyett. A templomhoz és a temetőbe vezető meredek út helyébe a főgimnázium régi épületének, a kántori és harangozó lakásnak lerombolásával serpentint s városunk egyik legszebb parkját létesíti, amit a főgimnáziummal együtt megbámulnak a messziről jött idegenek is.

Más ilyen nagy, nehéz munkától talán el is rettent volna, bele se kezdett volna, ő nem csügged akkor sem, amikor seholl semmi biztató remény, hanem mint az igazgatótanács tagja fut,

fárad, befolyását latba veti s nem nyugszik addig, amíg negyedszázaddal ezelőtt fel nem emelkedik főgimnáziumunk díszes palotája, városunknak ez a legszebb épülete, amelynek minden követ, minden tégláját az ő gondos felügyelete mellett rakják le. Építettő bizottsági elnöki tisztét páratlan lelkiismeretességgel töltötte be, amiről ékesen szólóan tanuskodnak az intézet levéltárában őrzött iratok.

Már előre sejteni lehetett, hogy akiben annyi munkakészség van, akiben ekkora szervező erő lakozik, nem lesz sokáig udvarhelyi plebános, hanem még magasabb állásra hivatik el. Ugy is történt. A koronás király 1911. november 15 én sombathelyi megyés püspökké nevezte ki. December 14 én elbúcsúzik volt hiveitől; 1912. január 1 én Majláth püspök Budapesten a Lipót-városi bazilikában püspökké szenteli s átveszi egyházmegyéjének kormányzását. Új állásába az udvarhelyi hivek hála és szeretete kísérte el. Itteni öt éves áldásos tevékenységét nagy alkotásai hosszú időn át hirdetik.

5. Pál István.

Mikes János gróf utóda a plebánosi, ker. főesperesi és püspöki biztosi székben Pál István, az egyházmegyének nagytekintélyű papja, kiváló érdemeiért már előzőleg kanonoki és apáti méltósággal kitüntetett, szívós munkaerejű férfiú lett, akinek nem lépcső volt ez az állás a haladásra, hanem ő kölcsönzött díszet, fényt, tekintélyt ennek az ősi plebániának.

Miként elődje, ő is az annyi nagy férfiút adó Háromszék-megyének szülötte. Szentkatolnán 1854. augusztus 15 én született. Szülőfaluja elemi iskoláján kívül három középiskola sorolja a legnagyobb büszkeséggel vendiákjai közé: a kézdivásárhelyi, a kolozsvári és a gyulafehérvári, ahol 1874-ben tett érettségi vizsgálatot. A papi hivatásra Fogarassy Mihály püspök kítettető figyelme folytán Dobó István híres városában, a zöldelő hegyeivel csinos látványt nyújtó, tizenkét templomú Egernek érseki papnevelő intézetében készült elő a székely ifjú igazi szívósságával, bámulatos szorgalmával. Az Eszterházy-téri, korinthusi oszlopokkal ékeskedő hatalmas érseki templom már fiatalon hoz-

zászoktatta a nagy távlatokhoz, a messzire nézéshez. Pappá. 1878. július 25 én, Jakab apostol napján szentelték.

Jókai Mór az »Egri hősök« című elbeszélése végén azt írja, hogy a magyarok, ha valakit nagyon fel akarnak dicsérni, csak azt mondják róla: »Kivivta az egri nevet«. Mi minden dicséret, minden nagyítás nélkül elmondhatjuk, hogy Pál István is hosszasan pályája alatt abban a hármaskörben, amit az erdélyi egyházmegyében betöltött, kivivta az egri nevet, mindenben méltó volt az egri végzettséghez.

Egy évi szászrégeni káplánkodás után magasan szökellő ívben indul meg tanügyi és közéleti pályája. Tizenegy éven keresztül a gyulafehérvári püspöki liceumban és gimnáziumban a hittudománynak, a magyar irodalomnak s a történelemnek tanára. De milyen tanár? Olyan, hogy élő tanítványai ma is lelkesedéssel emlegetik, hogy tőle tanulták meg az irodalmat és történelmet igazán szeretni. Bámulatos az a munkásság, amit lelkes tanári működése mellett más téren is kifejt. A szegények ügyvédje, az egyházmegyei számvevőszék ülnöke, a hittanár-vizsgáló bizottság tagja, az Erdélyi Római Katolikus Irodalmi Társaság, a kaszinó s a megyei történelmi és régészeti egyesület titkára, a Közművelődés című hetilap szerkesztője, a megye és város képviselőtestületének tagja. Ilyen munkásságnak a koronája csak a gimnáziumi és finevelő intézeti igazgatói állás lehetett, amelyet 1890. július 31 én el is nyert, hogy abból alig három hónap múlva Lönhárt püspök és a státuszgyűlés bizalmából az egyházmegye legfontosabb, legnevezetesebb állásába, az igazgatótanács elnöki állásba emelkedjék.

A több, mint három évszázados multra visszatekintő, a világegyházban eddig még páratlanul álló önkormányzati szervnek: az Erdélyi Római Katolikus Státusznak (újabb elnevezés szerint: Egyházmegyei Tanácsnak) legfőbb tisztviselője, mondhatjuk: az esze és ténykedő keze mindenkor a referens volt, akinek kezében futnak össze az önkormányzati szerv gazdasági, pénzügyi, tanügyi kérdéseinek összes száalai. Ennek az exponált állásnak a betöltéséhez s ezzel az állással járó nagy feladatok megoldásához vér, idegzet, erős koponya, világos és tiszta ítélőképesség kell. Ilyen erős idegzettel, ilyen tiszta judiciummal ve-

zette Pál István 1890 től 1911-ig, tehát kerek 21 esztendőn keresztül az Erd. Róm. Kath. Státus összes ügyeit. Az ő előadói működésének ideje a nagy alkotások korszaka. Az állami segítség igénybevétele, a kongrua rendezése ekkor történik. Hat főgimnáziumnak és három finevelő intézetnek modern palotája ekkor emelkedik fel s a kézdivásárhelyi gimnáziumnak a kifejlesztése ekkor történik meg az ő páratlan buzgósága és nagy áldozatkészsége folytán. A tanárok egyesületének a megalakulása is erre a korszakra esik. Kezdetben még hangzanak panaszos hangok a fizetések csekély volta miatt, de Pál István előadói működésének második évtizedében már egy gondoktól ment, megfelelő anyagi helyzetben lévő, hivatásának magaslatán álló haladni vágyó erős tanári rend áll az egyházmegye szolgálatában. Ennek a tanárságnak évi kongresszusai valóságos kultúrünnepek, amelyeknek irányítója, iránytszabója maga Pál István magas pedagógiai fejtegetéseivel, amelyeket »Tanításügyi beszédek« című kötete őriz. Megalapítja, irányítja, vezeti a katolikus egyetemi hallgatók magasfokú önképzésére szolgáló »Szent Imre Egyesületet«. Itt mondott beszédei »Ifjúsági beszédek« címen jelentek meg egy kötetben. E bámúlatos tevékenység mellett tagja az Országos Közoktatásügyi Tanácsnak, az akkori Kolozsvár város képviselő testületének és több társadalmi egyesületnek. Az egyházmegye azon küldöttségének, amely résztvett gróf Mailáth G. Károly püspök atyánk 1897. május elseji püspökké szentelésén a budavári koronázó templomban, egyik élő tagja. Előadói hivataloskodása kezdetén 1890-ben kanonoki, 1899-ben apáti kitüntetésben részesül, az 1909. nov. 18-iki státuszgyűlés pedig Farkas Lajos dr. egyetemi tanár méltató beszédére két évtizedes, hűséges, kötelességtudó, kitaró és sikeres munkásságáért elismerését és köszönetét nyilvánítja.

Pályájának harmadik szakaszaka a székely anyavárosban folyt le 1911. dec. 23—1934 ápr. 1-ig. A szeretet ünnepén köszöntött be és a feltámadás ünnepén bucsuzott el hiveitől. Az a huszonnégy év, amit a székely anyavárosban töltött, érdemeit még gazdagította. Örömmel jött ebbe az állásba, — amint mondotta, — mert hiszen természetes rendeltetésének adatott vissza. Gazdag tapasztalatot, nagy tudást hozott magával. Hívek, kerületi papság,

főgimnázium, egyesületek, tanítótság mind szeretettel fogadják. Szeretettel szól ő is mindenütt programmot adó székfoglaló beszédeiben. S ezekben a beszédekben kifejtett és nyomtatásban is megjelent programjához, vezető elveihez két évtizedet meghaladó lelkeszi pályája alatt hű maradt. Mindenkinek mindene volt. Ajtaja egyformán nyitva állott a lelki üdvösséget keresőknek és egyes bajos dolgokban tanácsot kérőknek állás és rangkülömbőség nélkül. A vérzivataros nehéz időkben utolsónak hagyja el a posztot és elsőnek tér vissza az örállomásra. Éles szeme meglátja a hiányokat s amennyiben a gazdasági helyzet s a nehéz idők engedik, pótolja is azt. A templomnak és toronynak villámhárítóval való ellátása, a harangoknak vaskoronára való átszerelése, a világháboru alatt elvitt harangok helyébe újak szerzése, a templomhoz vezető kőlépcső megépítése, a torony újra fedése az ő idejében történik. Mint az iskolák püspöki biztosa, mint a megyei iskolatanács elnöke, mint az egyházközség hitbuzgalmi és szociális egyesületeinek igazgatója ott van mindenütt magvas beszédeivel, irányításával, gazdag tapasztalataival. A legnagyobb espereskerületet nagy bölcsességgel, tapintattal, igazi szeretettel kormányozta. Többször megfordult az egyes községek búcsuünnepén is, de sohasem a szórakozás kedvéért, hanem hogy ott is munkát vállaljon magára és papsága körében lehessen. Egy-egy falun elmondott főpapi infulás miséje sokáig emlékezetes maradt a nép körében. A városi s a megyei társadalmi és közéletnek súlyos szavú vezető egyénisége. A romániai parlamentnek első választott magyar szenátora (1922—1926), akit miniszterek, szenátorok és képviselők egyaránt nagyrabecsülnek. A hitvallásos iskolák ügyének, mint az 1922. évi segesvári iskolakongresszusnak, mint az erdélyegyházmegyei nevelésügyi bizottságnak az elnöke, az egyik leglelkesebb és legfelkészültebb harcosa. Nevét az udvarhelyi nagypapok sorába a Török Ferencek, a Zombori és Csató Józsefek neve mellé aranybetűkkel írta be s érdemei a Szentséges Atyánál is méltánylásra találtak a pápai prelátusi kitüntető cím adományozásával. (1923.) Bár a mások érdemeit mindig elismerte, mindig méltányolta, a maga ünneplését soha sem kereste, s amint az ezüstmiséjét, úgy az aranymiséjét is csendben szándékozott bemutatni 1928. július

25 én az Égek Urának. Azonban a nevezetes évfordulóról tudomást szerzett főpásztor, tudomást szerzett a papság, értesültek arról a hivek s így nem térhetett ki a valóban jól megérdemelt ünneplés elől. Tetteiben, írásaiban megnyilvánuló erős egyéniségénél fogva élő székely nagyjaink közé számítjuk. Találóa írta magáról egyik hirlapi feljegyzésében, hogy »vér a mi vértünkéből, tiszta vér; csont a mi csontunkból, erős csont, aki egész életén, hosszas életén át fajáért, népéért dolgozott minden állásában szakadatlanul«. Az Erdélyi Róm. Kath. Egyházmegye Tanácsának 1933. november havában tartott közgyűlése a főpásztoral az élén meleg elismeréssel adózott a nyolcvanadik év határmegyéjéhez érkezett nagy férfiunak. Az 1934. április 1-i feltámadási ünnepen a hivek megható módon vettek bucsut a nyugalomba vonuló, nagy érdemű főpaptól és kívántak neki a nyugalomban is még hosszas, jó egészséggel megáldott éveket.

6. Sándor Imre.

A nyugalomba vonult, nagymultú főpap helyébe a fiatal, munkabíró, tettekre Sándor Imre pápai kamarás, kerületi főesperes lépett 1934. április elsejei hatállyal.

Sándor Imre 1893. augusztus 23 án született a magasrőtű, égbenyuló tusnádi fenyvesek aljában, Csikverebes községben. A vallásos buzgóságot s az imádságos lelkületet a gondos szülői házban s a fehérre meszelt kicsiny verebesi iskolában sajátította el, amit fokozott és fejlesztett az a nyolc esztendő, amit a somlyói Szűz lábánál a csiksomlyói és csikszeredai főgimnáziumban eltöltött. Mint Mária hűséges és kipróbált leventéje megy az érettségi bizonyítvánnyal a kezében a történelmi emlékekben gazdag Gyulafehérvárra még a béke csendes éveiben (1912) a theologia hallgatására, hogy aztán azt a vérzivataros időkben a budapesti Pázmány-egyetemen fejezze be (1916). Mint felszentelt pap három éven át vigasztalja a hiveket balzsamos szavaival Gyergyóremetén, Gyulafehérvárt és Brassóban. Időközben (1918) vallásanári oklevelet szerezvén, 1920. szept. 1-én a csikszeredai róm. kath. főgimnázium vallásanára és a finevelő intézet aligazgatója lesz. Egy évtizeden keresztül neveli és oktatja a székely

ifjúságot mintaszerű pontossággal, szigorú lelkiismeretességgel és igazi szeretettel. S amikor a közbizalom 1930. június havában az egész erdélyi kath. nép nevelésére hívja el és az Erd. Kath. Népszövetség ügyvezető igazgatói székébe ülteti, akkor sem fedkezik meg a jövő nemzedék lelki szükségletéről: egy szép, tanulságos imádságos könyvet ad az ifjúság kezébe. Népszövetségi áldásos munkáját nem a hangos reklám, hanem az elmélyedő komoly munka és a jól megszervezett, fényes sikerű kath. nagygyűlések és egy páratlan, hézagpótló folyóiratnak: az Erdélyi Iskolának a megindítása hirdeti. Áldásos működéséért a Szentséges Atya 1933. november havában pápai kamarássá nevezi ki. Amikor az egyházmegyei tanácsnak a lemondás folytán megüresedett udvarhelyi plebánosi és kerületi főesperesi állást be kell töltenie, a bizalom Sándor Imre személyében összpontosul, akit egyhangulag választanak meg erre a sok munkával járó, felelősséggel teljes állásra. A választást a Főpásztor is jóváhagyja s az új plebános és ker. főesperes ünnepélyes beiktatása 1934. április 8-án (Fehérvasárnap) történik meg lélekemelő ünneppel közepette, amelyen nemcsak a hívek jelentek meg nagy számmal, de eljöttek közlőrl és távolról az új plebános tisztelői is. A beiktatást Szélyes Dénes gyulafehérvári prelátus kanonok végezte, aki a szószékre lépve elbucsuztatta a nyugalomba vonuló Pál Istvánt és méltatta utódjának eddigi érdemeit. Márton Áron egyetemi hitszónok felolvasta a plebánosi és főesperesi kinevező okiratokat. Ezután az új plebános az oltár előtt letette az esküt s miután átvette a templom kulcsát s az evangeliumos és szertartásos könyveket, a főesperesi jelvényekkel felékesítve felment a szószékre s elmondotta magasszárnyalású, szónoki készséggel felépített beköszöntő beszédét, majd pedig fényes segédlettel bemutatva első ünnepélyes szentmise áldozatát. A templomi ünnepeget hálaadó Te Deum fejezte be. Mise után a róm. kath. főgimnázium tágas tornacsarnokában az egyházak, hivatalok, egyesületek képviselői szerencsekívánataikat fejezték ki az új plebánosnak, majd pedig a finevelő intézet ebédlőjében mintegy 200 terítékű társas ebéd következett, amelyen tovább ünnepelték a már beiktatott új plebánost, aki vonzó egyéniségével szeretetet és bizalmat keltett minden körben. Benne a főgimnázium és a fine

velő intézet is buzgó püspöki biztost nyert. Ebben az állásában 1934. május 12-én iktattuk be a tanári kar rendkívüli értekezletén, amikor az igazgató üdvözlő beszéde után elmondotta székfoglaló beszédét és lelkesítő szöveget intézett a tornateremben összegyűjtött ifjúsághoz.

A férfikora legszebb idejében lévő plebános lelkes buzgósággal látott munkához. Rövid néhány hónap alatt a hívek áldozatkészségéből és a kegyúr adományából újrafedette a plebániai lakot és rendbehozatta azt kívül-belül. A templom külsejét is megszépíttette, hogy az vonzó legyen minden tekintetben. A lelki és anyagi ügyek egyaránt foglalkoztatják. Minden téren csak szépet, nemeset és jót kíván alkotni. Ismerve törhetetlen akaraterejét és szép célkitűzéseit, méltán lehet remélni, hogy a nagy elődöknek méltó utóda lesz, akiről szintén kegyelettel és hálával fog beszélni a későbbi nemzedék is. Ugy legyen!

Világi gondnokok.

1. Ugron Lázár.

Az erdélyi róm. kath. Státus igazgatótanácsa az 1874-ben újjászervezett gondnoki állásra u. a. év október 6.-án kelt 754 számú leiratával Ugron Lázár igazgatótanácsost nevezte ki.

Ugron Lázár Erdély egyik legrégebbi családjából: az ábrahámfalvi Ugron családból származott. Abból a családból, amely a monda szerint a honfoglaló magyarokkal egykorú, sőt már ott élt és áldozott Budvár ormán Hadúrnak Zandirhám, mikor Árpád átjött a Kárpátokon új hazát alapítani. Zandirhám a székelyek főpapja, rabonbánja volt és a monda szerint az ő fia volt Ugron, akitől eredett a nagy és nevezetes familia.

Ha az újabb történetírás a monda hitelét meg is döntötte, mégis kétségtelen az, hogy az Ugron-család régi, jelentős és nagytekintélyű volt és maradt egészen korunkig, kiváló tagjai által. Ez a család évszázadokon keresztül nagy szerepet vitt a székelység történetében. Az Árpádok korában több kiváló pap, érsek, püspök van az Ugronok közül. Résztvesznek a keresztes hadjáratokban, közreműködnek az arany bulla kiadásában. Ott

vannak a sajói csatában 1241 ápr. 11-én. A Vegyesházból származott királyok idejében szintén jelentős szerepet visznek a család tagjai. Ott vannak Hunyadi János kormányzóvá választásánál s a választási okmányt a családnak két tagja írja alá. Mátyás királlyá választásánál az erdélyi nemesség élén szerepelnek az Ugronok. Az erdélyi fejedelmek idejében és később is fő- és alkirálybírói hivatalt töltenek be a család tagjai. Bethlen Gábor nevelőgyámja Ugron Pál volt.

A család büszkesége volt az ábrahámfalvi birtok, mely nem donáció, kapott birtok, hanem vérök árán szerzett tulajdon. Udvarhelyszék nagyrésze valaha az Ugron Ábrahámé volt. A családban egész sereg szép, nemes jellemről van feljegyzés. István meghitt belső embere volt Rákóczi Ferencnek. András, Kemény János erdélyi fejedelem mellett harcolt s a nagyszöllősi csatában foglyul esett. Mindketten igazi, hagyományoszerű példái voltak az önfeláldozó hazafinak. Ugron Istvánt, aki 1835 előtt, mint Torda és Kolozsmegyék főispánja működött, mint nemeslelkű, egyenes szívű, emberszerető férfiút említik a följegyzések. Erdélyszerte ismeretes volt nevével, gróf Tholdalagi Katával együtt jótéteményeiről. A család nőtagjai is mind nemes érzelmekkel tündek ki. A közelebbi évtizedekben példás, önfeláldozó feleség volt Ugron Julia, gróf Mikes Zsigmondné, a gróf Mikó Imre család nagyanyja, aki páratlan odaadással ápolta világtalan, agg férjét.

A család ősi címere: kék mezőben hármashalmon nyugvó vértezett kar, mely három aranykalászt és egy levágott főbe ütött szablyát tart.

Ugron Lázár, a nagy ősöknek méltó leszármazottja, Ugron Antal és Szombatfalvi Anna fia, 1812-ben született. Középiskolai tanulmányait 1823—1828-ig Fancsali Dániel család történeti író igazgatósága idejében intézetünkben végzi kitűnő eredménnyel. Vallásos buzgóságáért 1725-ben a kongregáció tagjává avatják. A jogi tanulmányok elvégzése után a politikai pályára lép s a 1848—49-iki szabadságharc előtt a konzervatívokhoz, a szabadságharc alatt a hazafiakhoz, a kiegyezés után a Deák-párthoz tartozott. Nemesi származásánál fogva tagja volt a főrendiháznak. Egyideig Felsőfehérmegye főispánja volt: 1861-ben Udvarhely-

szék királybírójává választották, de a következő évben országgyűlési képviselővé történt választása miatt lemond erről az állásról és hazafiságból nem vesz részt a szebeni országgyűlésen. Amikor 1867-ben az alkotmányos élet helyre áll, újból királybíró lesz és több éven át viseli ezt a tisztséget. Még a szabadság harc előtt családot alapít, nőül vevén sárdi Simén Rózáliát. E házasságból született Ugron Gábor és Ugron Ákos, akik később szintén jelentős szerepet vittek a politikai élet terén. Amikor Jókai Mór, a nagy regényíró a Székelyföldet meglátogatta, Ugron Lázárnál szállt meg Szombatfalván, akinek vezetése mellett tekintették meg a nevezetesebb helyeket. Az Almási barlanghoz elkísérték Lázár Kálmán gróf és Ugron Lázár nejei, két testvérhölgy, a székely nők azon mintaképei — írja Jókai útirajzában — akiket maga előtt lát a költő, ha nőket akar rajzolni gyöngéd arccal, erős szívvel, mert valóban erős szív kell ahhoz, hogy hölgyek a barlangba jutásra elszánják magukat. (Jókai: Homoródalmási barlang. Magyarhon szépségei 89. l.)

Ugron Lázár életének utolsó évtizedét szombatfalvi kuriájában gazdálkodással töltötte, de nejevel együtt tevékeny részt vett az egyházi, iskolai és közjótékonyági mozgalmakban, mint az udvarhelyi egyházközség főgondnoka és a főgimnázium gondnoka. Gondnoki tisztségét lelkiismeretesen fogta fel. Az évvégi vizsgákon és ünépélyeken állandóan jelen van s 5 forintos jutalmakat ad a szorgalmas és a rajzolásban kiváló előmenetelt tanúsított tanulóknak. A szentgyörgynapi búcsuk alkalmával pedig a tanárokat látja vendégül kuriájában. Igazi puritán jellemű férfiú volt, példaképe a konzervatív magyar főúrnak. »Nem volt sem gróf sem báró (írja egy rövid megemlékezésben Földvári István), családja nem kereste a címet, pedig csak úgy megkaphatta volna, mint a vele rokon Lázár, Kunn, Mikó, Nemes és Béli családok». Ugron Lázár mondotta egyszer: »Ha gróffá neveznék ki, azt mondaná a világ, hogy ezáltal fölemeltek, pedig több mint egy Ugron, úgy sem lehetnék«.

Nemesen szép életét 1884 okt. 26 án fejezte be 73 éves korában. Az udvarhelyi ferencesek kriptájában helyezték örök nyugalomra nagy gyászpompával. A temetési szertartást Jung-Cseke Lajos apátplebános végezte fényes segédlettel. Koporsóját

Később (1890) átszállították a szombatfalva fölött épült Ugron mauzoleumba és most ott pihen fiaival együtt.

2. Török Albert.

Ugron Lázárt a gondnoki állásban a megyének másik érdekes fia kadicfalvi Török Albert követte, aki 1886—1912-ig töltötte be ezt a tisztséget. Kadicfalván 1838-ban született. Szülői Török Ferenc és léczfalvi Gyárfás Zsuzsanna voltak. Középiskolai tanulmányait intézetünkben végezte. Tanuló korában tagja volt a Mária Kongregációnak. A középiskolai tanulmányok elvégzése után a jogi pályára lép. A jogot az egykori nagyszombati akadémián hallgatja. Az összes jogtudományok tudorságát egyetemi magántanári képesítéssel a budapesti egyetemen szerezte meg. Az elnyomatás idején állást nem vállalt. Az 1860-as évek elején a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknél gyakornok, majd a marosvásárhelyi kir. táblánál fogalmazó, később urbéri bíró Sepsiszentgyörgyön és 1867-ben járásbíró Székelykeresztúron. Ebből az állásból lépett először politikai pályára s három éven át képviselte a székely anyavárost az országgyűlésen. Képviselősege után 1873-ban a képviselővé választott Tibád Antal helyére Udvarhelymegye királybírójává választották meg. A vármegyék rendezése alkalmával a székely székben a királybírószág megszűnt s helyette az alispáni állást rendszeresítették. Erre az állásra is őt választották meg s 17 éven keresztül volt a vármegye első hivatalnoka. Szapáry Gyula gróf miniszterelnöksége idején 1891—1893-ig főispán volt. Hivatali elfoglaltsága mellett is tevékeny részt vett az egyházi, társadalmi, közgazdasági életben. Már 1879-ben tagja lesz az Erd. Róm. Kath. Státus igazgatótanácsának. Úgy az igazgatótanácsi, mint az évi közgyűléseken részt vesz s tartalmas felszólalásaival irányítólag hat a státusgyűlés tagjaira. Különösen a kepe ügyének volt alapos ismerője. A helyi egyházközségi életben mint egyháztanácsos és a főgimnázium gondnoka szerez kiváló érdemeket. Intézetünk mindkét új épülete (a finevelő és mai modern iskolánk) az ő gondnoksága idején s az ő tevékeny közreműködése mellett emelkedik fel. Hogy intézetünk első új épületének a felemeléséhez a vármegye

kath. községei is hozzájárultak tetemes adományaikkal, abban igen nagy része van Török Albert buzdító és irányító befolyásának. Soha el nem múló, maradandó érdemeket szerzett az Udvarhelymegyei Takarékpénztár és Héjjasfalva—székelyudvarhelyi h. é. vasút létesítése körül. Az Udvarhely megyei Takarékpénztár igazgatóságának elnöke volt s a héjasfalva—székelyudvarhelyi h. é. vasútigazgatósági tagja. Hasonlóan nagy érdemei vannak a vármegyei közkórház, a vármegyeház és a kaszárnya építése körül. Negyven évig volt Udvarhelyvármegye törvényhatósági, bizottsági tagja. Négy évtizedes közéleti pályáján szerzett érdemeinek elismeréséül Székelyudvarhely város díszpolgárává választotta meg. Életének utolsó évtizedét a közéleti tevékenységtől visszavonulva tibódi kuriájában családjá körében töltötte. Első neje zeykfalvi Zeyk Lenke volt. E házasságból négy fia és három leánya született. Egy szépen megfutott pálya után 1912. május 22-én halt meg Tibód községben 75 éves korában. Temetése május 25-én volt a kiváló férfiakat megillető gyászpompával. A temetési szertartást a környékbeli papság segédkezésével Pál István apát plebános, ker. főesperes végezte. A tibódi családi sírban pihen a székelység e nagy fia.

3. Soó Gáspár.

Török Albert utóda a gondnoki tisztben beerei Soó Gáspár lett, aki előzőleg mint tanár és 18 éven át igazgató soha el nem múló érdemeket szerzett magának. A szomszédos Székelybethlenfalva községben 1854-ben született. Középiskolai tanulmányait intézetünkben végezte kitűnő eredménnyel Érettségi vizsgálatot 1874-ben tett. Az érettségi után a kolozsvári tudományegyetemre iratkozott be, ahol a történelemből és földrajzból oklevelet szerzett. Két évi gyulafehérvári tanárkodás után 1880-ban intézetünk tanára lett s itt működött 28 éven keresztül. Nyugalomba vonulása után néhány évig a finevelő intézet igazgatója volt. Nevét intézetünk történetébe örök időre aranybetűkkel véste be. A székely ifjúságot lelke mélyéből szerető nagy pedagógus, az intézet tekintélyét emelő kiváló igazgató, mindenkitől nagyrabecsült közéletű férfiú volt. Intézetünk első új épületének felépítése körül

sokat tevékenykedik, az üresen maradt régi gimnáziumi épületből internátust létesít, hogy a székely ifjuság nevelését és olcsó ellátását lehetővé tegye. A városi és vármegyei életben tevékeny részt vesz, mint a városi képviselőtestületnek és a vármegyei törvényhatósági bizottságnak a tagja. Az egyházközségi életben mint egyháztanácsos, jegyző és pénztáros a legnagyobb felelősséggel járó munkát vállalja magára. Az Udvarhelymegyei Takarékpénztárnak igazgatósági tagja volt. Intézetünk gondnoki tisztét 1912—1918-ig töltötte be igazi lelkiismeretességgel. Mély tudású, meleg szívű, puritán jellemű férfiú volt, aki vallásos buzgóságával méltán érdemelte ki a pro Ecclesia et Pontifice pápai kitüntetést és közeleti tevékenységével a Ferencz József-rend lovagkeresztjét. Szakadatlan munkában eltöltött példás életét 1918. június 18 án fejezte be 65 éves korában. Temetését Pál István apát-plebános végezte s a város közönségének őszinte és mély részvéte mellett helyezték örök nyugalomra. Emlékét hálás kegyelettel őrzik volt tanítványai¹⁾.

4. Id. Ugron Ákos.

A régi magyar politikai életnek egyik közbecsülésben állott vezető egyénisége volt, aki a zászlót, amely mellé már fiatalon csatlakozott, nem hagyta el egy percig sem, hanem hűségesen és következetesen kitartott mellette. Ugron Lázár királybirónak és Simén Rózának a fia s Ugron Gábornak, a kiváló politikai szónoknak testvéröccse. Kelemen-telkén, a régi Marossszéken 1849. június 1-én született. Középiskolai tanulmányait intézetünkben végezte, ahol 1866-ban tett érettségi vizsgálatot. Jogi tanulmányainak a budapesti és bécsi egyetemen történt elvégzése után 1872-ben ügyvédi diplomát szerez, s előbb a marosvásárhelyi királyi táblánál gyakornok, majd pedig városunkban törvényszéki jegyző lesz. Nemsokára a politikai pályára lép s 1875—1884-ig Oláhfalú, 1884—1887-ig Kézdivásárhely, majd pedig 1887—1897-ig Kis-Czell képviselője. 1881-ben nősült meg, feleségül vévén Vasvármegye egyik legrégibb nemes családjának sarját Felsőbükki Nagy Saroltát. Hivatását, mint képviselő komolyan és lelkiismeretesen fogta fel, a parlament tárgyalásaiban tevékeny részt vett.

¹⁾ Bővebb méltatását lásd intézetünk 1903/4; 1904/5 és 1908/9 isk. évi Értesítőiben.

Országgyűlési beszédei külön lenyomatva három kötetet tesznek ki. A képviselői állástól megváltván, szombatfalvi birtokán gazdálkodással foglalkozott, amíg az 1904—1905 iki alkotmányváltás újból a politikai élet porondjára szólította. Ekkor a nemzeti ellenállásban tevékeny részt vett s a vármegyei alkotmányvédő bizottságnak elnöke volt. A koalíciós nagy nemzeti kormány idején a király 1906. április 21-én Udvarhelyvármegye főispánjává nevezte ki. Kinevezése osztatlan örömmel találkozott s április 29-én fényes ünnepséggel iktatták be főispáni állásába. Főispán-sága alatt a vármegyei állapotokat konszolidálta s a nép érdekeit különösen a szíven hordozta.

Másodszor a világháború vége felé 1918-ban volt főispán. Soó Gáspár ny. igazgató halála után Majláth püspök főgimnáziumunk és a vele kapcsolatos finevelő intézet gondnokává nevezte ki s ebben az állásában iskoláink érdekében sok jót tett. Elnöke volt az Udvarhelyvármegyei Takarékpénztár felügyelőbizottságának is.

Munkás életét 1926. január 26 án fejezte be 77 éves korában. Halála alkalmából úgy a vármegye házára, mint a főgimnáziumra és finevelő intézetre kitűzték a gyászlobogót. Főgimnáziumunk tanári testülete Tamás Albert igazgató vezetése mellett külön is kifejezte részvétét a gyászoló családnál. Temetése január 29 én délután 3 órakor ment végbe impozánsan megnyilvánult részvét mellett. A temetési szertartást Pál István pápai prelátus végezte segédlettel, amely után főgimnáziumunk ifj. énekkara énekelt egy megható gyászdalt Khell István tanár vezetése mellett. Ezután megindult a menet a Szombatfalva fölött lévő magaslaton épült családi kriptához, ahová a nagyszámu koszorut egy négy ökrös szekér, a holt tetemet pedig egy hat ökrös fenyő galyakkal díszített szekér szállította ki. Itt Pál István még egyszer megszentelte a koporsót, Veress Donát tanító pedig megható szavakban búcsuzott el a megboldogulttól, mint a szombatfalvi egyházközség gondnokától és jótévőjétől. S ezzel bezárult a krypta ajtaja s most ott pihen egymás mellett az atya, fiu és testvér, a három nagy férfiu, de szellemük onnan a Szejke fölötti magaslatról vissza-vissza jár közénk, hogy figyelmeztessen minket is a munkás életre és hű kötelességteljesítésre.

5. Dr. Viola Sándor.

Intézetünk jelenlegi gondnoka : Dr. Viola Sándor, szül. 1874. szept. 3 án Kereszturon. Atyját szintén Sándornak hívták, aki birto-
kos volt. Elemi iskolai tanulmányait elvégezvén, szülei a székelyud-
varhelyi főgimnáziumba iratták be, ahol 1885—1893-ig végezte tanul-
mányait jeles eredménnyel és példás viselettel. Az érettségi vizsgá-
lat letétele után a jogtudományokat Kolozsvárt hallgatta s a dok-
torátus, majd pedig az ügyvédi vizsga letétele után szülővárosá-
ban ügyvédi irodát nyitott. Állandó érdeklődéssel viseltetvén az
egyházi és iskolai ügyek iránt, a közhatalom megváltozása után
az udvarhely esperes kerület státusgyűlési képviselőjévé választotta meg s mint ilyen tagja lett az igazgatótanácsnak is. Inté-
zetünk gondnokává az igazgatótanács 1926. május 15-iki ülésén
választotta meg az elhunyt id. Ugron Ákos helyébe. Állásába
való ünnepélyes beiktatása az 1926—27. isk. év megnyitásakor
a szülők, a tanári kar és a tanuló ifjuság jelenlétében méltó ke-
retek között történt meg. A tanári kar nevében Tamás Albert
igazgató, a főtanhatóság nevében Pál István prelátnak, püspöki
biztos, a finevelő intézet nevében Frölich Ottó régens üdvözöl-
ték meleg szavakkal, amit ő megköszönve, megtartotta gondola-
tokban gazdag székfoglaló beszédét. Mindenek előtt hálás kegye-
llettel emlékezett meg az intézetről, amelyben tanulmányait vé-
gezte s amelynek az életben való haladását köszönheti. Prog-
rammja : minden vonalon támogatni, védelmezni az intézetet, an-
nak minden intézményét, tanárait, ifjuságát s odahatni, hogy kul-
turális életünknek e számottevő tényezője megérdemelt tekintély-
nek örvendhessen. Majd a szülők kötelességéről szólott, hogy
támogassák az intézetet nevelő és oktató munkájában s hozzák
meg a legmesszebb menő áldozatot érte. A tanári kart pedig
arra kérte, hogy lelkük egész melegét, tudásuk arzenálját vigyék
bele munkájukba, tanítsák meg az ifjakat érezni, átérezni, hogy
minő nagy feladat vár a mai fiatalságra a keresztény restauráció
és egy egészséges társadalom megalkotása céljából, hol munka-
szerető, hívő és Istenben bizó, jellemzilárd, egész emberekre
van szükség. Végül pedig az ifjuságot figyelmeztette a komoly,
az alaps munkára, hogy kikerülve az életbe egyházuknak és

nemzetüknek erős oszlopai, a társadalomnak és a hazának megbízható, becsületes polgárai lehessenek. Különösen is lelkére kötötte az ifjuságnak a kegyelet ápolását, figyelmeztetve őket, hogy az intézet jótevőinek és elhunyt tanárainak sirját keressék fel és gondozzák, mert ők tették lehetővé, hogy az intézet álljon és régi jó hírnevéhez méltóan dolgozzék.

Programmjának megfelelően szíven viseli iskolánk ügyét; az igazgatótanácsban s a státuszgyűléseken szót emel mellette, érdeklődik a tanárok és az ifjuság sorsa iránt. Fiatalon elhalt fia emlékét 1931-ben intézetünknel 18.650 leus értékpapír alapítvánnyal örököltette meg, amelynek 746 leu kamatját először az 1932—33. isk. év végén adtuk ki.

Nagynevű elődöknek méltó utóda a gondnoki székben. Kívánjuk, hogy intézetünk javára sokáig éljen!

Kedves Ifjak! Ezekon a lapokon előtökbe tártam intézetünk püspöki biztosainak és világi gondnokainak életrajzi adatait és ismertetem érdemeiket. Ha figyelmesen elolvastátok az itt közölteket, észrevehettétek, hogy mindnyájan szorgalmas munkával, erős akarattal emelkedtek arra a polcra és azokba az állásokba, melyeknél fogva ősi intézetünk püspöki biztosai és világi gondnokai lettek.

Legyetek kegyelettel az elhunytak iránt és adózzatok tisztelettel az élőknek, akik a ti javatokon, a ti boldogulástokon dolgoznak soha meg nem szünő fáradtsággal. És határozátok el, hogy ti is a nagy elődök nyomdokaiba fogtok lépni, hogy egykor az egyháznak, a hazának és a közművelődésnek diszére, hasznára váljatok.

Biró Lajos.

Források: Az egyháztanács és iskolaszék jegyzőkönyvei. Beke Antal: Az erdélyi egyházmegyei papnöveldé történeti vázlata. A Közművelődés 1883-iki VI, 1906-iki XXIX, 1911-iki XXXIV. évfolyama. Az Udvarhelyi Híradó 1906, 1912 évi évfolyamai. A főgimnázium levéltárában talált adatok, jegyzőkönyvek és Írtesítők, Dr. Gyalui Farkas: Ugron Gábor családja. Gyermekévei. Ellenzék 1930. évi aug. 31-diki szám. A Székely Közélet 1926, 1934. évi évfolyamai. Pallas Nagy Lexikona XVI. kötet 485—486 l.

II.

Datele privitoare la istoria acestui an școlar.

Caracterul institutului nostru. Institutul nostru poartă numele de »Liceul rom. cat. de băeți cu drept de publicitate, cu limbă de predare maghiară«. Ca înaintașul lui din evul mediu se poate considera școala călugărilor dominicani, care s'a desființat între valurile reformatiunii în mijlocul secolului al XVI lea. Peste patruzeci de ani, în anul 1593, s'a renăscut școala lor, și anume din râvna Iezuiților, dintre cari cel dintâu, Mediomontanus Ioan, a sosit în orașul nostru la Crăciunul anului 1592 și a început înunca restaurării catolice cu sprijinul comandantului de castel Mindszenti Valentin și al soției sale Bánfi Ana. În anul următor îl aflăm aici pe Marosvásárhelyi Grigore, care a tradus Catechismul lui Canisius în ungurește. Școala a avut imediat în anul înființării, în anul 1593, o sută de elevi. Iezuiții au clădit edificiul întâiu al institutului cam pe la 1650 în dealul dinspre nord dela clădirea parohiei; ei au condus și au susținut institutul până la 1774. După desființarea ordinului iezuit, comisia catolică formată în sânul guvernului superior și-a luat îngrijirea institutului pe cheltuelile fondului de învățământ catolic ardelean până la 1866, când în locul autorității școlare superioare de mai înainte a venit Statusul catolic (azi Cons. Dir. al Diecezei Rom. Cat. Trans.) înzestrat pe atunci cu drepturi autonome, care l susține și l conduce și în zilele de azi. Școala noastră s'a organizat la în-

ceput după modelul școlilor vechi umane și dela 1809 până la 1831 s'a numit »Gymnasium regium«, în deceniul al cincilea al secolului trecut a devenit gimnaziu superior rom. cat. Clădirea veche a stat în serviciul creșterii și învățământului mai mult de doua sute de ani. Susținătorul a clădit la 1890 un edificiu nou cu cheltuelile sale proprii, care după optsprezece ani a devenit internat. Școala noastră modernă de azi s'a clădit la 1909—10 în locul internatului vechiu pe cheltuelile susținătorului. Programa analitică este a Statului.

Conducerea și susținerea institutului. Directorul suprem al institutului este Conte Mailáth G. Carol, episcop de rit latin din Alba Iulia. În numele P. S. Sale supravegherea o execută Dr. Boga Aloise, canonic și inspector general, care a fost numit în acest post în 1 Noemvrie 1933. Reprezentantul local al P. S. S. este locțiitorul episcopal, Pál Ștefan, canonic și prelat papal, care după o activitate rodnică a trecut în pensie. Postul vacant a fost ocupat de Sándor Emeric, camarier papal, protopop și paroh, care a fost numit cu decretul episcopal No. 7202—1934 din 9 Aprilie 1934. Noul locțiitor episcopal a fost instalat la 12 Mai, când și-a ținut discursul de recepție, adresându-se călduros către elevi. Curatorul institutului este un fost elev al liceului: Dr. Viola Alexandru avocat. Institutul este susținut de Consiliul Dir. al Diecezei Rom. Cat. Trans. din fondul de studii și taxe școlare. Susținerea a costat în acest an școlar 1,576,000.

Durata anului școlar. După încrierea elevilor și examenele dela începutul anului școlar, în ziua de 15 Septembrie au avut loc Veni Sancte și citirea legilor școlare. Cursurile au început la 16 Septembrie și au durat — cu excepția sărbătorilor legale — până la 31 Mai. La 27 Iunie a avut loc Te Deum-ul, după care directorul, în cadrul unei serbări, a trasat evenimentele mai însemnate ale anului școlar, a publicat rezultatul la studii, a distribuit premiile și a comunicat lucrările referitoare la viitorul an școlar.

Chestiuni personale. Corpul didactic a constatat împreună cu directorul din 8 prof. titulari, 4 suplinitori, 1 medic școlar-prof. de igienă și din 3 prof. auxiliari. În corpul didactic în anul acesta s'au făcut următoarele schimbări: *Bende Wilhelm* fă-

cându și stagiul militar, a fost concediat până la 1 Mai pentru a-și câștiga diploma de licență. Prof. *Veress Bela*, concediat în anul trecut, la începutul acestui an școlar și-a reluat catedra. Cu începere de 1 Nov. 1933, Episcopul nostru, a transferat pe *Papp Dionisie*, prof. de religie, la gimnaziul și școala norm. din Tg.-Săcuiesc, numindu-l totodată director al internatului de acolo. Numitul profesor 3 ani a fost în serviciul institutului nostru, îndeplinindu și datoria educativă cu mult zel și conștiinciositate. La plecarea sa la noul post a fost călduros felicitat de colegi. În postul vacant a fost numit de către P. S. S. Episcopul nostru *Vitályos Blasiu*, capelan. *Opra Benedict* la 1 Nov. a fost încorporat și în locul lui susținătorul a trimis pe *Papp Iuliu*, care în luna Octomvrie și-a luat licența din franceză și română.

Dintre profesorii cu ore ne au părăsit în anul acesta: *Lévai Ludovic dr.* și *Trifon Pușcariu*. Orele catedrelor vacante au fost suplinite de către: *Bányai Ioan*, prof. la Șc. de Arte și Meserii din localitate; *Halmágyi Samuilă*, prof. la liceul de stat; *Szabó Andrei*, director onorific al colegiului ref. Tustreș; au lucrat cu mult zel și pricepere.

Dintre profesorii noștri titulari, *Frölich Ottó*, cu începere de 1 Oct. 1933 a primit gradația V-a, iar *Jakó Adalbert* gradația II-a.

Spanyár Pavel, prof. de desen, director onorific, seniorul corpul didactic, după o activitate de 36 de ani a trecut în pensie cu începere de 1 Sept. 1934. Susținătorul a apreciat în totdeauna înunca acestui harnic profesor. Retragerea dânsului în pensie este o mare pierdere pentru institut. A fost un profesor activ, erudit și bun coleg, iubitor de elev. S'a născut în orașul Nyitra la 24 Ianuarie 1874. Studiile secundare și le-a făcut tot în acest oraș bogat în monumente istorice. Diploma sa de profesor a obținut-o în Budapesta. Activitatea sa profesorală a început-o în Kaposvar, unde a stat un an. În 1899 a venit la institutul nostru, unde a lucrat cu multă căldură și cu mult simț de datorie. A educat și instruit tineretul secuiesc dezvoltându-i simțul pentru bun și frumos. Expozițiile școlare de desen aranjate de dânsul au atras asupra-i atențiunea inspectorilor, superiorilor și a părinților. Muzeul de desen a fost imbo-

gătit cu multe obiecte și pentru liceu a pictat multe tablouri artistice. Dar nu numai în școală s'a interesat de educația elevilor, ci și în afară de școală. A desemnat în revistele tineretului: *Zászlónk* și *Jóbarát*. Desemnurile sale au fost foarte plăcute de elevi. A fost un pedagog generos și religios. În lunga lui activitate a adus servicii utile și ca vicedirector. Pe lângă aceasta a luat parte activă și în viața socială și bisericească. Timp îndelungat a fost secretarul consiliului ecleziastic, curatorul și casierul școlii de fete din mănăstirea călugărițelor. Ca om religios și suflet de artist opera lui s'a păstrat în multe obiecte bisericești ca prapori, odăjdii bisericești și icoace de altare. Cu ocazia aniversării activității sale de 35 de ani, susținătorul, apreciind munca sa rodnică, l-a numit director onorific. Și în pensie îi dorim multă sănătate și îi urăm mulți ani.

Instutul a avut în vedere și actele de pietate, atunci când a mărit și a ferecat fotografiile marilor pedagogi și locțiitori episcopali ai liceului cum a fost: *Csató Iosif*, *Demeter Andrei*, *Iung-Cseke Ludovic*, *Contele Mikes Ioan* și *Pál Ștefan*. Tablourile lor impodobesc sala profesorală »Majtáth«, îndemnându-ne la urmarea lor.

Activitatea literară și socială a corpului profesoral în acest an școlar a fost următoare: *Biró Ludovic*, deputat în Cons. Dir. al Diocesei, curatorul comunității ecleziastice, președintele secției locale și județene a Uniunii Pop. Rom. Cat. Trans., copreședintele Cercului de lectură a burghezimei, controlorul Reuniunii Filantropice Fem. și al Reuniunii de Altar. A rostit cuvântări la serbările Reuniunii de Altar și Uniunii Pop. A conferențiat la Cercul Burghezimei. A publicat articole în *Erdélyi Lapok*, *Székelyközélet* și în Anuarul liceului. *Dobos Francisc dr.*, consilier ecleziastic, secretarul Uniunii Pop. Rom. Cat. Trans, secția locală. A conferențiat la Uniunea Kolping și la serbarea Uniunii Pop. din Tămășești. A scris un studiu mai lung despre Ștefan Buthory în Calendarul Catolic. *Fröhlich Ottó*, consilier ecleziastic, deputat diocesan, confraterul ordinului franciscan, a conferențiat despre problemele sociale și religioase la ședințele Ligii Bărbaților Catolici. *Jakó Adalbert* este casierul Uniunii Pop. Rom. Cat. Trans. secția locală, *Jancsó Béla* este consilier ecla-

siastic. *Józsa Ioan* este subpreședinte al Uniunii Kolping. A conferențiat la ședințele Ligii Bărbaților Catolici, despre Sft. Augustin și la Cercul Burghezimei despre relațiile istorice româno-secuiești. A publicat articole istorice, literare, recenzii, traduceri româno-maghiare în ziarele și revistele următoare: »Farul Nou«, »Hirnök«, »Secuimea«, »Székelység«, »Uj Cimborá« și »Vasárnap«. *Kiss Alexe*, dirijor general și dirijorul Uniunii de Cântec Secuiești. A conferențiat la concursul de cântec al Uniunii Pop. secția tinerilor. A debutat cu puncte de muzică la mai multe serbări. *Spanyár Pavel* este curatorul școlii primare de fete și secretar consistorial. A pictat tabloul Sft. Mihai patronul diocesei.

Învățământul. În acest an școlar, învățământul s'a făcut pe baza Programului dat de On. Minister. Materia prescrisă pentru fiecare obiect s'a terminat în toate clasele. Cursurile în majoritate au avut loc înainte de masă în ore de 50 minute cu recreații de 10 minute. Recreația a treia a durat 20 de minute. După masă s'au ținut orele de igienă, lucru manual, gimnastică și sport, au exercitat corul și orchestra și tot atunci și-a ținut adunările Congregația Mariană și s'a execut instrucția cercetașilor.

Starea moralo-religioasă. Baza educației noastre a fost credința. Cursurile le-am început și terminat cu rugăciune. Duminică și la serbători elevii împreună cu profesorii lor au participat la sf. misă, precedată de predică. Toamna și primăvara zilnic am asistat la sf. misă. Dela 28 Febr. până la 4 Martie au fost exercițiile spirituale, conduse de Faragó Francisc dr. prof, de teologie. În cursul anului elevii s'au spovedit și împărtășit de patru ori obligatoriu și în mai multe rânduri de bune voie. Numărul elevilor, cari s'au împărtășit zilnic, a variat între 20—25, iar al celor săptămânali între 30—50. În general fiecare elev s'a împărtășit odată pe lună. La spovedirea elevilor ne-au dat concursul binevoitor călugării franciscani din localitate precum și preoții județeni. Elevii și corpul didactic au luat parte la adorația Sacramentul în ajunul serbătoarei Hristos Rege, și la diferite procesiuni.

Starea disciplinară. În general disciplina a fost bună. Caz disciplinar mai grav numai odată s'a întâmplat. Un elev de cl.

VI. s'a purtat atât de necuviincios încât am fost nevoiți să-l eliminăm din școală.

Pentru adâncirea raporturilor între școală și părinți, la 18 Martie s'a ținut o consfătuire părintească, în cadrul căreia a conferențiat prof. Jakó Albert, despre »Datoria părinților«. Conferința a fost bună și edificatoare.

Conlucrării armonice între școala și părinți se datorește rezultatul frumos, ce au obținut elevii noștri la purtare. Foarte bună: 124 (69,2%), bună: 54 (29,9%), rea: 1 (0,5%).

Starea sanitară. În general starea sanitară a elevilor a fost bună. Câțiva elevi au suferit de influență, însă cu durată scurtă. László Ștefan de cl. V., un elev sârguincios și bun, la 8 Aprilie, a murit acasă, la părinți. Inmormântarea lui a fost la 10 Aprilie, la care au luat parte colegii de clasă sub conducerea lui Frólich Ottó, dirigintele clasei și Vitályos Blasiu, prof. de religie. Cere-monია îngropăciunii a fost oficiată de prof. Vitályos Blasiu, iar discurs au rostit prof. Frólich Ottó și elevul Bányai Iosif de cl. V.

Pentru infirmități corporale și operațiuni au fost scutiți la gimnastică 7 elevi.

Inspecții oficiale. Din partea statului, institutul nostru a fost inspectat de D-1 G. Șerban, inspector secundar, care la 2. Nov. a controlat actele elevilor din cl. I.; la 18 și 20 Aprilie, D-1 Silviu Țepoșu, inspector secundar, a inspectat liceul, asistând la cursuri și luând jurământul dela profesorii Papp Iuliu și Vitályos Blasiu.

Din partea susținătorului a inspectat Dr. Boga Aloisie, canonic, inspector general diocesan, în zilele de 22 și 23 Mai. Dr. Viola Alexandru, curatorul institutului, a inspectat în două rânduri institutul și anume în zilele de 2 Oct. și 8 Ianuarie. Sándor Emeric, camarier papal, a prezidat la examenele de religie. Directorul a asistat în fiecare lună la cursuri, a controlat cataloagele și lucrările trimestriale.

Serbările școlare. Legăturile între public și școală au fost susținute prin serbările școlare publice. Au avut la trei serbări mai mari: la 1 Oct. 1933, jubileul de 400 de ani al nașterii lui Báthory Ștefan, marele principe ardelean și rege polon. Discurs introductiv a rostit Pál Ștefan, locțiitor episcopal, discurs festival

a rostit Dr. Dobos Francisc și discurs de încheiere a rostit directorul. Oda lui Jánossy Bela a fost declamată de prof. Veress Bela. Au fost remarcabile declamațiile, corul și orchestra sub dirijarea prof. Kiss Alexe. La 5 Nov. am aranjat o serbare în onoarea patronului tineretului, Sfântul Emeric. Oratorul serbării a fost Dr. Dobos Francisc. A stârnit o senzație adevărată corul-declamator al elevilor serafici sub conducerea gardianului P. Takáts Gavrilă. La 28 Aprilie corul și orchestra elevilor a dat un concert cu mare succes. Publicul a plaudat îndelungat unele puncte. În cadrul acestui concert directorul a vorbit despre : »Epoca de înflorire a învățământului de canto la liceul nostru«.

Sărbători legale am ținut la 16 Oct., ziua nașterii a M. S. Regelui Carol II. ; la 1 Dec., Unirea Ardealului cu țara-mamă ; la 21 Ian. s'au apreciat meritele marelui bărbat de stat I. G. Duca ; la 24 Ian. Unirea Principatelor Române ; la 22 Febr. am comemorat sfârșitul tragic al Regelui Albert al Belgiei. La 10 Maiu am ținut o serbare școlară cu program și am luat parte la defilare. La 17 Maiu, ziua Eroilor, am făcut procesiune la Mausoleul Eroilor și la cimitirul catolic. Ziua 8 Iunie, urcare pe tron a M. S. Regelui Carol II., am sărbătorit-o cu o serbare școlară cu program. Oratorii serbărilor legale au fost Veress Bela, Józsa Ioan, Khell Ștefan, Dr. Dobos Francis și Papp Iuliu profesori.

Am luat parte la Te Deum la 29 Oct., ziua nașterii M. S. Reginei Maria ; la 8 Nov. ziua nașterii și onomasticii M. S. Marelui Voevod de Alba-Iulia.

Am comemorat morții cu asistare la sf. misă la 2 Nov. ; am ascultat misă la 4 Nov., onomastică P. S. S. Episcopului nostru. Am luat parte la binecuvântarea Blasiu, la 3 Febr. ; la 14 Martie la presărea cenușiilor ; la 29 Apr. la binecuvântarea grânelor și la 31 Maiu la procesiune.

Conferințe și excursiuni. Intre factorii educației și instrucției trebuie să numărăm feluritele conferințe și excursii. Aceste au fost următoarele : la 8 Oct. 26 elevi au vizitat focul dela Mediaș sub conducerea prof. Jakó Albert și Papp Dionisie. La 28 Oct., în ultima oră prof. Józsa Ioan a vorbit despre unirea Bucovinei cu patria mamă.

La 31 Octomvrie, ziua economiei, diriginții de clasă au îndemnat pe elevi la economisire. La 19 Aprilie am participat la sădirea pomilor.

La 9 Mai, Congregația Mariană a aranjat un concurs de declamație pentru membrii săi.

La 19 Mai, cu ocazia zilei laptelui, prof. Halmágyi Samuilă a vorbit despre importanța laptelui, iar în ziua de 21 Mai am vizitat expoziția produselor de lapte.

La 26 Mai, cu ocazia săptămânei cărții și a copilului, au vorbit Dr. Dobos Francisc și directorul.

În cursul iernii am participat la mai multe conferințe ale Astei, Despărțământul local.

Excursii locale, pe lângă cercetași, a aranjat fiecare clasă în vederea aprofundării cunoștințelor geografice, de științe naturale și geologice.

Societățile elevilor. Dintre societățile elevilor a funcționat Congregația Mariană. Statutele ei sunt aprobate de On. Minister. În cadrul Legiunii Cercetașilor Județene a funcționat cercetășia.

Conducătorul *Congregației Mariane* a fost la început Papp Dionisie, iar după el Vitályos Blasiu. Despre Congregație primele știri le avem din anul 1736, însă înființarea ei este mai veche. Congregația are 20 de membrii ordinari și 11 candidați. Ședințele ei s'au ținut bisăptămânal cu program variat: problemele religioase și sociale. La 8 Dec. a ținut o ședință festivă. Școala pregătitoare pentru Congregație este Congregația Mică. Membrii acestei Congregații sunt fără legământ. Numărul membrilor a fost în anul aceasta 36 de elevi recrutați din cl. II—III. Elevii din cl. I fac parte din Garda Inimii. Conducătorul ei a fost prof de religie. Ședințele ei s'a ținut Dumineca. S'au discutat faptele bune săvârșite în cursul săptămânii.

Cercetășia a fost comandată de prof. Józsa Ioan, Efectiv: 25 cercetași cu legământ și 15 recruți, total: 40. Munca de organizare în anul acesta a pornit în cadre mai largi. Centuria de cercetași a primit cămin în Ilțeu. S'a executat instrucție mai perfectă. S'au introdus orele de patrulă, conduse de comandanții

de patrulare. Șezătorile Centuriei s'au ținut din două în două săptămâni sâmbătă d. a. Centuria luat parte în acțiuni filantropice. Are bibliotecă cu 60 buc. în 90 volume, în valoare de 1000 Lei. Echipament: echipament pentru patrulă; unelte de tabără pt. o grupă, valoare 6.000 Lei.

Examenale: Examenale de fine de an s'au ținut între 5—24 Iunie.

Pentru examenul de admitere în cl. V s'au prezentat în sesiunea Iunie 27 elevi, în Septembrie 9, dintre cari în Iunie au reușit 14, iar în Septembrie 5 elevi. Președintele examenului în Iunie a fost Ion Steriopol, dir. lic. local, iar în Septembrie Ion Banu prof. la lic. local. Membrii comisiei din partea statului au fost: D-na Paula Dimitrescu, Trifon Pușcariu; dela liceul nostru: Jancsó Béla, Józsa Ioan și Papp Iuliu.

La examenul de bacalaureat în sesiunea Iunie s'au prezentat 9 candidați noi și 5 vechi, dintre care au reușit 5 noi (Elekes Andrei, Knop Venceslav, László Anton, Liptai Andrei, Nagy Ludovic) și 1 nou (Kállay Ludovic). Pentru sesiunea Septembrie s'au prezentat 5 noi și 6 vechi. Nici unul n'au reușit.

Pentru examenul de corigență din Septembrie s'au prezentat 25 de elevi, dintre cari au reușit 24, iar unul a rămas repetent.

Biblioteca și Muzeele. *In biblioteca profesorilor* sunt aproximativ 8000 opere în 11.000 volume, ale căror inventariere este în curs. Până acum s'au inventariat 5700 opere în 8.000 volume. Sporirea anului curent: a) prin cumpărare: 1 revistă română în 5 volume, val. 150 L., b) donațiuni: 39 opere românești în 15 volume, 24 fascicule, val 744 L. Opere ungurești: a) prin cumpărare: 31 opere în 30 volume. 1 fascicolă, 8 reviste în 2 volume, 84 fascicule, valoare: 4855 L., b) prin donațiuni: 131 opere, în 36 vol., 166 fascicule val.: 8.038 L. Donator a fost: D-l Pál Ștefan, prelat papal, căruia îi mulțumim și pe această cale. Sporirea totală: 230 opere în 193 volume, 428 fascicule în valoare de 13787 Lei.

In biblioteca elevilor sunt 493 de opere române în 572 vo-

lume, 154 fascicole în valoare de 13.078 Lei și 2185 opere maghiare, 2185 volume, 3 fascicole, valoare: 65.129 Lei.

Sporirea anului curent: a) prin cumpărare: 90 opere române, în 103 volume și 125 fascicole, în valoare de 3600 L., b) donațiuni: 1 operă română, în 1 volum în valoare de 15 Lei. Total: 91 opere română, în valoare de 3615 L. Opere maghiare: prin cumpărare: 77 opere, în 88 vol. în valoare de 4299 L., 1 revistă în 20 fascicole, în valoare de 300 L., b) prin donațiune: 7 opere în 5 volume, 6 fascicole, valoare de 340 L. Total: 84 opere 1 revistă în val. 4939 L. Sporirea totală: 175 opere, 1 revistă în valoare de 8554 L. Numărul total al cărților este: 2846 opere, în 2950 volume, în 180 fascicole în valoare de: 73,683 Lei.

Stocul și sprirea muzeelor sunt următoarele:

1. *Muzeul de monedă și antichități*: 492 buc. monede în valoare de 1194 Lei și 140 buc. antichități în valoare de 2458 Lei.

2. *Muzeul de filologie*: 367 buc. în valoare de 13 875 Lei.

3. *Muzeul de chimie*: 22 buc. în valoare de 2697 Lei.

4. *Muzeul de desen*: 76 buc. în valoare de 12.498 Lei.

5. *Muzeul de științele naturale*: 3339 buc. în valoare de 82.930 Lei.

6. *Muzeul de științele fizice*: 379 buc. în valoare de 52.176 Lei.

7. *Muzeul de gimnastică*: 283 buc. în valoare de 30.150 L.

8. *Muzeul de istorice și geografice*: 76 buc. istorice în val. de 10.800 L. și buc. geografice în val. 15.412 L.

9. *Muzeul de muzică*: 16 buc. în valoare de 32.300 L. Sporirea anului: a) cumpărare: 1 partitură, 1 carte de canto, 1 contrabas, 20 buc. scaune de orchestră și 4 opere de orchestră. Total 27 buc. în valoare de 4.809 L. Stocul total: 33 buc. în val. de 37.109 L.

10. *Mobilierul*: 1.272 buc. în val. de 316 613 L. Sporirea anului: 5 portrete de locțiitorii episcopali (cu ferecare și geamuri) în val. de 1.500 L, 12 bănci în val. de 480 L. 1 cuptor:

pentru pedeli în val. de 1.300 L. 1 scenă nouă în sala de gimnastică în val de 10.000 L. Total sporiilor : 14.280 L. Stocul total : 1.291 buc. în valoare de : 330.893 L.

Scutiri de taxe școlare și ajutoare : Scutiri de didactru au primit 84 elevi în sumă de 65.000 Lei, scutiri de taxa de susținere au primit 127 elevi în sumă de 175.492 Lei. Suma scutiilor : 240.402 L. Afară de aceste scutiri elevii au mai primit diferite ajutoare. Societatea »Missio« a dăruit 2.372 de Lei pentru ajutorare de Crăciun. Congregația Mariană a Fetelor, din venitul unei reprezentanții, a donat 5000 Lei pentru ajutorarea elevilor săraci. Hadnagy Ioan paroh a donat 400 Lei în taxa școlară a unui elev sărac. Simonffy Josif paroh a donat 1000 Lei pentru ajutorarea a doi elev. Dr. Sántha Pavel, misionar a trimis 1450 Lei pentru ajutorarea unui elev sărac. Cercul comercianților a achitat taxele școlare pt. un elev săraci în sumă de 3730 Lei. Becsek Aladár, director de bancă a adonat 2510 Lei pt. ajutorarea unui elev sărac săcuiesc.

Premii : Fundațiile de premii depuse la bănci n'au adus dobândă în anul acesta, afară de dobânda talonului al lui Dr. Viola Alexandru. Din donațiile unora au primit premii ; 2650 L. Valoarea cărților de premii este : 5393 Lei. Premii în bani au primit : *Csibi Carol* de cl. V. 400 L., *Fovró Emeric* de cl. I. 346 L. din dobânda talonului Dr. Viola Alex. Donațiunea de 100 L. a lui Balázs Andrei, capelan, a primit-o *Gáspár Ladislau* de cl. VI., ca unul, care a făcut cea mai frumoasă lucrare din limba maghiară. Donațiunea de 100 L. a parohului Fazakas Gaspar, a primit-o *László Eugen* de cl. II., pentru buna purtare. Donațiunea de 400 Lei a Dlui *Gáspár Boldijar*, a primit-o *Udvarhelyi Péter Attila* pentru bună învățatură și purtare. Donațiunea de 500 L. a parohului Kakucs Francis, a primit-o *Mihálykó Ludovic*. Donațiunea de 100 L. a Dlui *Lőrinczy Árpád*, blănar s'a decernat elevului *Kerestély Lagislan* de cl. II. pentru frumosul progres în canto. Donațiunea de 300 L. a Dnei. și Dlui *Lőrincz Iosif*, a primit-o *Szél Alexandru*, de cl. VI. Donațiunea de 200 L. a parohului Mihály Dominic s'a distribuit elevului *Nagy Gavrilă* de cl. I. Cu donațiunea de 50 L. a Dlui secretar general în pensie, Szabó Andrei, am cumpărat o carte

de premiu. Donațiunea de 200 L. a firmei Persián-Zimny, a primit-o *Balogh Francisc* de cl. I. pentru progresul frumos în muzică. Donațiunea de 500 L. a canonicului, Szélyes Dionisie, a primit-o *Páll Ladislau* de cl. III. ca cel dintăiu elev al liceului. Dl. Tályán Emeric, inv. pens. a donat 200 L. pentru elev, care vrea să îmbrățișeze cariera preotească. S'a decernut elevului *László Anton* de cl. VII. Donațiunea de 100 L. a Dlui avocat Dr. Nagy Ludovic, s'a decernut elevului *Márton Grigore* de cl. IV. Cărți de premii au donat: Dr. Roska Martin, Sándor Emeric, protopop, Tipografia S. A., Minerva Cluj S. A., Consiliul Dir. Diocesan. Liceul a cumpărat 17 cărți române. Toate s'au decernat elevilor merituoși. Mulțumim pe această cale generoșilor donatoritoate donațiile și ajutoarele date.

Internatul „Sf. Emeric“. In anul școlar 1933—34, institutul și-a îndeplinit misiunea, ca și în anii precedenți, de a educa tineretul în mod moralo-religios. S'au înscris 35 elevi stipendiști 26 solvenți și 5 gratuiti. Solvenții au plătit pe întreg an școlar 6.500 Lei, iar stipendiștii și-au complectat stipendiile respective. Viața internă, în tot anul școlar, a decurs conform programului stabilit de susținător. Disciplină și rezultatul la studii au fost mulțumitoare. *László Ștefan* de cl. V. bolnăvindu-se de tifos, a murit în vacanța Paștilor la casa părințească. Elevul numit a fost blând, sârguincios și pătruns de simțul datoriei. Adânc îndurați regretăm pierderea lui. Memoria lui o vom păstra cu pietate.

E vrednic să amintim că institutul, cu toata criza economică în care ne sbatem, a dat ajutoare considerabile elevilor săraci. Dintre aceste ajutoare cea mai mare a fost suma de 46.000 Lei, ordonanțată de Cons. Dir. Diocesan sub. No. 6.385—1933 (No. *Épisc*) și No. 5.429 și 230—1934 (No. Cons. Dir.) Această ordonanțare a fost foarte binefăcătoare. Internatul a dat un ajutor de 35.000 Lei la întreținerea elevilor diligenți, cari (18 elevi) astfel au putut să-și continue studiile. Suma subvențiilor se urcă la 87.000 Lei.

Directorul internatului a fost: Frölich Otto, iar afară de dânsul, supravegherea a fost executată de Dnii profesori: Papp Dionisie, până la 1 Nov. 1933, și Veress Bela. După plecarea

Dlui Papp Dionisie — fiind numit director la internatul din Tg. Săcuesc — Vitályos Blasiu și Veress Bela au supravegheat elevii. Din luna Iunie și prof. Bende Vilhelm a fost supraveghetor. Medicul internatului a fost: Dr. Imreh Dominic, șef-medic în pensie.

Locuința elevilor: In internatul rom. cat. au locuit: 65 elevi, în Seraficul Franciscanilor, 32 elevi, cari se pregătesc pentru cariera călugărească, 22 elevi la gazde și 69 elevi la părinți. Astfel numărul interniștilor a fost: 97, iar al celor externi: 91 de elevi.

III.

Statul personal.

A) Corpul didactic.

a) Profesori pensionari.

1. *Jánosy Petru*, mirean, calificat pt. latină și elină. S'a născut în 1848. S'a retras în pensie după 33 de ani de activitate profesorală în 1906.

2. *Gáspár Blasiu*, mirean, calificat pt. matematică și fizică. S'a născut în 1856. S'a retras în pensie după 28 de ani de activitate profesorală la 1 Martie 1910.

3. *Tamás Adalbert*, mirean, calificat pt. șt. naturale, chimie și gimnastică. S'a născut în 1858. S'a retras în pensie după 26 de ani de activitate profesorală și 19 ani de activitate directorală în 1928. A murit la 29 Oct. 1934.

4. *Embery Arpad*, mirean, director onorar, fost deputat, calificat pt. latină și elină. S'a născut în 1863. S'a retras în pensie după 42 de ani de activitate profesorală în 1928.

5. *Fazakas Gaspar*, preot, calificat pt. maghiară și latină. S'a născut în 1873. S'a retras în pensie după 30 de ani de activitate profesorală în 1930.

b) Profesori activi.

1. *Biró Ludovic*, mirean, director, prof. tit., abilitat pt. maghiară și latină. Numărul autorizației de funcționare definitivă : 100.415/1929. A predat latină în cl. VI. și V. în 6 ore săptămânal. S'a născut în 1877. Anii de serviciu : 32.

2. *Bányai Ioan*, mirean, prof. tit. la Șc. de Arte și Meserii din localitate, ca prof. auxiliar a predat șt. naturale în cl. II, III., IV., V. și VII. în 8 ore săptămânal.

3. *Bende Vilhelm*, mirean, prof. supl. a fost concediat în decursul anului școlar pt. a și continua studiile.

4. *Dobos Francisc dr.*, mirean, prof. tit., abilitat pt. istorie și geografie, cu examen fundamental din limba magh'ară. Numărul autorizației de funcționare definitivă : 168.934/1931. Dirigintele cl. III., custodele muzeului de istorie și geografie. A predat maghiara în cl. III.—VI. în 12 ore săptămânal, istoria în cl. III., V. și VI. în 7 ore săptămânal, total 19 ore săptămânal. S'a născut în 1881. Anii de serviciu : 29.

5. *Frölich Ottó*, mirean, prof. tit., abilitat pt. istorie și geografie. Numărul autorizației de funcționare definitivă : 168.934/1931. Dirigintele cl. V., directorul internatului. A predat filozofia în cl. I., II., geografia în cl. II., III. și V., total în 12 ore săptămânal. S'a născut în 1880. Anii de serviciu : 30.

6. *Halmágyi Samuilă*, mirean, prof. tit. la lic. de stat din localitate, ca prof. auxiliar a predat șt. naturale în cl. I. și VI. în 4 ore săptămânal.

7. *Imreh Dominic dr.*, mirean, medic școlar. A predat igiena în cl. VII. în oră săptămânal. S'a născut în anul în 1870. Anii de serviciu : 33.

8. *Jakó Adalbert*, mirean, prof. tit., abilitat pt. matematici și fizică. Numărul autorizației de funcționare definitivă : 123.083/1931. Dirigintele cl. I., custodele muzeului de științe fizice și chimie. A predat matematica în cl. I. III., IV., fizica și chimia în cl. III. și VI., în 15 ore săptămânal. S'a născut în 1889. Anii de serviciu : 19.

9. *Jancsó Bela*, mirean, prof. tit., abilitat pt. matematici și fizică. Numărul autorizației de funcționare definitivă : 100.415/1929.

Dirigintele cl. VI. A predat matematica în cl. II., V., VI. și VII., fizica și chimia în cl. IV., V., total în 16 ore săptămânal. S'a născut în 1885. Anii de serviciu : 26.

10. *Józsa Ioan*, mirean, prof. tit. licențiat în lb. și literatura română și istoria universală. Are autorizație de funcționare provizorie. Comandantul centuriei de cercetași, secretar. A predat limba română în cl. I.—VII. în 24 ore săptămânal. S'a născut în 1901. Anii de serviciu : 7.

11. *Khell Ștefan*, mirean, prof. tit. abilit pt. maghiară și germană. Numărul autorizației de funcționare definitivă : 100.415/1929. Dirigintele cl. VII., custodele bibliotecii profesionale. A predat maghiara în cl. I., II. și VII., germana în cl. V.—VII., total în 17 ore săptămânal. S'a născut în 1889. Anii de serviciu : 15.

12. *Kiss Alexa*, mirean, prof. tit. abilitat pt. cântec și muzică. Are autorizație de funcționare provizorie. Custodele muzeului de muzică și gimnastică. A predat muzica voc. în cl. I.—VII. în 9 ore săptămânal, gimnastică I.—VII. în 10 ore săptămânal. S'a născut în 1895. Anii de serviciu : 14.

13. *Opra Benedict*, mirean, prof. supl., licențiat în lb. franceză, lb. maghiară și lb. română. A fost concediat pt. a și face stagiul militar.

14. *Papp Iuliu*, mirean, prof. supl., licențiat în lb. franceză și română. Are autorizație de funcționare provizorie. Dirigintele cl. II. A predat franceză în cl. I.—VII., în 18 ore săptămânal. S'a născut în 1911. Anii de serviciu : 1.

Spanyár Pavel, mirean, dir. onorar, prof. tit., abilitat pt. desen și geometrie. Numărul autorizației de funcționare definitivă : 143524/1930. Custodele muzeului de desen, numismatică și arheologie. A predat desenul în cl. I.—VII în 9 ore săptămânal, caligrafia în cl. I, II în 2 ore săptămânal, lucru manual în cl. I—IV în 4 ore săptămânal, total 15 ore săptămânal. S'a născut în 1874. Anii de serviciu : 36.

16. *Szabó Andrei*, mirean, director onorar al Colegiului ref. din localitate, abilitat pt. latină și elină. Ca prof. auxiliar a predat latina în cl. III, VI și VII în 9 ore săptămânal, elina în cl. VII în 1 oră săptămânal, total 10 ore săptămânal.

17. *Veress Adalbert*, mirean, prof. supl., are autorizație de funcționare provizorie pt. a predat istoria română și geografia. Custodele bibliotecii tinerimii, dirigintele cl. IV. A predat geografia în cl. I, IV, VI și VII în 8 ore săptămânal, istoria în cl. IV și VII în 4 ore săptămânal, dreptul în cl. IV și VII în 2 ore săptămânal, total 14 ore săptămânal. S'a născut în 197. Anii de serviciu : 4.

18. *Vitályos Blasiu*, preot, prof. supl. de religie. Exhortator, conducătorul Congregației Mariane și subdirector în internat. Are autorizație de funcționare provizorie. A predat religia în cl. I—VII în 14 ore săptămânal. S'a născut în 1908. Anii de serviciu : 1.

c) Catihetii.

19. *Sebastian Rusan*, paroh ortodox prof. de religie la liceul de stat din localitate. A predat religia ortodoxă. Anii de serviciu : 1.

20. *Biró Alexandru*, prof. de relig. ref. A predat religia elevilor ref. în cl. V și VI. Anii de serviciu : 28.

21. *Péterffy Carol*, preot supleant ref. A predat religia elevilor ref. în cl. I—IV. Anii de serviciu : 1.

22. *Sigmond Iosif*, preot unitarian. A predat religia elevilor unitariani. Anii de serviciu : 2.

23. *Mattes Ioan*, preot luteran. A predat religia elevilor luterani. Anii de serviciu : 5.

B) Angajații institutului.

Balogh Alexandru, Mecanic și monter provizoriu. Servește dela 15 Iunie 1933.

Bokor Bela, Servește de 10 ani.

Porsché Irina, Servește de 10 ani.

IV.

Adatok az intézet ez évi történetéhez.

Az intézet jellege. Intézetünk magyar tannyelvű, nyilvánosági joggal bíró róm. kath. fiú-főgimnázium. Középkori elődének tekinthető az itteni domokosrendi zárda iskolája, amely a XVI. sz. derekán szűnt meg a hitújítás hullámverései között. Mintegy negyven év múlva, 1593 ban új életre támadt ez az iskola, még pedig a jezsuiták buzgolkodására, akik közül az első, Mediomontánus János, 1592. karácsonyán jelent meg városunkban és a kath. Mindszenti Bálint várkapitány és neje Bánfi Anna támogatásával megindította a kath. újjászervezés művét. A következő évben a Canisius kátéját magyarra fordító Marosvásárhelyi Gergely atyát találjuk városunkban. Iskolájuknak mindjárt az alapítás évében 1593 ban, 100 tanulója volt. A jezsuiták építették az első iskolaépületet 1650. körül a plebánia épületétől északra fekvő domboldalon és ők vezették és tartották fenn az intézetet 1774 ig. A jezsuitarend eltörlése után a főkormánysház kebelében alakult Catolica Comisio vette át az intézet gondozását, nevezte ki a tanárokat s vezette annak mindennemű ügyeit az erdélyrészi kath. tanulmányi-alap költségén egészen 1866-ig, midőn az előbbi főtanhatóság helyébe az akkor autonomikus jogkörrel felruházott Katholikus Státus (most Róm. Kath. Egyházmegyei Tanács) lépett, mely jelenben is fenntartja és kormányozza. Régi épülete 200 esztendőnél tovább állott a nevelés

és tanítás szolgálatában. A főtanhatóság 1890-ben saját költségén új épületet emeltetett, mely 18 év múlva finevelő intézet lett. Mai modern iskolánk 1909—10-ben épült a finevelő helyén a fenntartó főhatóság költségén. Az intézetnek tanterve azonos az állami iskolák tanítástervével.

Intézetünk kormányzása és fenntartása. Intézetünk legfőbb igazgatója gróf Majláth Gusztáv Károly, gyulafehérvári latin szerzetes püspök, akinek nevében a főfelügyeletet Boga Alajos dr., kanonok, főtanfelügyelő gyakorolja, akit erre az állásra 1933. november 1-én nevezett ki a Főpásztor, Püspök Urunk helyi képviselője a püspöki biztos. Ezt az állást 1934. április 1-ig nyugalmabavonulásáig, Pál István apát-kanonok, pápai prelátus töltötte be gazdag tapasztalattal és nagy ügybuzgósággal. Utóda a püspöki biztos székben az 1934. április 9-én 7202—1934. sz. a. kelt püspöki kinevezés folytán Sándor Imre pápai kamarás, ker. főesperes, helybeli plebános lett, akit május 12-én iktattunk be új állásába, amikor is elmondotta székfoglaló beszédét és szöveget intézett az ifjúsághoz. Világi gondnokunk intézetünk egykori jeles tanulója: Viola Sándor dr., ügyvéd. Intézetünket a Főpásztor elnökle mellett működő Erdélyi Róm. Kath. Egyházmegyei Tanács tartja fenn a tanulmányi alapból és az iskolai díjakból. A fenntartás az elmúlt iskolai évben 1,227,834 L.-be került.

Az iskolai év tartama. A tanulók beírása s a tanév eleji vizsgák megtartása után szeptember 15-én volt az ünnepélyes Veni Sancte és az iskolai törvények felolvasása. Az előadások szeptember 16-án kezdődtek meg s a tanítás a törvényes szünetek leszámításával minden osztályban május 31-ig tartott. Június 29-én, az ünnepi Te Deum után, az igazgató ünnepség keretében ismertette az intézet életéből a kiemelkedőbb mozzanatokat, kihirdette a tanulmányi eredményt, kiosztotta a jutalmakat s közölte a következő évre vonatkozó tudnivalókat.

Személyi ügyek. Az intézet tanári testülete az igazgatóval együtt 8 rendes, 4 helyettes, 1 iskolaorvos — egészség-tanár — és 3 óraadó tanárból állott. A testületben a múlt évhez képest a következő változások történtek: *Bende Vilmos* katonai szolgálatának eleget téve, május 1-ig szabadságon volt oklevelének

megszerzése végett. — A mult évben szabadságot élvezett *Verecs Béla* h. tanár az iskolai év elején újból elfoglalta állását. — *Papp Dénes* rendes vallás tanárt Püspök Urunk 1933. nov. 1-től kezdve a kézdivásárhelyi gimnáziumhoz és tanítóképzőhöz helyezte át és a kettős finevelő intézet igazgatójává nevezte ki. Nevezett három éven át volt intézetünk tanára s ez alatt az idő alatt buzgón, lelkiismeretesen teljesítette nevelői feladatát. Kartársi szeretetünk és szerencsekivánatunk kísérte új állomáshelyére és új állásába. Az így megüresedett hittanári és finevelő intézeti aligazgatói állásra Püspök Urunk *Vitályos Balázs* s. lelkeszt nevezte ki. — A nov. 1 én katonai szolgálatra benovult *Ópra Benedek* h. tanár tanszékének ellátására a Főhatóság *Papp Gyula* tanárt küldötte, aki mindjárt az iskolai év elején oklevelet szerzett a francia és román nyelvből.

Mult évi óraadó tanáraink közül intézetünkötől megváltak: *Lévai Lajos* dr. és *Trifon Puşcarin*. A még üresedésben lévő tanszékek óráit *Bányai János*, kő- és agyagipari szakiskolai tanár, *Halmágyi Samu*, áll. liceumi tanár és *Szabó András* ref. kollégiumi tb. igazgató látták el kiváló szakismerettel és ügybuzgósággal.

Kebli tanáraink közül *Frölich Ottó* 1933. ok. 1-én az V., *Jakó Alber* pedig a II. ötödéves korpotlék élvezetébe lépett.

Spanyár Pál rajztanár, c. igazgató, testületünk seniora, 36 évi eredményes tanári működése után, — saját kérésére, — a Főtanhatóság teljes elismerése mellett 1934 szept. 1-én nyugalomba vonult. Intézetünk értékes munkaerőt, kiválóan képzett tanárt, tanári testületünk szerető jó kartársat, az ifjuság nemeslelkű nevelőt veszített el benne nyugalomba vonulásával. A történelmi emlékekben gazdag Nyitra városában 1874 január 24-én született. Középkorai tanulmányait ugyanott élvégezvén, Budapesten szerzett rajztanári oklevelet. Egy évi kaposvári tanárkodás után 1899-ben jött intézetünkhöz, ahol 35 esztendő telt el, mint igazán lelkiismeretes, művészelelkű rajztanár, aki sohasem lankadó szorgalommal, odaadó buzgósággal oktatta és nevelte a székely ifjuságot a szépre, jóra és nemesre. Intézetünk rajzoktatását fáradságot nem ismerő rajzkiállításaival olyan színvonalra emelte, hogy az iskolalátogatóknak, a felebbvalóknak és

a szülőknek teljes megalégedését érdemelte ki. A rajzszertert sok értékes tárggyal gazdagította s intézetünk részére több művészi képet festett. De nemcsak az iskola falai között törődött az ifjúsággal, hanem azon kívül is, amidőn az ifjusági folyóiratokban: a Zászlónk-ban és a Jó Barát-ban jóízű rajzaival megnevette őket. Vallásos lelkületű, példát adó igazi jó nevelő volt, aki hosszas pályáján, mint igazgatóhelyettes is hasznos szolgálatokat tett intézetünknek. Az egyház-társadalmi életből is kivette a maga részét, mint hosszú időn át az egyháztanács jegyzője, a zárdai leányiskola pénztárosa és gondnoka. Vallásos és művészi lelkülete sok egyházi zászló és miseruhának tervezésében nyilvánult meg, sőt még oltárképet festett. Érdemeinek elismeréséül a Főhatóság 1933-ban, 35 éves tanári jubileuma alkalmából, igazgatói címmel tüntette ki. A nyugalomban is kívánunk részére még hosszas, jó egészségben eltöltött éveket.

Gondoskodásunk kiterjedt arra is, hogy intézetünk volt nagynevű pedagógusainak emlékét kegyelettel őrizzük és ápoljuk és ezért megszereztük és megnagyíttattuk Csató József, Demeter Endre, Jung Cseke Lajos, gróf Mikes János és Pál István püspöki biztosok képeit, amelyek Majláth-tanácskozó termünket díszítik, buzdítva a kiváló férfiak példájának buzgó követésére.

A tanári testület tagjainak irodalmi, társadalmi stb. tevékenysége a letelt iskolai évben ez volt: *Biró Lajos* az egyházmegyei tanács képviselője, az egyházközség gondnoka, az Erdélyi Róm. Kath. Népszövetség helyi és kerületi elnöke, a Polgári Önképző Egylet társelnöke, az Oltáregylet és a Jótékony Nőegylet ellenőre. Beszédet mondott az Oltáregylet és a Népszövetség ünnepein. Előadást tartott a Polgári Önképző Egyletben. Cikkei jelentek meg az Erdélyi Lapokban, a Székely Közéletben és intézetünk Értesítőjében. *Dobos Ferenc dr.*, egyháztanácsos, az Erdélyi Róm. Kath. Népszövetség helyi tagozatának titkára. Előadást tartott a Legényegyletben és a szenttamási népszövetségi ünnepélyen. Hosszabb tanulmányt írt *Báthory Istvánról* a Kath. Naptárba. *Frölich Ottó* az egyházmegyei tanács képviselője, egyháztanácsos, a Szent Istvánról nevezett szentferenczen di rendtartomány konfratere. Több hitbuzgalmi és társadalmi előadást tartott a Férfi Liga ülésein. *Jakó Albert* az Er-

déli Róm. Kath. Népszövetség helyi tagozatának pénztárosa. *Jancsó Béla* egyháztanácsos. *Józsa János* a Kolping Legényegylet alelnöke. Előadást tartott a Férfi Ligában Szent Ágostonról, a Polgári Önképző Egyletben a székely-román történelmi kapcsolatokról. Irodalmi, történelmi cikkeket, ismertetéseket, román-magyar fordításokat közölt a »Farul Nou«, »Hirnök«, »Secuimea«, »Székelység«, »Uj Cimborá« és a »Vasárnap« című lapokban és folyóiratokban. *Kiss Elek* országos karnagy, a Székely Dalegylet karvezetője. Előadást tartott a népszövetségi ifj. egyesületek énekversenyén. Több ünnepélyen zeneszámmal szerepelt. *Spanyár Pál* a zárdai leányiskola gondnoka, az egyháztanács jegyzője. Megfestette Szent Mihálynak, az egyházmegye védőszentjének a képét.

Tanítás. Az elmúlt iskolai évben a tanítás a Közoktatásügyi Miniszter Úrtól kiadott Átmeneti Tanításterv alapján történt. Az előírt tananyagot minden osztályban minden tárgyból elvégeztük. A tanítás jórészt délelőtt folyt 50 perces órákban 10 perces szünetekkel. A harmadik óra után 20 perces szünet volt. Délután a kézimunka, egészségtan, torna és sportórák voltak s ekkor gyakorolt az ének- és zenekar, ekkor tartotta gyűléseit a Mária Társulat s ekkor folyt a cserkészek oktatása is.

Vallás-erkölcsi állapot. Nevelési munkánk alapja a vallásos hit volt. Az előadásokat imádsággal kezdtük és imádsággal végeztük be. Vasár- és ünnepnap az ifjuság tanáraival együtt szentmisét hallgatott, melyet exhortáció előzött meg. Ősszel és tavasszal hétköznapiakon is hallgattunk szentmisét. Febr. 28-tól márc. 4-ig lelkigyakorlatot tartottunk, amelyet Faragó Ferenc dr., theologiai tanár vezetett. Az ifjuság az év folyamán négyszer végzett kötelező és többször önkéntes szent gyónást és áldozást. A napi áldozók száma 20—25 volt, a heti áldozóké pedig 30—50 közötti váltakozott. Általában majdnem minden diák legalább havonta egyszer a szentáldozáshoz járult. A gyóntatásban a helybeli ferences atyák, a helyi és vidéki lelkeskedő papok segítettek. Testületileg vettünk részt a Krisztus Király ünnepének előestéjén az egyházközségtől rendezett éjjeli szentségimádáson és az egyházi év különböző körmenetein.

Fegyelmi állapot. A fegyelmi állapot általában jó volt.

Sulyosabb természetű fegyelmi eset csak egy fordult elő. Egyik VI. oszt. tanuló a vizsgálatok ideje alatt olyan kihívó magaviseletet tanúsított, hogy intézetünkben ki kellett zárunk.

Az iskolai és a szülői ház között való kapcsolat elmélyítése s a nevelési elvek közös megbeszélése céljából március 18-án szülői értekezletet tartottunk, amelyen Jakó Albert tanár »A szülői felelősség« címen tartott nagyértékű pedagógiai előadást.

Az iskola és szülői ház harmónikus együttműködésének az eredménye, hogy tanulóink évvégi magaviselete a legmegnyugtatóbb képet mutatja. Nagyon jó viseletű volt 124 (69.2%), jó viseletű 54 (29.9%), rossz viseletű 1 (0.5%).

Égészségi állapot. Az ifjúság egészségi állapota általában jó volt. Influenzás megbetegedések ugyan a letelt évben is fordultak elő, de lefolyásuk könnyű jellegű volt.

László István, az V. osztálynak szorgalmas és jó magavisetű növendéke, április 8-án, a húsvéti szünidőben, Székely-szentkirályon, a szülői háznál meghalt. Temetése április 10 én volt, amelyen megjelentek osztálytársai Frölich Ottó osztályfő és Vitályos Balázs vallás tanár vezetésével. A temetési szertartást Vitályos Balázs tanár végezte, búcsuztató beszédet Frölich Ottó tanár és Bányai József V. o. t. mondott.

A torna alól általános testi gyengeség, operáció és szervi-szív baj miatt 7 tanuló volt felmentve.

Hivatalos látogatások. Iskolalátogatást végzett az állam részéről G. Şerban középiskolai felügyelő úr, aki nov. 2-án az I. osztályba beiratkozott tanulók iratait vizsgálta felül; Silviu Te-poşu középiskolai felügyelő úr, aki április 18-án és 20-án az előadásokat hallgatta meg és bevette az esküt Papp Gyula és Vitályos Balázs tanároktól.

Főtanhatóságunk részéről május 22-én és 23-án Boga Alajos dr., kanonok, egyházmegyei főtanfelügyelő úr végzett hivatalos látogatást. Viola Sándor dr., gondnok úr két ízben látogatta meg intézetünket: okt. 3-án, és január 8-án. Sándor Imre pápai kamarás, püspöki biztos úr elnökölt az évvégi hittan vizsgákon. — Az igazgató minden hónapban látogatott a tanárok óráin és átnézte a tanulmányi naplókat s az írásbeli dolgozatokat.

Iskolai ünnepek. Iskolánk a nagyközönséggel a kapcsola-

tot a nyivános iskolai ünnepegekkel tartotta fenn. Ilyen nagyobb szabású iskolai ünnepségünk három volt, még pedig 1933. 1-én, amikor Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel király születésének 400 éves évfordulóját ünnepeltük. Ezen ünnepélyünkön megnyitót Pál István püspöki biztos, ünnepi beszédet Dobos Ferenc dr., tanár és zárószót az igazgató mondott. P. Jánosy Béla dr. ódáját Veress Béla tanár szavalta. Az ifjuság szavatain kívül az énekkar és zenekar szerepelt néhány nagy-sikerű számmal Kiss Elek tanár vezetése mellett — Nov. 5 én az intézet és az ifjuság égi pártfogójának, liliosos Szent Imrénének tiszteletére rendeztünk ünnepélyt. Az ünnepély szónoka Dobos Ferenc dr. volt. A Kiss Elek tanár vezette nagyszerű ének- és zeneszámokon kívül voltak szavlati számok is, amelyek között méltó feftűnést keltett a főgimnázium szerafikus növendékeinek szavaló kórusa P. Takács Gábor házfőnök vezetése mellett. — Igen sikerült volt az ifjusági ének- és zenekarnak április 28-ikán rendezett hangversenye is, melynek szép számaival a közönség alig tudott betelni. E hangverseny keretében az igazgató »Énektanításunk első virágzású kora« címen tartott előadást.

Hivatalos ünnepeket tartottunk okt. 16-án II. Károly Király Ófelsége születésnapja alkalmából, dec. 1-én Erdélynek az anyaországgal való egyesülése alkalmából. Jan. 21-én a tragikus véget ért I. G. Duca, nagy államférfiú érdemeit méltattuk. Jan. 24-én a fejedelemségek egyesülésének évfordulóját ünnepeltük. Febr. 22-én az elhunyt Albert belga királyról emlékeztünk meg. A május 10-iki nemzeti ünnepen műsoros ünnepélyt tartottunk s résztvettünk a diszfelvonuláson. Május 17-én, a Hősök napján kivonultunk a hősök mauzoleumához és a róm. kath. temetőbe. Június 8-án Ófelsége II. Károly Király trónralépésének évfordulóját műsoros ünnepélyvel ültük meg. A hivatalos ünnepek szónokai Veress Béla, Józsa János, Khell István, Dobos Ferenc dr. és Papp Gyula tanárok voltak.

Október 29-én, Mária Királyné Ófelsége születése napján, november 8-án, Mihai alba-iuliai nagyvajda születés és névnapján Te Deumon vettünk részt.

Szentmise hallgatással emlékeztünk meg a halottakról nov. 2-án, szentmisét hallgattunk nov. 4-én, Püspök Urunk Ónagya-

méltóságának névünnepén. Résztvettünk febr. 3 án a Balázsáldás kiosztásán, március 14-én a hamvazáson, április 29-én a buza-szentelésen és május 31-én az úrnapi körmeneten.

Előadások és kirándulások. Az oktatást és a nevelést szolgálták a különféle előadások és kirándulások. Ezek a következők voltak: Október 8-án 20 tanulónk Jakó Albert és Papp Dénes tanárok vezetése mellett a medgyesi földgáz-égést tekintette meg. — Október 28 án az utolsó órában Józsa János tanár előadást tartott Bukovinának az anyaországhoz való csatlakozásáról. — Az október 31-iki takarékosági nap alkalmából az osztályfőnökök buzdították osztályaikat a takarékosagra. — Április 19-én faültetésen voltunk. — Május 9 én a Kongregáció rendezett szavaló versenyt tagjai számára. — Május 19-én, a Tejnap alkalmából, Halmágyi Samu tanár tartott előadást a tej fontosságáról és május 21-én megtekintettük a tejtermékek kiállítását. — Május 26 án a gyermekhét és a könyvnap alkalmából Dobos Ferenc dr. tartott előadást. — A tél folyamán résztvettünk az Astra helyi fiókjától rendezett több előadáson. — Helyi kirándulásf cserkészseinken kívül majdnem mindenik osztályunk rendezett földrajzi, természetrajzi, földtani ismereteik kibővítése és megrögzítése céljából.

Ifjusági egyesületek. Az ifjusági egyesületek közül miniszterileg jóváhagyott alapszabályok alapján a Mária Társulat, a vármegyei legióba való bekapcsolódás folytán pedig a cserkészcsapat működött.

A Mária Kongregáció vezetője Papp Dénes, majd pedig Vitályos Balázs tanár volt. A Kongregációról az első feljegyzés 1736 ból való, de előbb alapították. A Kongregációnak van 20 felavatott és 11 jelölt tagja. Gyűléseket két hetenként tartott, amelyeken vallásos és társadalmi problémákat beszéltek meg. Dec. 8-án volt egy diszgyűlés is. A Kongregációnak előkészítő iskolája a Kiskongregáció. Ennek célja, hogy jelölteket neveljen a nagy kongregáció számára. Tagjai nincsenek felavatva. A tagok száma 36 volt a II. és III. oszt. növendékek közül. Az I. o. tanulók a Szivgárdába tömörültek a hittanár vezetése mellett 29 taggal. Gyűléseket vasárnapoként tartottak a heti jócselekedetek megbeszélése végett.

A cserkészcsapat Józsa János tanár parancsnoksága alatt működött. Létszám: 25 felavatott cserkész és 15 ujonc, összesen: 40. Az év folyamán a szervezés munkája nagyobb keretek között indult meg. A csapatnak az intézetben külön otthona van. Az oktatás tökéletesebb formában folyt le. Bevezették az őrsi órákat, amelyek az őrvezetők önálló irányítása mellett folytak le. Csapat-gyűlés minden második szombaton volt. A csapat résztvett a nyomor enyhítő akcióban. A csapatnak van külön könyvtára, amely áll 60 drb. műből 90 kötetben, 1000 leu értékben. A csapatszertár áll egy őrsi felszerelésből és egy rajnak szükséges tábori felszerelésből 6000 leu értékben.

Vizsgák. Az évvégi vizsgákat június 5–24 között tartottuk meg.

Az V. oszt. felvételi vizsgára június hóban 26 növendék, szeptemberben pedig 9 növendék jelentkezett, akik közül júniusban 14, szeptemberben 5 vizsgázott sikerrel. Az átmeneti vizsga elnöke júniusban Ion Steriopol igazgató, szeptemberben Ion Banu tanár volt. A bizottság tagjai voltak az állam részéről: Doamna Dumitrescu, Trifon Pușcariu, intézetünk részéről Jancsó Béla, Józsa János és Papp Gyula.

A június hóban tartott bacalaureátusi vizsgára jelentkezett 9 új és 5 régi növendék, akik közül sikerrel vizsgázott 5 új (Elekes András, Knop Vencel, László Antal, Liptay András, Nagy Lajos) és 1 régi (Kállai Lajos).

A szeptember hóban tartott bacalaureátusi vizsgára jelentkezett 5 új és 6 régi növendék, akik közül egy sem vizsgázott sikerrel.

A szeptember elején megtartott javítóvizsgára jelentkezett 25 növendék, akik közül sikerrel vizsgázott 24; a vizsgálat alapján osztályismétlésre utasított: 1.

Könyv és szertárak. A tanári könyvtárban van körülbelül 8000 mű 11,000 kötetben, amelynek leltározása most van folyamatban. Leltároztatott eddig 5700 mű 8000 kötetben.

Az idei gyarapodás ez: a) *Vétel útján*: 1 román folyóirat 5 kötetben 150 L. értékben. b) *Ajándék útján*: 39 román mű 15 kötetben, 24 füzetben 744 L. értékben. *Vétel útján*: 31 magyar nyelvű mű 30 kötetben, 1 füzetben, 8 folyóirat 2 kötet-

ben, 84 füzetben, 4855 L. értékben. *Ajánáék útján*: 131 magyar mű 36 kötetben, 166 füzetben, 20 folyóirat 105 kötetben, 153 füzetben 8038 L. értékben. Ajándékozó Pál István pápai preláthus úr, akinek e helyen is hálás köszönetet mondunk.

Az összes gyarapodás tehát 230 mű, 193 kötetben, 428 füzetben, 13.787 L. értékben.

Az ifjusági könyvtárban van 493 román mű, 572 kötetben, 154 füzetben, 13,078 L. értékben és 2185 mű magyar nyelven, 2185 kötetben, 3. füzetben, 65,129 L. értékben.

Idei gyarapodás ez: a) *Vétel útján*: 90 román mű, 103 kötetben, 125 füzetben, 3600 L. értékben. b) *Ajándék útján*: 1 román mű, 1 kötetben, 15 L. értékben. Összesen: 91 román mű 3615 L. értékben. a) *Vétel útján*: 77 magyar mű 88 kötetben 4299 L. értékben, 1 folyóirat 20 füzetben, 300 L. értékben. b) *Ajándék útján*: 7 magyar mű, 5 kötetben, 6 füzetben, 340 L. értékben. Összesen: 84 magyar mű, 1 folyóirat 4939 L. értékben. Az összes gyarapodás tehát 175 mű, 1 folyóirat 8554 L. értékben. A könyvtár összes állománya tehát 2846 mű, 2950 kötetben, 180 füzetben és 73,683 L. értékben.

A szertárak állománya és gyarapodása a következő:

1. *Érem és régiségtár*: 492 drb. érem 1194 L. értékben és 140 drb. régiség 2458 L. értékben.
2. *Filológia szertár*: 267 drb. 13,875 L. értékben.
3. *Kémiai szertár*: 22 drb. 2697 L. értékben.
4. *Rajzszertár*: 76 drb. 12,498 L. értékben.
5. *Természetrajzi szertár*: 3339 dr. 82,930 L. értékben.
6. *Természettani szertár*: 379 drb. 52,176 L. értékben.
7. *Tornaszertár*: 383 drb. 30,150 L. értékben.
8. *Történelmi és földrajzi szertár*: 76 drb. történelmi tárgy 10,800 L. és 75 drb. földrajzi tárgy 15,412 L. értékben.
9. *Zeneszertár*: 16 drb. 32,300 L. értékben. Idei gyarapodás: a) *Vétel útján*: 1 partitúra, 1 drb. egyházi énekes könyv, 1 drb. nagybőgő, 20 drb. zenekari szék, 4 drb. zenekari mű. Összesen 27 drb. 4809 L. értékben. A zeneszertár állománya tehát 33 drb. 37,109 L. értékben.
10. *Butorozat és felszerelés*: 1272 drb. 316.613 L. értékben. Idei gyarapodás: 5 drb. püspöki biztosi kép nagyítása ráamával és

üvegezéssel együtt 1500 L., 12 drb. ülőpad 480 L., 1 drb. takaréktűzhely a pedellusi lakás részére 13000 L., új szinpad a tornateremben 10.000 L. Összesen 14.280 L. értékben. Összes állomány: 1291 drb. 330.893 L. értékben.

Tandijmentesség, segélyezés. Tandijmentességet élvezett 84 tanuló 65.000 L. összegben, iskolatenntartási díjmentességet pedig 127 tanuló 175.402 L. összegben. Az elengedett díjak összesen: 240.402 Leut tesznek ki. A tan- és iskolafenntartási díjmentességen kívül még több tanulónk részesült tan- és fenntartói díjsegélyben. A Misszió Társulat 2372 Leut adományozott szegény tanulók segélyezésére. A vármegyei időközi bizottság 2000 Leut szavazott meg karácsonyi segélyképpen. A Felnőtt Lányok Mária Kongregációja egy szindarab jövedelméből 5000 Leut juttatott szegény tanulók segélyezésére. Hadnagy János plebános úr egy szegény tanulónak tandíjsegélyül 400 Leut adományozott. Simonffy József plebános úr két szegény tanuló segélyezésére 1000 Leut, Sántha Pál dr., misszionárius úr egy szegény tanulónak 1450 Leut küldött. A Kereskedő Társulat egy szegény tanuló iskolai díját fizette 3730 L. összegben. Becsek Aladár bankigazgató úr egy szegény székely ifjút segélyezett 2510 Leu összeggel.

Jutalmazások. Bankban lévő jutalmi alapítványaink ebben az évben sem kamatoztak. Egyedül csak a dr. Viola Sándor-féle járadékkötvény kamatát adhattuk ki 746 L. összegben. Egyesek adományából jutalmazásra befolyt 2650 L. A könyvjutalmak értéke 5393 Leu.

Pénz jutalmat kaptak a dr. Viola Sándor-féle járadékkötvény kamatjából: *Csibi K.* V. o. t. 400 L. és *Forró Imre* I. o. t. 346 L. Balázs András s. lelkész úr 100 L. adományát, mint a legjobb magyar dolgozat írója *Gáspár L.* VI. o. t. kapta. Fazakas Gáspár plebános úr 100 adománya jó magaviseletért *László I.* II. o. t.-nak íteltetett oda. Gáspár Boldizsár kereskedő úr 400 L. adományát *Udvarhelyi Péter Attila* kapta jó tanulás és jó magaviseletért. Kakucs Ferenc esperes plebános úr 500 L. adománya *Mihálykó Lajos* III. o. t.-nak adatott jutalmul. Lőrinczy Árpád szücsmester úr 100 L. adománya *Keresztély Lászlónak* íteltetett az énekben tett előhaladásáért. Lőrincz József úr

és neje 300 L. adományát *Szell Sándor* VI. o. t. nyerte jutalmul. Mihály Domokos plebános úr 200 L. adománya *Nagy Gábor* I. o. t.-nak adatott jutalmul. Szabó Endre nyugalmazott főjegyző úr 50 L. adománya jutalmi könyvek vásárlására fordítatott. Persián és Zimny-cég 200 L. adományát *Balogh F. I. o. t.* kapta a zenében tett előhaladásáért. Szélyes Dénes kanonok úr 500 L. adománya *Páll L. III. o. t.-nak*, az intézet első növendékének adatott. Tályán Imre ny. tanító úr 200 Leut adományozott egy papi pályára készülő ifju jutalmazására. Ezt *László A. VII. o. t.* kapta. Dr. Nagy Lajos ügyvéd úr 100 L. adománya *Márton G. IV. o. t.-nak* adatott. A dr. Roska Márton, Sándor Imre főesperes, Könyvnyomda R. T., A Cluji Minerva R. T. és az Egyházmegyei Tanács könyvjutalmi és az intézettől vásárolt 17 drb. román könyvet a jó előmenetelű és jóviseletű tanulók kapták. A nemesszívű adományozóknak ez uton is hálás köszönetet mondunk a segélyezésre és jutalmakra adott adományokért.

A Szent Imréről nevezett finevelő intézet. Intézetük a lefolyt 1933—34 tanévben is teljesítette hivatását az ifjuság vallásos és erkölcsös nevelése terén. A tanév elején felvételre 35 alapítványos, 26 fizető, 5 ingyenes növendék, akik közül a fizetők 6500 leut fizették egész tanévi ellátásáért, míg az alapítványosok alapítványaik értékének megfelelő kedvezményben részesültek. Az intézet élete az egész tanéven át főhatóságilag megállapított házi rend szerint igazodott s eszerint a tanulmányi és fegyelmi állapot is, a követelményeknek megfelelő volt. *László István V. o. növ.* a húsvéti szünet alatt, a szülői háznál tifuszban elhalálozott. A szelid lelkű, kötelességtudó, szorgalmas és minden jóban példát mutató ifju elhunytát őszintén fájjaljuk, mert benne intézetünk egyik legértékesebb növendékét veszítette el. Emlékét kegyelettel őrizzük. Igen figyelemre méltó mozzanat intézetünk életében, hogy az egyre súlyosbodó gazdasági viszonyok között sem maradt el a szegény növendékek segélyezése. Ezen a téren kimagaslik az Egyházmegyei Tanács által 6385—1933 püsp. sz. 5429 Leu és 230—1034 Emt. sz. 46.000 Leu alapítványi kamat, illetve alapítványi pótszegély kiutalás, mely felette jótékonyan hatott az általános diáknymorban. A finevelő-

intézet pedig szegény, törekvő növendékeinek ellátási kedvezményben 35.500 Leu értékű segítséget nyújtott, ami legfőképen 18 növendéknek a tanulás lehetőségét adta meg. A segélyezések összege közel 87.000 Leura rug.

Az intézet vezetője Frólich Ottó regens volt ; mellette az ifjuság közötti felügyeletet 1933 nov. 1-ig Papp Dénes és Veress Béla subregensek töltötték be. Papp Dénes Kézdivásárhelyre regenssé neveztetvén ki, nov. 1 után a felügyeletet a Papp Dénes helyébe kinevezett Vítályos Balázs és Veress Béla teljesítették. Juniushban Bende Vilmos kinevezett subregens is bekapcsolódott a növendékek felügyeletébe. Intézeti orvos dr. Imreh Domokos ny. közkórházi igazgatófőorvos volt.

Szállásviszonyok. A róm kath. finevelőben lakott 65, a szentferencrendi Szerafikumban, mint szerzetesi életre készülő 32, szálláson 22 és szüleinél 69 tanuló. Eszerint a bennlakó növendékek száma 97, a künnlakóké pedig 91 volt.

V.

Az intézet személyzete.

A) Tanári testület.

a) Nyugalmazott tanárok.

1. *Jánosy Péter*, világi okl. a latin és görög nyelvből. Született 1848 ban. Nyugalomba vonult 33 évi tanári működés után az 1906. évben.

2. *Gáspár Balázs*, világi, okl. a mennyiségtan- és természetantából. Született 1856 ban. Nyugalomba vonult 28 évi tanári működés után 1910. március 1. én.

3. *Tamás Albert*, világi, okl. a természettanból, kémiából és tornából. Született 1858 ban. Nyugalomba vonult 26 évi tanári és 19 évi igazgatói működés után az 1928 évben. Meghalt 1934 október 29. én. Temetése okt. 31. én volt nagy részvét mellett. A sírnál intézetünk nevében Fröllich Ottó, finevelő intézeti igazgató mondott búcsubeszédet. Érdemeit nyugalomba vonulása alkalmából az 1927—28 évi értesítőnkben méltattuk.

4. *Embery Árpád*, viilági, c. igazgató, volt országgyűlési képviselő, okl. a latin és görög nyelvből. Született 1863 ban. Nyugalomba vonult 42 évi tanári működés után az 1828. évben.

5. *Fazakas Gáspár*, egyházi, okl. a magyar és latin nyelvből. Született 1873 ban. Nyugalomba vonult 30 évi tanári működés után az 1930. évben.

b) Működő tanárok.

1. *Biró Lajos*, világi, igazgató, okleveles r. tanár a magyar és latin nyelvből. Végleges működési engedélyének száma 100.415—1929. Tanított latin nyelvet a IV. és V. o.-ban, heti 6 órában. Született 1877-ben. Tanári éveinek száma : 32.

2. *Bányai János*, világi, a helybeli kő és agyagipari iskola rendes tanára, mint óraadó tanította a természetrajzot a II. III. IV. V. és VII. o.-ban, heti 8 órában.

3. *Bende Vilmos*, világi, h. tanár, az isk. év folyamán tanulmányi szabadságon volt.

4. *Dobos Ferenc* dr., világi, okl. r. tanár a történelemből és földrajzból, alapvizsgás a magyar nyelvből. Végleges működési engedélyének száma 168.934—1931. A III. o. főnöke, a tört. és földrajzi szertár óre. Tanított magyart III—VI. o.-ban heti 12, történelmet III. V. és VI. osztályokban heti 7 órában, összesen heti 19 órában. Született 1881-ben. Tanári éveinek száma : 29.

5. *Frölich Ottó*, világi okl. r. tanár a tört. és földrajzból. Végleges működési engedélyének száma 168.934—1931. Az V. o. főnöke, a finevelő intézet igazgatója. Tanított filozófiát a VII. o.-ban, történelmet az I. II. o.-ban, földrajzot II. III. és V. o.-ban, összesen heti 12 órában. Született 1880-ban. Tanári éveinek száma : 30.

6. *Halmágyi Samu*, világi, a helybeli áll. liceum rendes tanára, mint óraadó tanította a természetrajzot az I. és VI. o.-ban, heti 4 órában.

7. *Imreh Domokos* dr., világi, intézeti orvos. Tanított egészségtant a VII. o.-ban heti 1 órában. Született 1870-ben. Tanári éveinek száma : 33.

8. *Jakó Albert*, világi, okl. r. tanár a mennyiség- és természettanból. Végleges működési engedélyének száma 123.083—1931. Az I. o. főnöke, természet- és kémiai szertár óre. Tanított mennyiségtant az I. III. IV. o.-ban és természettant a III. és VI. o.-ban, heti 15 órában. Született 1889-ben. Tanári éveinek száma : 19.

9. *Jancsó Béla*, világi, okl. r. tanár a mennyiségtan és természettanból. Végleges működési engedélyének száma 100.415—1929. A VI. o. főnöke. Tanított mennyiségtant II. V. VI. VII. o.-ban, természettant és kémiát az V. VI. o.-ban, heti 16 órában. Született 1885-ben. Tanári éveinek száma: 26.

10. *Józsa János*, világi, r. tanár a román nyelvből és világtörténelemből. Ideiglenes működési engedélye van. A cserkészcsapat parancsnoka, titkár. Tanított román nyelvet az I.—VII. o.-ban heti 24 órában. Született 1901-ben. Tanári éveinek száma: 7.

11. *Khell István*, világi, okl. r. tanár a magyar és német nyelvből. Végleges működési engedélyének száma 100.415—1929. A VII. o. főnöke, a tanári könyvtár őre. Tanított magyar nyelvet az I. II. és VII. o.-ban heti 17 órában. Született 1889-ben. Tanári éveinek száma: 15.

12. *Kiss Elek*, világi, okl. r. tanár az ének- és zenéből. Ideiglenes működési engedélye van. A torna és zeneszertár őre. Tanított éneket az I.—VII. osztályban heti 9, tornát I.—VII. o. ban heti 10, összesen 19 órában. Született 1895-ben. Tanári éveinek száma: 14.

13. *Ópra Benedek*, világi, szakvizsgáló h. tanár a francia, magyar és román nyelvből. Katonai szolgálat miatt szabadságon.

14. *Papp Gyula*, világi, szakvizsgáló h. tanár a francia és román nyelvből. Ideiglenes működési engedélye van. A II. o. főnöke. Tanított francia nyelvet az I.—VII. o. ban heti 18 órában. Született 1911-ben. Tanári évének száma: 1.

15. *Spanyár Pál*, világi, c. igazgató, okl. r. tanár a szabadkézi és mértani rajzból. Végleges működési engedélyének száma 143.524—1930. A rajzszerző, az érem- és régiségszerző őre. Tanított rajzot az I.—VII. o.-ban heti 9, szépírást az I. II. o.-ban heti 2, kézimunkát az I.—IV. o.-ban heti 4, összesen heti 15 órában. Született 1874-ben. Tanári éveinek száma: 36.

16. *Szabó András*, világi, tb. igazgató a helybeli ref. kollégiumban, okl. r. tanár a latin és görög nyelvből. Mint óraadó tanította a latin nyelvet a III. VI. és VII. o.-ban heti 9, a görög nyelvet a VII. o.-ban heti 1, összesen 10 órában.

17. *Veress Béla*, világi, h. tanár a román történelem és földrajzból ideiglenes működési engedéllyel. Az ifjusági könyvtár őre, a IV. o. főnöke. Tanított földrajzot az I. IV. VI. VII. o.-ban heti 8, történelmet a IV. és VII. o.-ban heti 2, összesen heti 14 órában. Született 1907-ben. Tanári éveinek száma: 4.

18. *Vitályos Balázs*, egyházi, h. tanár a vallástamból. Exhortator, a Mária Társulat vezető tanára, a finevelő intézet igazgatója. Ideiglenes működési engedélye van. Tanított vallástant I.—VII. o.-ban heti 14 órában. Született 1908-ban. Tanári éveinek száma: 1.

c) Hitoktatók.

19. *Sebastian Rusan*, ortodox plebános, hittanár az áll. liceumban. Tanította a görögkeleti hittant. Hitoktató 1 év óta.

20. *Biró Sándor*, ref. lelkész-tanár. Tanított vallástant az V.—VII. ref. növendékeinek. Hitoktató 28 év óta.

21. *Péterffy Károly*, ref. segédlelkész. Tanított vallástant az I.—IV. o. ref. növendékeinek. Hitoktató 1 év óta.

22. *Sigmond József*, unitárius lelkész. Tanított vallástant az unitárius növendékeknek. Hitoktató 2 év óta.

23. *Mattes János*, luth. lelkész. Tanított vallástant a luth. növendékeknek. Hitoktató 5 év óta.

B) Intézeti alkalmazottak.

Balogh Sándor, ideiglenes gépész szerelő. Szolgál 1933. június 15. óta.

Bokor Béla, szolgál 10 év óta.

Porsché Ferencné, szolgál 10 év óta.

VI.

Fundațiuni, fonduri — Alapítványok, alapok.

Neműködő currenť Folyószám	Anul fundării A keletkezés ideje	Titlul fundațiunii, fondului, societății Az alapítvány, alap, egyesület címe	Capitalul Alapítóke		Venitul anual Az évi jövedelem	Cheltuielile anu- ale	Az évi kiadások	Starea fundațiunii, fondului la finele anului școliar Alttalék a tavévi végén					
			In efecte	In depu- neri					Leu	Leu	Leu	Leu	Leu
			Értékpa- pirban	Takarék- betétben									
A) Fundațiuni de premiu.													
Jutalmi alapítványok.													
1	1868	Ioan Simó și soția — Simó János és neje	—	210	—	—	—	210					
2	1880	Soția lui Gheorghe Botta Györgyné	700	276	—	—	—	976					
3	1885	Iosif Jánosy József	100	162	—	—	—	262					
4	1886	Anton Kovács Antal	200	111	—	—	—	311					
5	1888	Soția lui Gavrilă Daniel Gáborné Rauber Mária	200	80	—	—	—	280					
6	1891	F. elevilor cari au făcut examenul de maturitate în anul 1864 évbén érettségizettek alapítványa	250	155	—	—	—	405					
7	1891	Anton Laiber Antal	—	492	—	—	—	492					
8	1894	F. înființată de elevi cari au dat examenul de maturitate în anul 1869 évbén érettségizettek alapítványa	—	326	—	—	—	326					
9	896	Albert și Gavrilă Gyertyántly Albert és Gábor	100	345	—	—	—	445					
10	1798	F. Casei de împrumut ipotecar și de deșneri — Zalogkölcson Intézet és betéti pénztár a.	—	1555	—	—	—	1555					
11	1904	Profesorul Ludovic Király Lajos tanár	—	525	—	—	—	525					
12	1904	Ștefan Erdélyi István	—	341	—	—	—	341					
13	1904	Ludovic K. Farczády Lajos	500	339	—	—	—	839					
14	1905	Gavrilă Bálint Gábor	—	324	—	—	—	324					
15	1905	Dna AlbertTörök Albertné Zeyk Lenke	250	29	—	—	—	279					
16	1908	Albert Tamás Albert	300	1299	—	—	—	1599					
17	1908	F. înființată în memoria elevului Anton Szabó cl. IV. — Szabó Antal IV. o. t. emlékére tett al	—	155	—	—	—	155					
18	1913	Dna Albert Tamás și fiul său Andrei Tamás Albertné és fia Andor	—	580	—	—	—	580					
19	1917	Samuilă Szöllősi Samu	500	—	—	—	—	500					
20	1917	Carol Barcsay și soția sa — Barcsay Károly és neje	250	—	—	—	—	250					

Numărul curent Folyószám	Anul funcării A keletkezés ideje	Titlul fundațiunii, fondului, socialității Az alapítvány, alap, egyesület címe	Capitalul Alaptőke		Venitul anual Az évi jövedelem	Cheltuielile anu- ale Az évi kiadások	Starea funcționil, fondului la finele anului școlar Alfadedék s tanév végén
			In efecte	In depu- neri			
			Leu	Leu			
21	1917	F. înființată de profesorii și elevii lice- ului în împrumut de războiu — A fögimn. tanárok és tanulók hadi- kölcson jutalomdíj a.	500	—	—	—	500
22	1918	Iosif Szombatfalvi și soția sa — Szombatfalvi József és neje	5000	—	—	—	5000
23	1922	Ioan Kovács János	1000	1715	—	—	2715
24	1922	Ioan Papp și soția sa — Papp János és neje	—	280	—	—	280
25	1922	Gáspár Soó Gáspár	50	1185	—	—	1235
26	1922	Iosif Zonda József	—	724	—	—	724
27	1922	Árpád Embery Árpád	—	6152	—	—	6152
28	192	F. înființată p. memoria jubileului P. S. S. Episcopul Mailath — Majláth jubileumi a.	—	2340	—	—	2340
29	1923	Vasile Bándi Vazul	—	1969	—	—	1969
30	1923	F. depusă de o mamă în memoria fiului ei căzut pe câmpul de răș- boi — Egy öreg édes anyának a harcéren hósi halált halt egyetlen fia emlékére tett a.	—	1980	—	—	1980
31	1924	Grigore Szabó Gergely	—	3559	—	—	3559
32	1926	Andrei Tamás și familia sa — Ta- más András és családja	—	4083	—	—	4083
33	1926	Ludovic Tamás Lajos	—	10685	—	—	10685
34	1926	Ștefan Kálnoki și soția sa — Kál- noki István és neje	—	22156	—	—	22156
35	1926	F. înființată de elevele școalei medie promovate în a. 1916 évbén végzett polgári leányisk. növendékeinek a.	—	2001	—	—	2001
36	1928	F. moștenitorilor Dnei Anton Daróczy Dna Tamás Ludovic și soții săi — Daróczy Antalné örökősei: Tamás Lajosné és társai	—	5723	—	—	5723
37	1930	Ioan Rész János	—	1598	—	—	1598
38	1930	Pavel Spanyol Pál	—	1025	—	—	1825
39	1931	Alexandru Viola Sándor	18650	1439	746	746	20089
40	1931	Artur Burger Arthur	—	1003	—	—	1003
B) Fonduri — Alapok,							
1	1879	F. de ajutor al tinerimei — Ifjusági Segítő a.	350	350	—	—	350
2	1883	F. de biblioteca de ajutor pentru tine- rime — Ifj. Segélyző Könyvtár a.	1000	1124	—	—	2124

Numărul curent Folioszám	Anul fundării A. keletkezés ideje	Titlul fundațiunii, fondului, societății Az alapítvány, alap, egyesület címe	Capitalul Alaptőke		Venitul anual Az évi jövedelem	Cheltuielile anu- ale Az évi kiadások	Starea fundațiunii, fondului la finele anului școlar Alliadék a tanév végén
			In efecte Értékpa- pirban	In depu- neri Takarék. betétben			
3	1893	F. de bani p. cerneală — Tintapénz a	350	966	—	—	1316
4	1894	F. de biblioteca de ajutor p. tinerime înființate de Anton Lukács Antal ifj. segélyző könyvtár a	—	1416	—	—	1416
5	1894	F. de repararea mobilelor — Butor- rongálás a	350	400	—	—	750
6	1917	F. de biblioteca de ajutor p. tinerime înființată de Samuilă Szöllősi Samu ifj segélyző könyvtár a	1000	—	—	—	1000
7	1918	F. de muzică — Zene a	3000	2729	—	—	5739
8	1918	F. de biblioteca de ajutor p. tinerime înființată de fostul paroh din Cojocna Grigore Bálint Gergely volt kolozsi plebános-féle ifj. segélyző könyvt. a.	—	551	—	—	551
9	1918	F. p. cumpărarea manualelor înființată de Iosif Szombatfalvy și soția sa Biró Eceterina -- Szombatfalvy József és neje Biró Katalin-féle tankönyv a.	5000	—	—	—	5000
C) Societăți — Egyesületek.							
1	—	Reuniunea Mariană — Mária Társulat	200	1397	—	—	1597
2	1874	Cerrul de lectură — Önképzőkör	250	3002	—	—	3252
3	1900	S. ajutătoare la eleviior — Ifj. Se- gitő Egyesület	1500	4796	—	—	6296
4	1921	Cercul de gimnastică — Tornakör	—	1247	—	—	1247

VII.

Tabloul de avere a fundațiilor și a fondurilor internatului rom. cat.
 Kimutatás a róm. kath. finevelőintézet alapítványainak és alapjainak vagyonáról.

N-rul curent Folyásám	Anul fundării A keletkezés éve	Titlul fundațiilor sau al fondului Az alapítvány vagy alap címe	Capital-Alaptőke		Venitul anual Az évi jövedelem	Cheltuelle anuale Az évi kiadások	Starea la 30 VI. 1934. Álladék 1934 VI. 30-án	Observări Megjegyzések
			In efecte Értékpapir. ban	In depuneri Takarék. betétben				
1	1888	F. colonelului de jandarmi în pensie Moise Lukács Mózes ny. csendőrezredes alapítványa	—	2500 ¹⁾	—	—	2500	¹⁾ Se administrează de biroulul notarului public din Bratislava; dobânzile le folosește văduva. — A pozsonyi közjegyzői hivatal kezeli; a kamatozat az özvegy haszonélvezi. ²⁾ Efecte de războiu — Hadikölcsönkötvények. Az Udvarhelymegyei Takarékpénztár kényszerjegyzése miatt az alapítványok és alapok nem kamatoznak.
2	1891	F. Cassei de Păstrare a Județului Odorheiu S. A. — Udvarhelymegyei Takarékpénzt. R. t. ösztöndíjalapítványa	2000 ²⁾	1353	—	—	1362	
3	1893	F. abatele parohului Ludovic Jung Cseke Lajos apátplébános alapítványa	300 ²⁾	20.35	—	—	20.35	
4	1893	F. lui dr. Albert Török Albert ösztöndíjalapítványa	—	305.87	—	—	305.87	
5	1893	F. lui dr. Mihail László Mihály ösztöndíjalapítványa	—	203.89	—	—	203.89	
6	1893	F. lui Francisc Wolszky Ferenc alapítványa	—	122.30	—	—	122.39	

N-reul curent Folyószám	Anul fundării A keletkezés éve	Titlul fundațiunii sau al fondului Az alapítvány vagy alap címe	Capita.-Alaptőke		Venitul anual Az évi jövedelem	Cheltuielile anuale Az évi kiadások	Starea la 30 VI 1934 Álladék 1934 VI. 30-án	Observări Megjegyzések
			In efecte Értékpapir- ban	In depuneri Takarék- betétben				
7	1893	F. comună a internatului — Internátusi közalapítvány . . .	5200 ³⁾	192	—	—	192	3) Lei 2700 efecte de răs- boiu, iar Lei 2500 în da- torește Fundațiunii lui Daniel Carol cu dobânda de 6% — 2700 Lei ha- dikölcsönkötvény, 2500 Leivel a Dániel K a. tartozik neki mely ösz- szeg után 6% kamatot fizet.
8	1894	F. parohului din Tăetura Ioan Szócs János vágási plebános alapítványa	20 ⁴⁾	40.51	—	—	40.51	
9	1894	F. locuitorilor din Toplica Ro- mână Jakob și Carol Mózes Jakab és Károly hévizi lakó- sok alapítványa	—	485.44	—	—	485.44	
10	1896	F. de vindicarea — Gyógyalap	—	1696	—	—	1873	4) Lot de Crucea Roșie — Vöröskereszt sorsjegy.
11	1898	F. abate parohului Francisc Kovács Ferenc apátplebános ösztöndijalapítványa	—	167.32	—	—	167.35	
12	1904	F. lui Gașpar Soó Gáspár ösz- töndijalapítványa	2500 ²⁾	1593	—	—	1593	5) F se formează din ju- mătatea partea izvorului mineral »Székely szel- tersz« și din accesorii lui — Az alapítványi tőkét a »Székely szeltersz« ás- ványviz forrás felerésze és tartozékai képezik.
13	1908	F. protopopului Moise Sebes- tyén Mózes esperes ösztön- dijalapítványa	750 ²⁾	889	—	—	389	
14	1908	F. lui Carol Dániel Károly ösz- töndijalapítványa ⁵⁾	—	—	—	—	—	

VIII.

Clasificarea elevilor. — A tanulók osztályozása.

Clasa I. osztály.

Dirig. clasei — oszt. fő: **Jakó Albert.**

Inscriși — Beíratkozott: 40. Clasificați — Osztályoztatott: 40.

Numele elevului A tanuló neve	Media gen. Ált. oszt.	Situația în Iunie Minősítése júniusban	Situația în Septemvrie Minősítése Szeptemberben
Balogh Francisc Ferenc	7.52	prom. — fellép	
Baricz Emil Emil	6.39	corig. — javít	prom. — fellép
Bándy Oto Ottó, ref.	6.99	prom. — fellép	
Benicz Ștefan István	7.12	»	
5 Bokor Bela Béla	6.81	corig. — javít	prom. — fellép
Daróczy Dionisie Dénes	6.96	prom. — fellép	
Farkas Dominic Domokos	6.824	»	
Farkas Ladislau László	—	repet.—ismétel	
Forró Emeric Imre, ref.	5.829	prom. — fellép	
10 Frivalszky Ioan János	6.43	corig. — javít	prom. — fellép
Gáll Alexandru Sándor	4.831	prom. — fellép	
Gönczy Gavril Gábor, ref.	7.820	»	
Halász Ioan János	6.38	corig. — javít	prom. — fellép
Hollósy Gheorghe György	7.21	prom. — fellép	
15 Incze Ladislau László, ref.	6.52	»	
Janka Alexandru Sándor	7.10	»	
Józsa Andrei Andor	3.810	»	
Kassay Andrei András, ref.	7.90	»	
Márton Ioan János	7.13	»	
20 Márton Zoltan Zoltán	7.09	»	
Metz Ștefan István, ref.	6.94	»	
Mihály Ioan János	—	repet.—ismétel	
Nagy Gavril Gábor	2.853	prom. — fellép	
Péter Andrei Andor, ref.	7.09	»	
25 U. Péter Attila	1.879	»	
Péter Árpád unit.	7.43	»	
Péter Bela Béla	7.76	»	
Péter L. Ioan János	6.69	»	

Numele elevului A tanuló neve	Media gen. Á.t. oszt.	Situația în Iunie Minősítése júniusban	Situația în Septembrie Minősítése septemberbe 1
30 Salamon Rudolf	6.69	prom. — fellép	
Sepsi Blasiu Balázs	6.91	»	
Simó Ioan János	6.43	corig. — javít	prom. — fellép
Simonffy Andrei András	6.73	prom. — fellép	
Szilágyi I. Zoltan Zoltán	8.37	»	
Szöke Ștefan István, ref.	8.06	»	
35 Takó Albert	6.22	corig. — javít	prom. — fellép
Török Bela Béla	7.64	prom. — fellép	
Vitus I. Gheiza Géza	7.33	»	
Wenetsek Iosif József	7.64	»	
Zsók Ioan János	—	repet. — ismétél	
40 Zsók Emeric Imre	7.15	prom. — fellép	

Clasa II. osztály.

Dirig. clasei — oszt. fő: **Papp Iuliu.**

Inscriși — Beíratkozott : 36. Clasificați — Osztályoztatott : 34.

Numele elevului A tanuló neve	Media gen. Ált. oszt.	Situația în Iunie Minősítése júniusban	Situația în Septembrie Minősítése septemberben
1 Alexy Ștefan István	6.42	prom. — fellép	
Ambrus Grigorie Gergely	8.23	»	
Ambrus Ladislau László	6.03	corig. — javít	prom. — fellép
Barabás Bela Béla, ref.	8.04	prom. — fellép	
5 Bálint Pavel Pál	6.87	corig. — javít	prom. — fellép
Bokor Zoltan Zoltán ref.	7.76	prom. — fellép	
Both Soós Ștefan István	8.31	»	
Demény Ștefan István	8.05	»	
Fülel Tiberiu Tibor, ref.	6.68	corig. — javít	prom. — fellép
10 Gagyí Pavel Pál	—	s'a retr. — kimarad	
Hádnagy Gavril Gábor	7.44	prom. — fellép	
Ilyés Alaxandru Sándor	6.31	corig. — javít	prom. — fellép

Numele elevului A tanuló neve	Media gen. Ált. oszt.	Situația în Iunie Minősítése júniusban	Situația în Septembrie Minősítése septemberben
Imets Carol Károly	7.808	prom. — fellép	
Kerestély Ladislau László	8.42	»	
11 Kopeczky Andrei Andor	7.43	»	
László Eugen Jenő	7.11	»	
Lokody Pavel Pál	8.39	»	
Lőrinczy Arpad Árpád ref.	6.99	»	
Miklós Caroly Károly	6.50	»	
20 Molnár Gavril Gábor ref.	7.53	»	
Nagy Dionisie Dénes	7.01	»	
Olasz Dionisie Dénes	—	nu s'a prezentat	nem jelentkezett
Ordelt Ioan János	8.80	prom. — fellép	
Pál Dionisie Dénes	7.13	»	
25 Pálffy Gheiza Géza	7.64	»	
Pálffy Ștefan István	—	repet.—ismétel	
Pásztor Tiberiu Tibor	—	»	
Petruska Ludovic Lajos	—	»	
Sipos Andrei András	7.68	prom. — fellép	
30 Soó Atila Attila	7.03	»	
Soó Arpad Árpád	6.93	»	
Tózsér Emeric Imre	7.64	»	
Vulkán Bela Béla	7.65	»	
Wenetsek Anton Antal	7.92	»	
35 Zickert Anton Antal	7.94	»	
Zsók Ludovic Lajos	8.63	»	

Clasa III. osztály.

Dirig. clasei — oszt. fő: Dr. Dobos Francisc Ferenc.

Inscriși — Beíratkozott: 34. Clasificați — Osztályoztatott: 32.

Numele elevului A tanuló neve	Media gen. Ált. oszt.	Situația în Iunie Minősítése júniusban	Situația în Septembrie Minősítése szeptemberben
Andrási Alexandru Sándor	6.83	prom. — fellép	
Bakk Adalbert Albert	6.48	corig. — javít	prom. — fellép
Bartok Pavel Pál	7.832	prom. — fellép	
Bálint Barna Barna	10.823	»	
5 Bálint Tiberiu Tíbor	7.38	»	
Biró Mihail Mihály	7.39	»	
Csergő Valentin Bálint	1.826	»	
Demeter Ioan János	6.85	corig. — javít	prom. — fellép
Dénes Dominic Domokos ref.	7.97	prom. — fellép	
10 Elekes Vențeslau Vencel	5.843	»	
Felcser Ștefan István	7.42	»	
Ferencz Ludovic Lajos	1.913	»	
Gergely Iosif József	7.41	»	
Hádnagy Ludovic Lajos	11.812	»	
15 Jakó Adam Ádám	12.810	»	
Karácsonyi Ioan János	6.47	corig. — javít	prom. — fellép
Kiss Ernest Ernő, ref.	6.71	prom. — fellép	
Macskási Andrei András	—	corig. — javít	repet.—ismétel
Márton Andrei András	6.45	»	prom. — fellép
20 Máthé Arpad Árpád	6.83	prom. — fellép	
Mihálykó Ludovic Lajos	4.859	»	
Mózes Andrei Endre, ref.	6.72	corig. — javít	prom. — fellép
Papp Eugen Jenő	—	repet.—ismétel	
Pál Dionisiu Dénes	6.841	prom. — fellép	
25 Páll Ladislau László	1.980	»	
Reichert Pavel Pál	—	transferat	áthelyeztetett
Sepsi Arpad Árpád	7.79	prom. — fellép	
Süli Carol Károly	7.90	»	
Sütő Bela Béla, unit.	—	s'a retr. kimarad	
30 Svárucz Emeric Imre	3.877	prom. — fellép	
Szabó Adalbert Albert	7.80	»	
Szabó Francisc Ferenc	6.25	corig. — javít	prom. = fellép
Szócs Emeric Imre	2.828	prom. — fellép	
Vörösvári Bela Béla	6.84	»	

Clasa IV. osztály.

Dirig. clasei — oszt. fő: Veress Bela Béla.

Inscriși — Beiratkozott: 27. Clasificați — Osztályoztatott: 27.

Numele elevului A tanuló neve	Media gen. Ált. oszt.	Situația în Iunie Minősítése júniusban	Situația în Septembrie Minősítése szeptemberben
András Ștefan István	6.95	prom. — fellép	
Bándy Attila Attila, ref.	6.84	»	
Bodó Pával Pál	7.51	»	
Bokor Carol Károly, ref.	7.47	»	
5 Dezsőfi Ștefan István	—	repet.—ismétel	
Domokos Iuliu Gyula	7.21	prom. — fellép	
Éesy Ladislau László	8.20	»	
Farmos Rudolf Rezső	6.56	»	
Ferencz Bela Béla	7.51	»	
10 Kelémen Bela Béla, ref.	6.70	»	
Kopeczky Bela Béla	7.95	»	
Lőrincz Iosif József	7.50	»	
Márton Grigore Gergely	9.09	»	
Mihály Anton Antal	6.49	»	
15 Orza Anton Antal	6.88	»	
Palkó Ștefan István	8.26	»	
Radocsay Emil Emil	6.53	»	
Salamon Andrei András	6.89	»	
Szabó Adalbert Albert, ref.	7.96	»	
20 Szabó Ladislau László	6.52	»	
Székely Aron Áron	8.61	»	
Tóth Gheiza Géza	6.29	»	
Tököli Melchior Menyhért	7.32	»	
Varga Ioan János	7.97	»	
25 Veress Francisc Ferenc	6.12	»	
Vida Iuliu Gyula, unit.	6.51	»	
Veibel Ștefan István	6.61	»	

Clasa V. osztály.

Dirig. clasei — oszt. fő. **Frölich Oto Ottó.**

Inscriși — Beíratkozott : 13. Clasificați — Osztályoztatott : 11.

Numele elevului A tanuló neve	Media gen. Ált. oszt.	Situația în Iunie Minősítése júniusban	Situația în Septembrie Minősítése szeptemberben
Bányai Iosif József	4. 8:38	prom. — fellép	
Bokor Ștefan István ref.	5. 8:09	»	
Csibi Carol Károly	7:86	»	
Derzsi Ladislau László, ref.	6:04	corig. — javít	prom. — fellép
5 Dezsőfi Ladislau László	6:33	prom. — fellép	
Horváth Iosif József	2. 8:73	»	
Imreh Gavril Gábor, ref.	3. 8:58	»	
Kis Elemer Elemér	6:09	»	
László Ștefan István	—	a murit-meghalt	
10 Paál Iuliu Gyula	1. 8:75	prom. — fellép	
Pánczél Gheiza Géza, ref.	6:69	»	
Schmelhaus Gavril Gábor	—	transferat	áthelyeztetett
Vörösváry Francisc Ferenc	6:91	prom. — fellép	

Clasa VI. osztály.

Dirig. clasei — oszt. fő: **Jancsó Bela Béla.**

Inscriși — Beíratkozott : 18. Clasificați — Osztályoztatott : 17.

Numele elevului A tanuló neve	Media gen. Ált. oszt.	Situația în Iunie Minősítése júniusban	Situația în Septembrie Minősítése szeptemberben
Bajka Iosif József, ref.	—	nu poate repeta	nem ismételhet
Balló Atila Attila	—	s'a retr. kimaradt	
Bányai Ioan János, ref.	7:43	prom. — fellép	
Buna Samuil Samu, ref.	3. 8:40	»	
5 Dukáth Iosif József	6:82	»	
Gáspár Ladislau László, ref.	9:05	»	
Jancsó Tiberiu Tibor	2. 8:70	»	
Monoky Iosif József, ref.	6:40	»	

Numele elevului A tanuló neve	Media gen. Ált. oszt.	Situația în Iunie Minősítése júniusban	Situația în Septembrie Minősítése szeptemberben
Mózes Ludovic Lajos, ref	6 69	prom. — fellép	
10 Nuridsány Ladislau László	6 51	»	
Pálfi Ștefan István	6 99	»	
Pálfi Iosif József	7 49	»	
Pánczél Andrei András, ref.	6 94	»	
Sándor Ludovic Lajos	6 88	»	
15 Széll Alexandru Sándor, ref.	8 76	»	
Szőke Andrei András	7 49	»	
Vass Desideriu Dezső	6 65	»	
Veres Gheiza Géza	6 21	corig. — javít	prom. — fellép

Clasa VII. osztály.

Dirig. clasei — oszt. fő: **Khell Ștefan István.**

Inscriși — Beíratkozott: 20. Clasificați — Osztályoztatott: 19.

Numele elevului A tanuló neve	Media gen. Ált. oszt.	Situația în Iunie Minősítése júniusban	Situația în Septembrie Minősítése szeptemberben
Albert Lazár Lázár	6 19	prom. — fellép	
Bró Ștefan István	6 29	»	
Both Soós Carol Károly	6 47	»	
Czikmántory Oito Ottó	6 64	corig. — javít	prom. — fellép
5 Elekes Andrei András, unit.	6 45	prom. — fellép	
Fábián Iosif József	6 22	corig. — javít	prom. — fellép
Jovánovics Tiberiu Tibor gr. or.	6 03	»	»
Knop Vențel Vencel	7 16	prom. — fellép	
László Anton Antal	7 64	»	
10 Liptay Andrei András	7 00	»	
Márton Andrei András	7 04	»	
Merly Ștefan István	—	s'a retr. kimaradt	
Nagy Ludovic Lajos	8 50	prom. — fellép	
Papp Ladislau László	5 96	corig. — javít	prom. — fellép
15 Roska Carol Károly	5 90	»	prom. — fellép
Soós Ștefan István, lut.	6 69	prom. — fellép	
Szabaday Rudolf Rezső	8 38	»	
Széky Ludovic Lajos	7 56	»	
Szőke Ioan János	6 27	corig. — javít	prom. — fellép
20 Veress Carol Károly	6 56	prom. — fellép	

IX.

Statistica elevilor. — A tanulók statisztikája.

		I	II	III	IV	V	VI	VII	I-VII	
Inscriși — Beiratkozott		40	36	34	27	13	18	20	188	
Retrași — Kimaradt		—	2	2	—	1	1	1	7	
Morți — Meghalt		—	—	—	—	1	—	—	1	
Clasificăți la sfârșitul anului școlar — Oszta- lyoztatott a tanév végén		40	34	32	27	11	17	19	180	
după confesiune vallás szerint	gr. orient — gör. kel.	—	—	—	—	—	—	1	1	
	rom. cat. — róm. kath.	31	31	30	22	9	9	17	149	
	ref. — ref.	8	5	3	4	4	9	—	33	
	unit. — unit.	1	—	1	—	—	—	1	4	
	lut. — lut.	—	—	—	—	—	—	1	1	
	total — összesen	40	36	34	27	13	18	20	188	
	după naționalitate nemzetiség szerint	maghiari — magyar	40	36	34	27	13	18	19	187
	sârbi — szerb	—	—	—	—	—	—	1	—	1
	total — összesen	40	36	34	27	13	18	20	188	
	după cetățenie államp. sz	român — román	40	35	33	26	12	18	20	184
maghiară — magyar	—	—	1	—	1	—	—	—	2	
cehoslovaci — csehszlovák	—	1	—	1	—	—	—	—	2	
total — összesen	40	36	34	27	13	18	20	188		
după domiciliul părinților — a szülők lakóhelye szerint	din loc — helybeliek	18	12	7	4	6	3	5	55	
din județ megyebeli	15	15	13	11	2	8	5	—	69	
din alte județe — más megyebeli	7	9	14	12	5	7	10	—	64	
total — összesen	40	36	34	27	13	18	20	—	188	
Elevii înscriși și repartizați după conțesimea părinților, szülők foglalkozása szerint	Proprietari și arendași de moșii exploatatori de păduri — Nagybirtokos és bérlő, erdő- kitermelő	In localitatea unde e școala abban a helységeben, ahol az iskola van In alta localitate más helységeben								
	Agriculturi mijlocii și mici și muncitori agricoli — Közép- és kisbirto- kos. mezőgazdasági munkás	—	—	—	1	1	—	1	3	
	Industriași mari și mici și conducători de fabrici și ateliere — Nagy és kisiparos, gyárigazgató	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		9	8	13	10	2	3	3	48	
		6	5	4	2	—	1	1	19	
		1	4	5	2	—	—	5	17	

		I	II	III	IV	V	VI	VII				
Elevi înscriși repartizați — A beirt tanulók megoszlása	După profesiunea părintilor — szüleik foglalk. szerint	Măesui și lucrători industriali Művezető és ipari munkás	»	—	—	—	—	—	—	3		
		Comercianți și slujbași lor Kereskedő és keresk alkalm.	»	—	1	1	1	1	—	—	5	
		Funcționari publici de tot felul Köztisztviselő	»	1	—	2	—	—	—	1	4	
		Prof., institutori, învățători și preoți — Tanár, tanító, pap	»	6	2	1	2	1	3	1	16	
		Pensionar — Nyugdíjas	»	—	4	—	1	—	—	—	5	
				1	—	1	—	—	3	1	6	
		Profesiuni libere: avocat, medici, in- gineri, artiști etc. — Szabad foglal- kozású; ügyvéd. orvos, mérnök mű- vész stb.	»	2	1	1	—	3	—	1	—	8
				—	1	—	—	—	—	—	—	1
		Servitor în usu casnic — Háztartásbeli alkalmazott	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
				2	—	—	—	—	1	1	—	4
Alte ocup. — Más foglalk.	»	3	1	—	—	—	—	—	—	4		
		—	1	2	2	—	—	—	—	5		
Örfani — Árva	»	1	—	—	—	—	—	—	—	1		
		—	4	2	2	2	2	2	—	14		
Total — Összesen	»	40	36	34	27	13	18	20	—	188		
Situația generală a elevilor la finele anului școlar A ta- nulókévégi minősítése	promovați ca foarte bine — fellépnek jelesen	—	—	2	1	—	1	—	—	4		
	promovați că bine — fellépnek jól . . .	23	23	18	12	6	6	7	—	95		
	promovați ca suficienți — fellépnek mint elégsegések	8	4	5	13	4	8	6	—	48		
	corigenți — javithatnak	6	4	6	—	1	1	6	—	24		
	repetenți — ismételnék	3	3	1	1	—	—	—	—	8		
	nu poate repeta — nem ismételhet	—	—	—	—	—	1	—	—	1		
total — összesen	40	34	32	27	11	17	19	—	180			
Purtarea elevilor A tanulók maga- viselete	foarte bună — nagyon jó.	32	17	28	22	5	14	8	—	126		
	bună — jó	8	17	4	5	6	2	11	—	53		
	potrivită — megfelelő	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
	rea — rossz	—	—	—	—	—	1	—	—	1		
	total — összesen	40	34	32	27	11	17	19	—	180		

		I	II	III	IV	V	VI	VII	I-VII
Dintre corigenți A javitók közül	promovați — fellépnek	6	4	5	—	1	1	6	23
	repetenți — ismételnek	—	—	1	—	—	—	—	1
	nu s'au prezentat — nem jelentkeztek	—	—	—	—	—	—	—	—
	total — összesen	6	4	6	—	1	1	6	24
Situația elevilor în total după corigență A növendékek mi- nősítése a javító- vizsgák után.	promovați — fellépnek	37	31	31	26	11	16	19	171
	repetenți — ismételnek	3	3	1	1	—	—	—	8
	nu poate repeta — nem ismételhet	—	—	—	—	—	1	—	1
	total — összesen	40	34	32	27	11	17	19	180

Anuarul s'a aprobat de On. Serviciu Local de Invățământ din Cluj cu
ordinul Nr. 37.812 din 8 Octomvrie 1934.

Tablă de materii - Tartalomjegyzék :

	Pagina
I. Locuitori episcopești și curatorii mireni la liceul nostru — Püspöki biztosok és világi gondnokok főgimnáziumunknál	3
II. Datele privitoare la istoria acestui an școlar	75
III. Statul personal	88
IV. Adatok az intézet ez évi történetéhez	92
V. Az intézet személyzete	105
VI. Fondățiuni, fonduri — Alapítványok, alapok	109
VII. Tabloul de avere a fundațiilor și a fondurilor internatului rom. cat. — Kimutatás a róm. kath. finevelő-intézet alapítványainak és alapjainak vagyonáról	112
VIII. Clasificarea elevilor — A tanulók osztályozása	114
IX. Statistica elevilor — A tanulók statisztikája	121

